

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

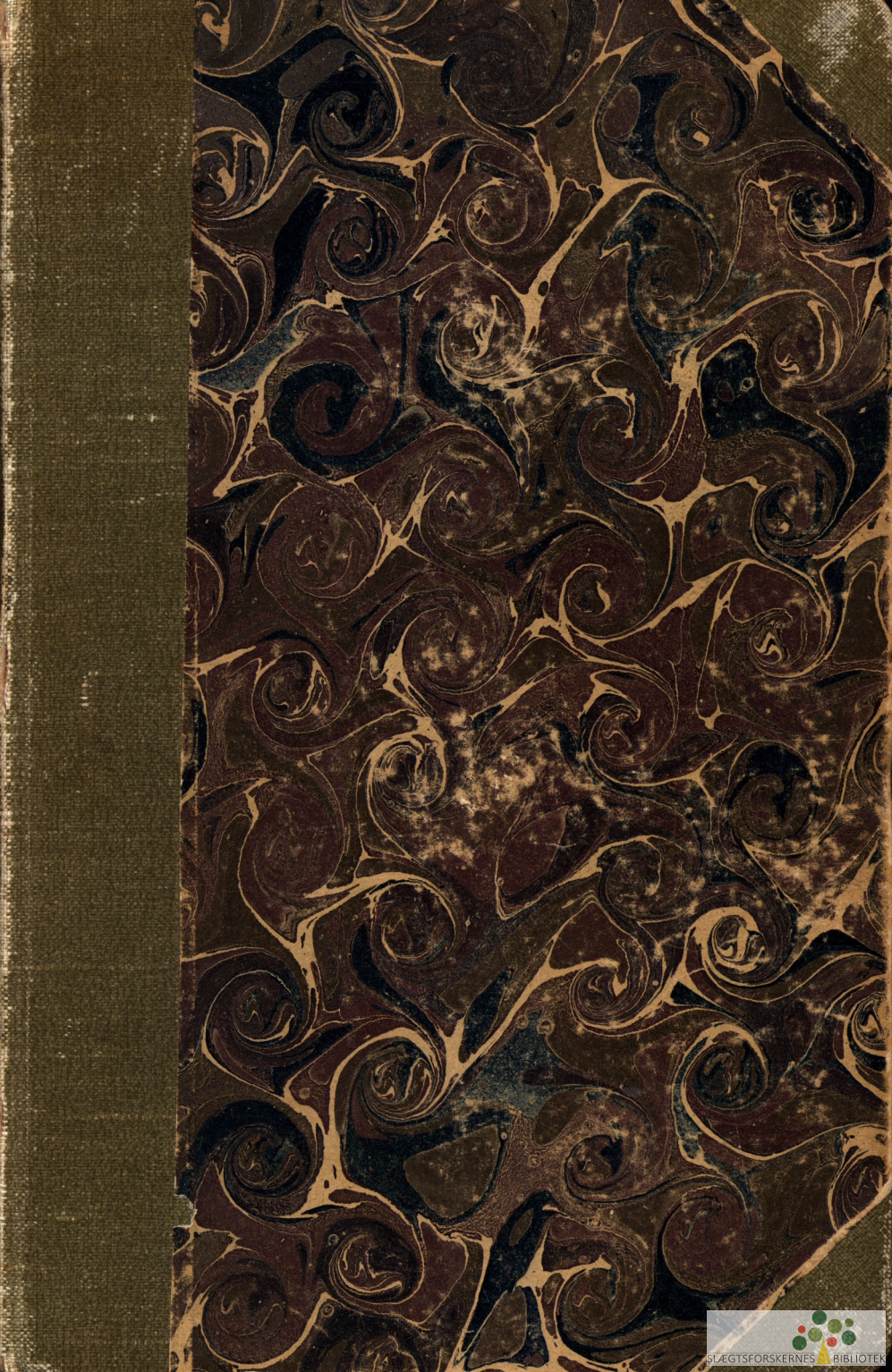
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

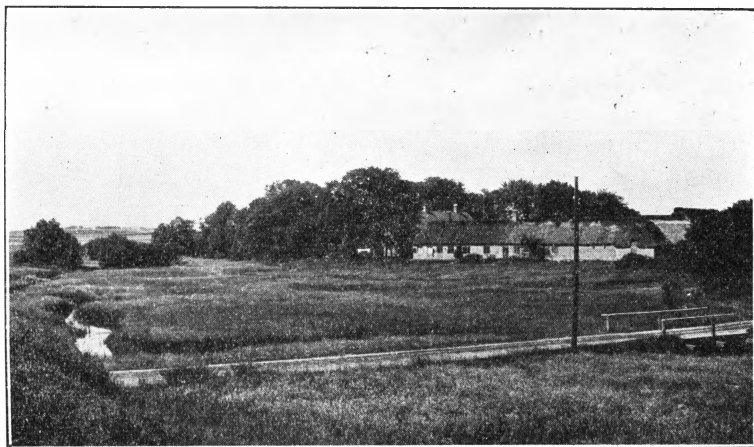
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VILDBJERG SOGN

KONRAD UNDERSTRUP

VILDBJERG SOGN

HERNING 1921
I KOMMISSION HOS HENRIK ERICHSEN
HERNING NY BOGTRYKKERI

Indledning.

Denne Bogs Tilblivelse.

Den 11. December 1918 var der Marked i Herning, hvor Anders Møller i Holflod i Nøvling kom til mig, om jeg ikke kunde skrive en Bog om de 3 Sogne Vildbjerg, Nøvling og Timring. Nogle Mænd dernede havde talt derom. De mente, det var heldigt, at en Herregaard kom med, og den havde man jo i Møltrup i Timring. A. Møller nævnte Anders Østergaard i Egbæk som særlig interesseret i Sagen. — Naa jeg lovede at tænke over Sagen. At man havde tænkt paa mig til dette Arbejde var jo fordi jeg havde skrevet Sognehistorier om Ørre og Sinding.

Kort efter, nemlig den 20. December, var saa Anders Østergaard i Egbæk hos mig her i mit Hjem i samme Ærinde, og vi talte en Del om Sagen. Det blev bestemt, at jeg en Dag skulde der ned og se paa Naturen og tale med nogle Mænd, og forresten fortalte Anders Østergaard flere interessante Ting fra de 3 Sogne, saa Lysten hos mig til at komme i Lag med dem begyndte at spire i mit Sind, og jeg begyndte saa smaat at tegne op, hvad jeg vidste og hørte om disse Sogne. Havde de virkelig derude den Tillid til mig, at de kunde bruge mig som Historieskriver, var det vel ikke nemt at undslaa sig. Hen paa Foraaret 1919 fik jeg Brev fra Anders Østergaard, om jeg ikke den 27. Marts vilde møde i hans

Hjem efter Formiddags-Togets Ankomst, saa vilde han køre en Tur med mig og 4 andre Mænd gennem de 3 Sogne.

Det var en udmærket Idé at tage det paa den Maade, saa fik man en Oversigt over Sognene og hørte kendte Mænd derfra fortælle om dem. Og det blev en meget interessant Tur.

Efter Frokosten i Egbæk satte Anders Møller, Jens Lund og A. Østergaard og jeg os op i Vognen og kørte over Korshøj og Møltrup ad Timring Kirkeby til, og her optog vi de 2 gode Timringmænd Poul Thomsen (Tiphede) og Laust Chr. Spandet. Vi var altsaa 6 Mand og vi kørte den søndre Vej ad Tiphede, men inden vi kom der, besaa vi den gamle indhegnede „Dyrehave“ paa Skovbjerg med gamle Egetræer m. m. Saa kørte vi ned mod Tiphede og op derfra ad Trehøjene ad Nøjbjerg til. I Kjærgaard havde Anders Østergaard en Datter, gift med Peder Kjærgaard, og her spiste vi Middag, og det siger sig selv, at der blev fortalt en Mængde Historier om Egnen og dens Folk, Poul Thomsen var den ældste og kunde fortælle mest. Som sagt en meget interessant Tur. Desværre begyndte det inden Middag at sne, og det forstyrrede jo Udsigten over det interessante Landskab. Tæt ved Kjærgaard var en gl. Helligkilde, hvor man i gamle Dage tog Vand til at døbe med i Timring Kirke, og her gravedes Tørv, som syge Børn puttedes igennem, saa de fik deres Sundhed. Laust Spandet havde jo meget at fortælle om Trehøjene osv., og saadan gik det.

Kl. 3 samledes vi i Vildbjerg Kro, hvortil Lauritz Krogh havde indbudt os og flere Mænd fra Vildbjerg, vi var vel en Snes Mand i det hele, og her blev Sognehistoriens Udgivelse drøftet. Det viste sig, at der var god Stemning for Sagen, og af de tilstedeværende tegnedes der med det samme 300 Kr., hvoraf Halvdelen indbetaltes straks.

Et Udvalg paa 3 Medlemmer valgtes for at ordne det fornødne og tegne Pengene til Trykningen. Anders Østergaard valgtes for Nøvling og blev Formand, Sognefoged

Lauritz Krogh for Vildbjerg, blev Kasserer, for Timring valgte L. Chr. Spandet. Og det bestemtes, at hvis Pengene kom ind, skulde jeg skrive Historien.

Siden den Tid er Anders Østergaard jo død. Jeg glædede mig ellers meget til, at han skulde have set Historien, ingen vilde have glædet sig mere over den. I hans Sted valgte for Nøvling dav. Sognefoged Rasmus Søby i Skibbild.

En Ting har ofte været drøftet, om Bogen skulde ud paa en Gang eller deles i 2 eller 3 Hold. Nu er det bestemt, at den skal ud ad 3 Gange, altsaa et Sogn hver Gang, og nu kommer her altsaa først Vildbjerg Sogn. Folk, der har tegnet sig, venter jo efter Resultater.

En af Grundene til, at det har trukket ud med Udgivelsen, er, at alle Tryksager er steget saa kolossalt i Pris, at der maatte tegnes et langt større Beløb for at faa Bøgerne ud end oprindeligt tænkt, men naar Folk nu vil skynde sig at købe denne Bog om Vildbjerg, skal de andre 2 Sogne snart følge efter. Nøvling Sogn ligger saa godt som færdig i Manuskript, og med Timring er jeg ogsaa vidt.

Brændgaard ved Herning, 10. November 1921.

Konrad Understrup.

Sognets Navn.

Sognet har Navn efter det Bjerg, hvorpaa nu Stationsbyen ligger. Men hvordan er dette Bjerg kommet til at hedde Vildbjerg?

Herom kender jeg hele 5 Forklaringer:

1. L. Chr. Spandet i Timring, som interesserer sig umaadelig for Stednavne og anden Historie, og som har omgaaedes meget med Islændere, som har tjent herude, (ja, hans Søn har endog i længere Tid opholdt sig paa Island) fortæller, at Islænderne kalder et Bjerg med øde Heder og Moser omkring for Vildbjerg, altsaa: et vildt Bjerg.

Hertil er at sige for Vildbjergs Vedkommende, at Bjerget maa ogsaa i gamle Dage have været omgivet af Enge og glimtende Strømme, saa det har vist ikke set særlig vildt ud. Efter den Antagelse maatte der vel blive mange Vildbjerger i Landet, og der synes ikke at være mere end vort Vildbjerg her.

2. Saa er der dem, der mener, at det skal være Vildbjerg, altsaa Bjerget, hvor der fandtes et Vi, en Helligdom. Men hvordan vi end vender og drejer Navnet Vildbjerg, det lille l kan vi ingen Steder blive fri for, hvor langt vi end gaar tilbage, og derfor kan vi gaa ud fra, at denne Udlægning er forkert.

3) En anden Antagelse er denne, og det er den interessanteste: Navnet skulde være Vilesbjerg efter Odins Broder Vile. Vi maatte saa tænke os, at her paa Bjerget var et Offersted for Vile. Nordvest herfor var Frølund, hvor der vel var Altre for Guden Frø eller Frey: Frugtbarhedens Gud.

I Nord herfor var saa Helleskov, hvor der vel ogsaa var et helligt Offersted. Hvis saa Tihøjene var Tis-højene efter Guden Ti eller Tyr, ja saa blev det jo levende her omkring. I Stednavneudvalget i København mener man imidlertid ikke, at Odins Broder Vile er bleven dyrket som Gud nogen Steder. Saa vi maa vel lade den Fugl flyve. Men i gamle Dage var der vist ogsaa andre end formodede Guder, der hed Vile, og en Mand af dette Navn kunde jo endelig godt en Gang have ejet Bjerget her.

4. En fjerde Forklaring, som jeg dog ikke har hørt omtale, er denne, at Vildbjergs Forled kommer af Vejle eller Vedel (Væthæl) som er Vadested. Altsaa Bjerget ved et Vad eller Vadesteder. Mindst 5 Vadesteder har der været ved Bjerget, nemlig Overkørslen over Aaen ad Rødding og en over samme Aa ved Aagaard. Over Tranholm Bæk var der 3 Vadesteder: Ved Præstegaarden, ved Merrildvejen og ved Fælletoft ved Romvigvejen. Vejle eller Vedel i Forbindelse med et Efterled var i jo Folkemunde nødt til at blive Vell — altsaa Vellbjerg, som Ordet lyder den Dag i Dag.

5. Det synes at være en gammel Antagelse, at Forledet til Vildbjerg stammer fra de mange Væld i Bjerget, saadanne Væld kalder Folk for Vild. Hertil er at bemærke, at man skriver Vildbjerg, og saaledes udtales det af dem, der taler Højdansk, men hvad siger Folk heromkring, de som er født her, Bønderne? De siger Vellbjerre eller Veldbjerg, det skarpe *i* er der ikke, det kan jo være afslidt til e, men forresten kan Folk her godt bruge det skarpe *i* i lignende Ord, f. Eks. Vildkield og Gildbjerg. Lad os saa undersøge, om der er videre med Væld i Bjerget. Paa Sønder Pugdals Mark er et Væld, som er den eneste Kilde, Nørre Pugdal har. Overtor Aagaard paa Præstegaardens Mark ser det ud til, at der har været saa store Væld, at der har været Smaadamme nedad mod Præstegaarden. Nord for Præstegaarden er der ogsaa Væld fra Bakken. Sydøst for Fattiggaarden har der været saa stærke Væld, at det har knebet at faa Marken udtørret ved Rørlægning. Og Nordøst for Fattiggaarden ved en

Klynge Træer er et endnu stærkere Væld eller rettere flere Væld. Under Brolægningen ledte man Vandet op i Rør til Brug herved. For flere Aar tilbage stod her et Vandtrug; man havde stukket et Rør ind i Brinken, som mundede ud i Truget. Naar Truget var fuldt, løb det over, her vandedes Kreaturer. Men det største Væld synes at være under Bakken Øst for Kirken, paa en hel Skæppe Land gungrer Jorden stærkt her, naar man gaar der paa, og Kreaturer gik i Sænk her. Vandet er ledet ind i Ejendommen tæt ved, og her er drænet, men Grøfterne rinder fremdeles med Vand fra Vældene, og det enten det er Frost eller Tø*). Ved Fælletoft og andre Steder er der ligeledes Væld, saa det maa siges, at Bjerget er fuldt af Væld rundt om. Og tænker man tilbage til den Tid, da man ingen kunstig Vandafledning havde, da maa Vandet have drevet ned ad Bakken flere Steder, saa Navnet Vældbjerg, eller hvordan det nu har lydt gennem Tiderne, næsten af sig selv er lagt Folk paa Læben.

Almindelig Oversigt.

Vildbjerg Sogn ligger i Hammerum Herred omtrent midt imellem Herning og Holstebro, dog nærmest Herning, hvortil der er ca. 2 Mil fra Kirken. Det omgives af Sognene Nøvling, Sinding, Ørre, Aulum, Vinding og Timring. Fladeindholdet er 6287 Tdr. Land, hvoraf engang omtrent Halvdelen laa i Ulfborg Herred, nemlig 2918 Tdr. Land. Sognets Hartkorn er 85 Tdr.

Sognet falder i 3 Dele. Et Midtparti mellem Rødding Aa og Tranholm Bæk. I Øst har vi Merrild, som er det mindste Parti. Og ud i Vest ligger Rødding og Røddinglund m. m. Derude har vi Bjergene, ellers er Vildbjerg et Lavland, selv Vildbjergbakken tager sig ikke ret højt ud, højest tager den sig ud set fra Øst. Sognet ligger paa Skovbjerg Bakkeø og har ret gode Jorder, de brede

*) Det gode Vand vil nok en Gang blive ledet op i Byen.

skarpsandede Marker, som de fleste Sogne i Herredet har rigelig af, mærker man ikke meget til her.

Markerne er veldrevne, og før Krigen er de fleste Gaarde nyopbyggede, og ser man ud over Sognet, f. Eks. fra Vildbjerg Mølle, skinner røde Tage en i Møde fra Huse og Gaarde til alle Sider. Og selv om jeg i Grunden bedst kan lide de gamle Straatage (som der da ogsaa findes mange af) saa maa jeg dog erkende, at de nye Bygninger med de skinnende røde Tage liver vældigt op i Landskabet.

Ude i Vestersognet findes endnu lidt Hede, og her har vi de store Plantager, Røddinglunds Plantage er saaledes paa over 300 Tdr. Ld. og ejes af Hedeselskabet.

Af Aaer er der kun Rødding Aa, der løber omtrent midt igennem Sognet, men det er i Grunden kun en Bæk, før den kommer til Lysgaard. Ved Præstegaarden, hvor den optager 2 Bække, bliver den endnu større, men saa er Aaen snart ved Timring Skel.

Af Bække er her Tranholm, Skaulkær, Merrild og Eg-bæk i Øst. I Vest kommer fra Højlandet Vombæk, Lillebæk, Trankær Bæk m. fl.

Vadesteder over Aaer og Bække er allerede nævnt omkring Vildbjerg By, her var mindst 5, og nu er her paa de samme Steder 5 Broer. Ja, ved Aagaard er der dog ingen. Broen blev slaet for et lille halvt Hundrede Aar siden henad imod Lysgaard, da Vejen her anlagdes mellem Vildbjerg og Timring.

Vejene drager, siger et gammelt Ord, saa dem maa man lægge Mærke til, og af dem er der jo Hundreder i et Sogn. Der er mange Veje til hver Gaard eller Landsby, Veje til Marker og Enge, Tørvemoser, Møllen og Kirken. Derfor nævnes ogsaa i de gamle Udskiftninger: Høvejene, Tørvevejene, Møllevejene, Kirkevejene og maaske flere. De maa holdes i Hævd. Paa gamle Kort her ser man ofte ved en Vej, at der staar: til Sinding Mølle. Saa var der Vasen (æ Waass) Adelvejen, som gik langt hen, f. Eks. til Holstebro og Horsens, hvortil man engang kørte med sine 3 Tdr. Rug,

og endda havde Læs nok. Forresten fører jo alle Veje til Rom, og her i Sognet fører de jo da først og fremmest til Vildbjerg By.

En ældgammel Landevej er saare interessant at følge. Men vil Du se Veje i Sognet, der ikke er meget forandret gennem Aarhundreder, da gaa op til Røddinglund og Tihøjene.

I det smaa kan man ogsaa komme nemmere til det. Gaa hen til Dr. Fischers Villa og se i Øst. Her gaar den ældgamle Vej ad Merrild osv. Vejen er, uden at man har tænkt derved, bleven fredet, idet den for flere Aar siden blev beplantet med Gran, heldigvis uden at Vejen jævnedes. Nu er Træerne saa gamle, at Naalene falder af forneden, og den gamle Vej skinner igen frem, flankeret af sine lave Diger. Bevar den Vejrest! I 1904 kom dog den bedste Vej gennem Sognet, Jernvejen.

I gamle Dage har Vildbjerg sikkert været et skovrigt Sogn, den meste Jord har passet til Trævækst. Fund af Trærødder i Moser og nogle Stednavne støtter denne Antagelse. Men de gamle Skove er forlængst forsvundne paa faa Rester nær, men Nutidsskovene af Gran og Fyr dækker nu store Dele af Sognet, især i Vest, og Smaaplantager ses allevegne. For 40 Aar siden var der ingen Plantager.

Ved den Tid stod det ogsaa smaat til her med Havevæsenet, nu er der smukke Haver næsten ved alle Hjem. Blandt de største Haver nævnes først Ejsingvær, Præstegaarden og Lysgaard.

K æ m p e h ø j e n e. Vildbjerg er ikke og har ikke været rig paa Kæmpehøje. I Nationalmuseets Protokoller er kun indført og tildels beskrevet 33 Høje, og de ligger alle i Ydersiderne af Sognet; her har altsaa Bebyggelserne været i Oldtiden, medens Sognets store Midtparti vel har ligget hen som Hede og Mose med ret store Skovpartier. Oldtidshøjene bliver omtalte paa de Steder i Sognet, hvor de ligger.

Befolkningen var if. Trap 1801: 193, 1840: 344, 1860: 499, 1890: 910, 1901: 1012.

Den 8. Februar 1921 havde Vildbjerg 1698 Indbyggere, deraf 719 i Stationsbyen. I Rigsarkivet i København ligger Folketællingslisterne for 1787, hvoraf ses, at det Aar var der i Vildbjerg Sogn 180 Personer (84 Mænd, 96 Kvinder). Man ser for hver Gaard og Hus, hvad Folk hedder, og hvad deres Bestilling er. I Grunden burde vel en saadan Folketælling for Sognet tages med her i sin Helhed, men der er saa meget, der burde med i en Sognehistorie.

Vildbjerg for 300 Aar siden.

Wilbi erg soken, aff hvilken en part er (udi Hammerum) herritt en gaard Merild, huor der findis 3 hye, som kaldis Vesterheehye, 2 som kaldis Langaggerhye, och noget som kaldis Skauvellkier vold med sine graffve, och saa inthett mere, enthen rivier, dale eller vandspring. Noch Essingkier, huor der er icke entten hye, dale, rivier eller vandspring. Noch Helleskov och Pudall, som der icke heller findis nogett aff sligt. Noch Burgaard, en hye, som kaldis Thrutshye, och saa inthett andett. Noch Aagaard, som legger ved en stoer aa, och findis en hye som kaldis Vinghye, och saa inthett andett. Noch Præstgaard, som kaldis Kroxgaard, thi den legger udi en krog ved en aa och en beck. Noch Liusgaard, huor der findis inthett uden tho becke, den ene kaldis Lille beck och den anden Vombeck. Noch den part, som er udi Ulborg herrett. Een gaard, Rodinglund, huor vesten och norden fra findis 10 hye, som kaldis ochsaa Thihye, och saa inthett mere. Noch Nordenbi erg, huor der findis en hye, som kaldis Hansis hye, och der norden fra nogle rivier och morrasser, och saa icke andett. Noch Aesbi erg, huer der findis en liden vandspring och inthett mere. Noch Thusing, huer der er en liden beck och inthett andett. Noch Roding, huer der findis en hye, som kaldis Marquorhye och en som kaldis Buskhye, en beck kaldis Thrankier beck och en aa som kaldis Skiølarst. Kiercken

aff de gamle er kaldeht sancte Gaig hoffuett, och saa er mig inthet mere vitterligt.

Indberetning fra Præsten i Vildbjerg 1638.
Trykt i „Danske Samlinger“. Anden Række,
fjerde Bind, S. 31.

Omtrent ved samme Tid har Præsten meldt til Provstiet, at i Vildbjerg har Kronen 3 Gaarde og 2 Boel, Adelen har 11 Gaarde. Endvidere har Sognet 34 Decimantes (Tiendeydere).

De Vildbjerg Mænd.

For en 30 a 50 Aar tilbage gik der Ry af de Vildbjerg Bønder. De var kendte, naar de kom ud, som noget brede i Slaget. Og baade hjemme og ude tog de sig en god Snaps og dito Pons. Men det gjorde forresten alle Folk den Gang. Brændevinsflasken stod paa Bordet eller i Skabet i alle Hjem og var altid nem at komme til.

Gammel nordisk Kraft var der i Vildbjergboerne, og der er vel ogsaa dem, der mener, at Kristendommen først begyndte at blive indført i Sognet for 50 Aar siden.

For en Menneskealder tilbage og længere var der flere Gaarde i Sognet, hvor man samledes og drak Ponse, de kostede 4 Skilling pr. Stk. Gamle Pastor Koch skal have været en Hader af disse Smugkroer og fik nok Bugt med de fleste i sin Tid.

Nu er der ikke et Sted i Sognet, hvor der offentlig udskænkes Spiritus. Vildbjerg Kro havde jo Spiritusbevilling, men denne ophævedes ved en Afstemning, som Afholdsforeningen satte i Værk.

Lad os høre nogle af Historierne fra Vildbjerg for 1 a 2 Menneskealdrer siden.

Det skete, at Mændene vilde drille Sogneraadsformand Jens Severin i Burgaard med Sognets Anliggender. Ja, sagde Severin, nu skal der snart være Valg, saa kan I vælge Long Nis, Smal Jens, Anders Lejerkjæv og Jep Kyvling (alle kendte Mænd).

Der var Gilde i Neder Burgaard. Mens de sidder og spiser kommer Jens Severin ind. En Hundehvalp løber paa Gulvet. J. S. tager den i Halen og svinger den rundt og vil slynge den over paa Manden fra Sønder Pugdøl, en stille Mand, men det er ikke nemt at ramme bestemt med en Hundehvalp, den faldt i Skødet paa Ole Lysgaard. Imidlertid, ingen sagde noget, man vilde ikke forstyrre den gode Tone. Saadan ved 9-Tiden vilde Ole Lysgaard hjem, han gik altid tidligt. Man vilde, han skulde blive, hvad han mod Sædvane efterkom, og Konen gik ene hjem. De fik jo en Pons eller to. Saa fik Ole Lysgaard Munden paa Gang, han havde jo ikke glemt det med Hvalpen. Han havde rejst i æ Sønden og flere Steder, men aldrig havde han faaet saadan en Behandling som i Aften af Severin; Jens Køll kom til og skulde hjælpe sin Svoger, men Ole Lysgaard skød til ham, te han steglede baglæns over, han havde ikke mere, han skulde have sagt, Jens Severin heller ikke. Ole Krog eller Lysgaard var stærk, og der var ikke noget at sige ham paa. Han tog ellers ikke Del i Sjøv.

Moust Vestergaard i Rødding kunde i Herning ikke faa hans Vædder præmieret, det voldte Godt paa Højris, som var en af Dommerne, og han og Moust var bleven uenige. Di koller dæ Godt, sagde Moust, men a koller dæ, saa bandte han, Undt.

Proprietær Busse paa Trøstrup havde en Forvalter, der hed Ishøj, han bor forresten i Hillerød. Historien er fra ham:

En Aften Ishøj og Niels Merrild sad og fik en Omgang i Herning, gik Niels ud paa Naturens Vegne. Da han kom ind, sagde han: Ishyw! No haar a sjet mi Liglys, no løwer a et svaar læng, vi mo vis heller faa en Pons mier.

Ved Niels Husted i Vildbjerg var der Handel, men man fik jo ogsaa Dramme og Ponse, og der var ikke sjælden Slagsmaal. En af de værste var Søren Nielsen (Røvsgaard) fra Sinding, men han saa saa godmodig ud,

saa hvem der ikke kendte ham tænkte mindst paa, at han havde Lyst til at slaas.

En Dag er der Marked i Holstebro. Ved Aftenstid kommer Folk kørende hjem. Proprietær Schnakenburg paa Ejsingværk har ikke været til Marked, men gaar ud til Landevejen for at høre til, hvordan Handelen har været. Han traf A. N., som svarede saaledes paa Spørgsmaalet: Du ku F. knæk mæ sjæl ha tavn der ud, saa vest du er! Andreas glemte at sige De.

Degnen kom somme Tider til Stentoft. Om Aftenen kom jo Kortene paa Bordet. Sønnen Jesper sad ved den anden Ende af Bordet og læste paa sin Lektie; henad siger Degnen til ham: Vi mangler en fjerde Mand, Jesper, Du kan godt skride derop og hjælpe os. Det var noget andet for Jesper end dette med Lektierne.

Samme Degn skal engang ud paa Morgenstunden være kørt hjem paa en Trillebør fra Over Burgaard.

Sognene har altid noget at sige om hverandre. Timringboerne sagde f. Eks.: De stortalende men fattige Vildbjergboere vil gerne raade. Men her i Timring er mange højstbeskattede, og naar vi slaar os sammen med Nøvling, kan vi nok holde dem Stangen.

(De 3 Sogne var jo før en Kommune).

En Gang — fortælles der — kom de store Vildbjergboere i Overfrakker ind paa Sparekassen i Holstebro og vilde laane Penge. Man vilde ikke rigtig tage dem god. Saa pegte en af Bestyrelsen for Sparekassen paa en simpel Mand i kort Trøje og uden Overfrakke og sagde: Kunde I faa ham med som Kautionist, kunde I faa alle de Penge, det skulde være. Vildbjerggerne saa paa den tarvelig klædte Mand, og hvem var det saa: Morten Grønbæk fra Jersild i Aulum, Folketingsmand Morten Grønbæks Fader.

En Dag hened 1880, mens vi hjemme sidder ved Middagsbordet, kommer en ung Karl ind (jeg synes ikke, jeg har set smukkere Karl), hilser og spørger til, om vi

har nogle Kreaturer eller Svin at sælge. Min Fader spørger jo om, hvor den her Karl var fra. Jo, han var Jens Severins Søn i Vildbjerg. Jens Severin kendte Fader godt, han var født i Sinding Mølle.

Den unge Karl var Søren Jensen, som siden var Gæstgiver paa „Vestjylland“ i Herning.

De 9 Ejerlav.

Da vort Lands Jorder udskiltes af Fællesskabet for over 100 Aar siden nævntes et Udskiftnings Omraade for Ejerlav*). De fleste Steder i Landet bestod et Ejerlav af en Landsby, men herude kunde der være hele Sogne, hvor der ingen Landsbyer fandtes. Ejerlavene blev da enkelte Gaarde. I Vildbjerg var der en Del Ejerlav med kun 1 Gaard, somme Tider 2, og det højeste var 3 Gaarde. Da der nu ved Udskiftningen kun var 9 Ejerlav i Vildbjerg, og Sognet havde 6278 Tdr. Ld., blev der følgelig ca. 700 Tdr. Land til hver Ejerlav i Gennemsnit. Men den Gang regnede man mest med Hartkornet, hvoraf der gennemsnitlig kunde blive henved 10 Tdr. til hvert Ejerlav.

De 9 Ejerlav er: Merrild, Præstegaarden, Lysgaard, Burgaard, Pugdal, Ejsingkær, Helleskov, Rødding og Røddinglund.

Merrild.

Andet Led —ild tyder paa —væld eller —vedel 3: Vadested, og det var der i sin Tid over Merrild Bæk. Markerne til Merrild er omtrent hele Østersognet.

Omtrent midt paa denne Flade laa de 2 Merrildgaarde, hvortil det hele hørte i gamle Dage, nu er der imidlertid

---

*) Disse Ejerlav vil man nu se gaa igen paa Tællingslister, der udsendes til Kommunerne.

ca. 30 bebyggede Ejendomme i Merrild*), hvoraf nogle paa Størrelse som de gl. Gaarde nu. Merrild Mose har altid været berømt for sin gode Jord. Herude træffer man Navne som Fredenslyst, Margretelund, Lykkensprøve osv. Fordum var Navnene mere simple. 1638 nævnes kun 1 Gaard i Merrild. 1688 og fremdeles hører Merrild under Sindinggaard, der nævnes det Aar kun 1 Mand i Merrild, nemlig Knud Madsen, da har der maaske ikke været mere end 1 Gaard. 1743 bor der 2 Mænd i Merrild, Jens Jensen, der har 4½ Td. Hartkorn, og Mouritz Knudsen, der har 4—6—3—1½ Td. Hartkorn. Saa er der en Jens Jensen med ca. 3 Skpr. Hartkorn, men han bor sikkert paa Marken, skilt fra den første Gaard. Ved Udskiftningen for over 100 Aar siden var der 2 Gaarde lige sammen. Hartkornet til begge var 9 Tdr. 5. Skp. 3 Fdk. Ejerne er Mads Nielsen og Iver Nielsen Rødding. De 2 gamle Merrildgaarde laa Sydvest for Niels Chr. Faurbyes Gaard paa hver sin Side af det gamle Dige, som staar endnu, man pløjer endnu Sten op her. De laa saa tæt sammen, at Folkene kunde tale sammen fra deres Bagdøre. Stuehuset i Faurbys Gaard laa for Hundrede Aar siden i Syd, nu ligger det i Nord. Det ses paa et gl. Kort, at Vejen gik gennem Gaarden fra Sydøst til Nordvest, Laden og Østerhuset var sammenbygget. Man fortæller, at det var i 1850-erne, at begge Gaarde er flyttet til deres nuværende Pladser. Den nordre Gaard, ogsaa kaldet den gamle Gaard, blev flyttet op af Niels Merrild, der selv brændte Sten til den. 1914 er her bygget nyt Stuehus, og ved 1920 er de 3 Udhuse ombygget, der er Tegltag overalt.

Hver af de 2 gl. Gaarde har nu kun ca. 60 Tdr. Land med en 20 a 30 Fækreaturer, da de havde flere Hundrede Tdr. Land, havde de ikke saa stor Besætning. Til den nordre Gaard hører en Enggaard, der har Takst 15, ellers er den højeste Takst 8 a 9 i Merrild.

*) En af dem paa 27 Tdr. Ld. solgtes 1919 for 50,000 Kr., Gaarden ligger i Merrild Mose.

I denne Gaard døde 1872 Iver Nielsen Merrild 81³/₄ Aar, Kirkebogen siger, han var født i Rødding. Iver Merrild var i mange Aar Sognefoged. Derefter ejedes Gaarden i flere Aar af Sønnen,

Niels Merrild, som døde 1883 kun 57 Aar gl. Hans fulde Navn var Niels Amtrup Iversen. Hans første Hustru døde allerede 1867, kun 38 Aar. Hans anden Kone, Sidsel Merrild, er 86 og bor hos sin Søn Laust Merrild, der har en Afbyggergaard paa Marken. Niels Merrild var en kendt Mand viden om, han var nemlig en Slags Sagfører for Folk, og mange søgte ham. Niels Merrild skrev en smuk Haand, men han var ogsaa blandt de 3 i Vildbjerg, man sagde om, der skrev bedst, de andre 2 var Niels Mouritsen og Jens Severin. Niels Merrilds Evner til at undersøge en Sag aabenbarede sig tidligt. Engang skulde han have Klø i Skolen, men Niels sagde til Læreren: Undersøg Sagen nøje, før De slaar.

Niels Merrild var en fremsynet Mand, han kunde ogsaa se, at Vildbjerg By vilde blive til noget, og han købte i 1876 et stort Stykke Jord ved Kirken. En Dag kom en Mand og vilde købe noget af denne Jord at bygge paa, og i Samtalens Løb, sagde Niels Merrild: Du skal vide, at a er 25 Aar foran Tiden. Og det var han sikkert.

I nogle Aar var Niels Merrild ogsaa Møller. 1856 eller 57 købte han en Vejmølle af Jakob Sivebæk i Lundmølle for 2200 Daler, som han flyttede til Merrild, den stod Øst for Gaarden. Det kneb med at faa Møllen betalt, thi skønt han kun skyldte 800 Rigsdaler paa sin Gaard, kunde han ikke hos Folk rejse de Penge, Møllen skulde koste, og Banker var der ingen af. Hans gode Ven Lauge Kragstrup raadede ham da til at gaa til Justitsraad Fjelstrup paa Sindinggaard. Fjelstrup var rede til at hjælpe, og Møllen blev betalt, og man begyndte at male ogsaa for fremmede, hvilket havde til Følge, at Niels Merrild blev meldt af Nabomøllerne i Sinding og Grimstrup og maaske flere. Der var Møletvang den Gang, og der skulde være 1 Mil imellem Møllerne. Niels

fik en Bøde, og den store Kværn blev forseglet af Øvrigheden, og dette maatte jævnlig gøres om, da Musene skar Strikkerne, der førte til Seglene. Imidlertid indgav N. Merrild Andragende til Amtet om at faa Lov til at male, da der var stor Trang til en Mølle paa Stedet. Amtet lod da afholde et Aastedsmøde for at erfare Beboernes Mening om Sagen. Der mødte mange Mennesker, som raabte, at de ønskede, at Møllen kom i Gang. Men Herredsfogden, der holdt med Nabomøllerne var ved at afbryde Mødet med den Motivering, at der ingen saglig Forhandling kunde føres.

Men nu traadte en Husmand, Knud Staldkarl, frem (han boede ude paa Møltrup Mark) foran Herredsfogden og bad om at forklare ham lidt om Forholdene paa hans Egn ved Grimstrup Mølle, og nu blev der Ro i Forsamlingen, og Manden siger: Ja, vi havde for noget siden slagtet en Gris og vilde jo udnytte Blodet, som Skik og Brug er, til Pølser, hvorfor jeg gik til Grimstrup Mølle med en Skæppe Korn for at faa det malet, men dette kunde ikke lade sig gøre. Jeg bad da Mølleren om at laane mig saa meget Mel, som der kunde gaa til til Blodpølserne, Men nej Tak, heller ikke dette kunde lade sig gøre, og dette gode Næringsmiddel, som Blodet er, var da til intet. A — føjede Manden til — har Kone og 9 Børn.

Efter dette Møde var Amtmanden, der var paa N. Merrilds Side, ikke i Tvivl om, at Bevillingen vilde blive givet, men denne skulde jo komme fra Ministeriet, og det trak ud, det blev hen imod Jul, og Folk blev utaalmodige, men Bevillingen kom, og Møllen maledes Mel til Julebagningen. Og nu havde Niels Merrild nogle gode Aar som Møller. Det var vist 1860 at Mølletvangen ophævedes, og 1863 flyttedes Vejrmøllen til Vildbjerg, men herom andet Steds.

Niels Merrilds Lyst og Evner laa særlig paa det juridiske Omraade. Det laa i Slægten, siger hans endnu levende 82-aarige Møllersvend, Mads Kølbjerre. Hans Fader, Iver Merrild, havde det ligedan, og det var det

samme med hans Bedstefader, Niels Amtrup i Snebjerg, efter hvem han var opnævnt. Det var denne Bedstefader, som Herredsfogeden sagde til:

De skriver daarligt, Niels Amtrup!

— Ka Dit løs er?

— Jo—o!

— Ja, de er et te ant.

Laust Merrild fortæller: Man skulde komme tidlig for at være den første om Morgenen, der vilde have Raad af Niels Merrild. Fra Morgenen af kunde det sidde fuldt af Folk i Stuen. Saa kom N. M. ind og hørte paa deres Ærinde. Saa siger han (ja, det var som a hørte det endnu, siger Stedsønnen): Sidsel, haar du et æ Kaffe? Kaffe punche vankede der jo ogsaa i de Tider, og det skete, at Niels Merrild kunde sige: Dersom Merrild var død i 14 Dage og kunde staa op, da vilde Folk sige: Merrild var en herlig Mand.

En af Niels Merrilds Sønner, Iver Merrild, cøde i Aarhus, hvor han drev stor Forretning. En anden Søn, Erik Merrild, der er Bankdirektør i Stenlille, havde først en Trikotagefabrik i Slagelse. Skotøjsfabrikant Aagaard Jensen i Herning har været gift med 2 af af N. Merrilds Døtre og 2 andre er gifte i Herning.

Efter Niels Merrild ejede Anders Faurby Gaarden, han er nu 88. Nuv. Ejer er Sønnen Niels Chr. Faurby.

Den søndre Gaard kaldtes altid, mens jeg var hjemme i Ørre, Kræ Merrilds Gaard. Her var Mads Merrild Mand fra ca. 1810. Han havde 6 Sønner. Kristen Merrild fik Gaarden efter Faderen. Hans Datter Margrethe siger, at han tjente Gaarden med Violinen, han var i sin Ungdom en meget brugt Spillemand. For Gaarden gav han 1000 Rigsdaler, men paa Aftægt fik han baade sine Forældre og Bedsteforældre.

Kr. Merrild sagde altid „egentlig“, og man sagde: Der kommer egentlig Kræ Merrild. Han var ofte rask paa det. Engang forhandlede nogle om, hvor dyb en Mergelgrav var. Kr. Merrild kom til og skulde egentlig snart sige det, greb en 6 Alen Fjæl og huggede ned i

Graven. Men ak, den var for kort, og Kladask, der laa egentlig Kræ Merrild paa Bunden.

Hans Hustru, Stine Merrild eller Majgaard (vist fra Mejrup) døde i Gaarden 1900, 78 Aar gl.

En Søn, Kristian Merrild, fik Gaarden. Han havde mange Børn, men baade han og Hustru døde tidligt. En Datter er nu Kone i Gaarden, gift med Niels Løve Andersen Faurby, Broder til Manden i den anden Gaard.

Af de andre 5 Sønner af gamle Mads Merrild, var Knud Merrild i Ørrevad, Købmand og en kendt Mand i Ørre. Niels Merrild i Bærslund i Rind var ogsaa Købmand og havde mange Bestillinger, var Amtsraadsmedlem, Landvæsenskommisær osv., kunde have bleven Kammerraad, men ønskede det ikke, han var den bedst begavede af Brødrene og meget slagfærdig. Peder Merrild boede i Fastrup. Svend Merrild i Sandgaard i Ørre. Niels Chr. Merrild var Stadsmusikanter i Holstebro, men fattig, de andre Brødre hjalp ham, hans Kone blev Jordemoder, og de kom til Vildbjerg. 4 Sønner blev Musikere og er i høje Stillinger. Familien er meget musikalsk.

Laust Merrild fortæller, at da han var ung, holdtes heromkring mange Julegilder, de begyndte anden Juledag og varede til over Nytaar. Spillemanden var jo æ Jordmormand, Niels Chr. Merrild, og han var god til at spille og duelig; han stod op tilsidst og var om Natten helt hvid af Støv. Der var Dans i alle Hjem, der gjordes ingen Forskel paa Fattig og Rig, vi spiste ogsaa til Julegilderne. Jeg har været til Julegilde 7 Aftener i Træk. Nu er Hjemmene saa pæne, at man ikke kan danse i dem.

Laust Merrild tjente som Dreng hos Neergaard i Vestergaard i Rødding, hvor de fik et lille Barn, men det kunde de ikke faa nogen Sut til, saa Laust maatte løbe de 3 Mil til Holstebro for at købe en saadan. Han løb ogsaa hjem, skønt Schnakenburgs Vogn holdt paa Torvet, og Vognen kunde ikke køre fra ham, men han blev ikke bedt op at køre. Laust kom hjem midt paa Eftermiddagen, men fik Resten af Dagen fri. Da han fortalte Neergaard, at Schnakenburg ikke havde taget

ham op at køre, sagde N.: Det skal jeg Fanden pine mig huske ham.

Ude i Merrildmose bor Peder Hammerum, født 1864, som har med Husmandsforeningen at gøre. Han fortæller godt og er meget historisk interesseret. Han har meget af Tiden gaaet i Skole i Merrild og kan fortælle herom.

Hans Moder Dorte tjente i 11 Aar i mit Fødehjem i Ørre. I Syd paa Merrild Mark har vi en Ejendom, der hedder Sindshvile, sikkert ikke noget gammelt Navn. I Reglen lider jeg ikke nær saa godt de ny som de gamle Navne, men Sindshvile tiltaler mig.

Og Nabo til ligger Sønderager, hvor Familien Thomsen-Ristoft bor (2 Brødre og 2 Søstre). Mændene kan lave al Slags Snedkerarbejde m. m. og har stor Søgning. Alle er de litterært og kunstnerisk interesserede; det ser man f. Eks. paa Husets Indretning og paa Bøger og Billeder.

En Søster til dem er Amalie Thomsen-Ristoft, gift med Pastor Nygaard.

Lidt Vest herfor ligger det gamle Jordemoderhus og et Hus med Cementstøberi. Konen der, Marie Lauridsen, har fortalt mig mange Historier om Varsler, Spøgeri m. m. Jeg vidste, hun kunde fortælle herom, men i Førstningen mente hun intet hun vidste nu, men da vi havde siddet stille en Tid, kom den ene Historie efter den anden fra de Aar, hun tjente i Pugdøl osv.

Ja, jeg tvivler ikke om, at Læserne gerne vil høre dem, men man maa begrænse sig. Marie og hendes Mand er forresten nu flyttet til Sdr. Pugdøl.

Østligst paa Merrild Mark, ind imod Sinding, har været 8 Gravhøje, hvoraf nogle ligger i Sogneskallet. De fleste er der endnu, men somme er der gjort Indhug i Siderne paa, nogle pløjes der over, og de 2 sydligste, som ligger lige sammen, bruger man til Kartoffelkuler. I disse 2 i al Fald ved man, at der er fundet Oldsager, og der var en, der fortalte mig, at Manden, der ejede Højen, tog Urneskaar m. m. hjem fra Højen, men i Huset, hvor Skaarene stod, hørte man om Natten Banken og Uro,

saa Konen maatte for at faa Stilhed i Huset bære Sagerne op i Højen igen.

Alle disse Høje her, som ligger fra Nord til Syd, naturligvis ved en ældgammel Vej, burde man værne om, selv om de er medtagne. Et interessant Stykke Historie vilde forsvinde med dem.

Sydøst for Merrild, tæt ved Nøvling Skel, ligger Gaarden Hedeager, som nu ejes af Søren Jul. Før af Dannebrogsmænd Anders Mølsted, f. 1828, død 1905. Gaarden har engang hørt under Præstegaarden.

Paa Ejerens Kort over Gaarden ses, at der har været 2 Gaarde i Hedeager; man paaviser ogsaa en eller flere Gaardspladser Nord for Gaarden. Her i Nærheden er ogsaa en Lavning, man kalder Røverstuerne, hvor man mener at have fundet Lænker.

Skaulkær Vold.

I en Præsteindberetning fra 1766 staar: „Voldhøj ligger imellem Tranholm og Hedeager og har kendelige Spor af Volde og Grave, menes af nogle at have været et Herresæde, andre siger, det har været et Offersted“.

Voldstedet har levende interesseret Folk i ældre og nyere Tid. Præsten i Nøvling har ogsaa omtalt det i en Indberetning.

For nogle Aar siden skal en Udsending fra Nationalmuseet have været ved Skaulkær, da han var herude at se paa andre Ting, og man mener, at han skal have udtalt, at Volden rimeligvis var fra det 14. Aarhundrede. Jeg har forhørt mig i Nationalmuseet, men de har intet om Volden. Jeg har flere Gange været ved Voldstedet, men selve Volden er der jo ikke; den blev jævnet af Kr. Helleskov, som første Gang kom til den lille Ejendom, som nu kaldes Skaulkær, ved 1880. Saa var han der fra nogle Aar, men kom der igen. Men Kr. Helleskov er død, saa han kan intet fortælle om Volden, men det er der andre der kan. Særlig kan hans Søn Østergaard, som er

Forpagter i Præstegaarden, gøre det; han var som Dreng med til at jævne Volden, og han siger, der er ingen Ting han bedre husker end Skaulkær Vold, hvor han som Barn tit har leget. Volden laa Sydøst for Stedet, lige ned mod Mosen, 2 Agre fra Hedeager Skel, og Volden, der var paa Højde med et almindeligt Dige, strakte sig over en 5 Agre (ca. 30 Favne) og var i Firkant. Med Gravene var det hele nok paa $\frac{1}{2}$ Td. Land. Det var et stort Arbejde at faa det jævnet, og vi tog det saadan efterhaanden, siger Østergaard. Volden var højest i Midten, hvor Borgen havde staaet; vi fandt en Mængde nedrammede Pæle, som stod i Sandet og var ca. i Mandshøjde. Der var 2 a $2\frac{1}{2}$ Alen imellem dem. Volden var ud imod Voldgravene opsat af store tørrede Soj, der lignede mægtige Klyne; man kunde se, de havde været tørret. Fra Nord kunde det ses, at her havde været Indkørsel, her var en Sænkning, og der var Smaasten i Indkørslen. Den gamle An Hedeager, som var født ved Aar 1800, kaldte altid Volden for Voldborg, og hun kunde huske, at Engene ved Skaulkær Bæk var en Sø; her er ogsaa fundet Aarer. Det var altsaa let at sætte Vandet ind i Voldgravene. I Volden fandtes ikke Spor af Mursten, saa det har jo nok været en Træborg her har staaet paa Pæle, maaske er den brændt, dog lagde man ikke Mærke til Aske i Volden.

Østergaard gav mig Ret i, at det var en Skam, at Volden blev jævnet, men vi trængte jo til at benytte den Jord, der var til Stedet, og desuden var det jo i en Tid, da alt skulde jævnes.

Foruden Pæle fandt man ogsaa et Brudstykke af Træ, der syntes at have tilhørt et større Træstykke med Skruer i, det stod længe i Kr. Helleskovs Forstue, og man kaldte det æ Pinbænk. I 1919, da jeg første Gang var ved Skaulkær Voldsted havde Ejeren, Marinus Godthaab, funden 8 Pæle paa Voldpladsen, nogle af dem var af Eg, de var at se til som Hegnspæle, og Marinus sagde, at Spidserne stod i Sandet, og Øksehuggene var saa friske, som de var fra i Gaar.

I 1920 var jeg der igen, og da viste han mig andre 8 Pæle i Lighed med de første. Han havde fundet dem ved at grave en Dræningsgrøft paa Voldstedet. Hvor gammelt er dette Voldsted, og hvem har boet her? Ja, vi kan fantasere herover, men det er sikkert saa gammelt, at Historien ikke kan komme os til Hjælp med skriftlige Meddelelser. Men det er jo ikke umuligt, at Arkæologerne kan komme os til Hjælp med interessante Oplysninger om Stedet.

Holken.

For ca. 25 Aar siden gjorde man et interessant Fund et Stykke Vest for Skaulkær Vold lige ind til Naboen Adolf Thomsen-Ristofts Skel. Her var et Hjørne man ikke kunde pløje, siger Forpagter Østergaard, vi gravede saa Jorden og stødte derved paa noget som en Tønde. Det var interessant, her maatte være en Skat, Sagnet sagde nemlig, at der i Nærheden af Volden var begravet et Sølvtaffel, og An Hedeager havde her omtrent flere Gange set Lys. Her var vi nok ved Skatten, men da det var ved Aften, vi fandt Tønden, lod vi den staa til næste Morgen for bedre at kunne undersøge Tønden, som var fyldt af Jord. Om Morgenen var vi jo spændt paa, hvad her kunde findes. Nuværende Præstekone Amalia Thomsen (Ristoft), som da var hjemme, var ikke mindst interesseret i Arbejdet. Tønden blev ryddet, men desværre, der fandtes intet af Værdi i den, her var en Sandal, ellers Mos og Jord.

Det viste sig, at Tønden var en saakaldt Holk, en lav udhulet tyk Egestamme, det saa ud til, at den var udhulet ved Ild. Holken holdtes imod Jorden af Egepæl, der med store Hak holdt i Holkens Kanter. Ved Siden fandtes Egefjæl, som sikkert havde været brugt til at dække Holken, som stod paa en dobbelt brolagt Stenbro, nydelig sat i Sand af Sten paa Størrelse som Hønsæg,

og Fladen over dem var ganske jævn. Hvad var nu dette? Sikkert en Brønd, vel sagtens til Skaulkær „Slot“.

Det siger sig selv, at Mosevandet ved Skaulkær var umuligt som Drikkevand, men her i Vest under Bakken maa have udvældet en Kilde, og for at faa fat i det gode Vand har man da lavet denne Brønd af Egeroden; i den ene Side for nedden var et Hul, som Vandet kunde strømme ind ad. Lige Vest indtil hvor Holken stod er en dyb Skelgrøft, som maa have taget Vældet.

Holken blev sat foroven i Kræ Helleskovs Brønd, saa vid var den. Da der nu for en 4 Aar siden kom en ny Ejer til Stedet, blev den gl. Holk taget op og stod udenfor Stedet i længere Tid. Jeg bad da Marinus Godthaab om at skænke den til Museet i Herning, det var han villig til, og Laust Merrild tog den en Markedsdag med til Herning, og nu staar den paa Museet til Beskuelse for enhver. Lærer Thomsen har nok forresten haft Lovning paa den først.

Paa Nordsiden af Vejen ud for Skaulkær Vold skal der ved Aftenstide færdes sælsomme Ting, er der mig fortalt.

Præstegaarden.

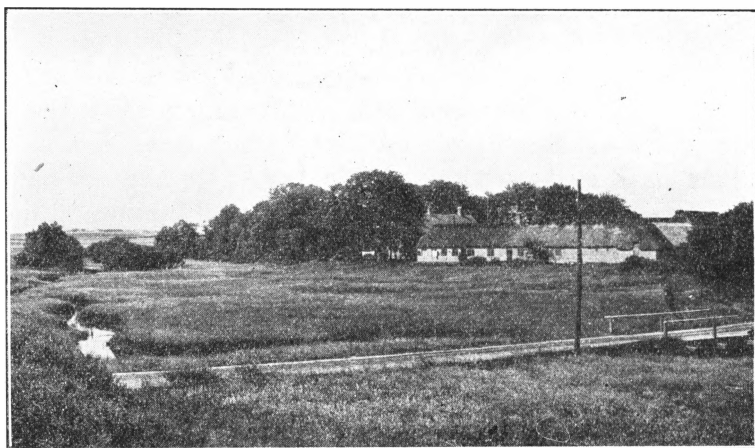
Vildbjerg Præstegaard ligger smukt og ejendommeligt her, hvor alle Sognets Vandstrømme samles. Særlig kan man ikke blive ked af at se paa det Parti Øst for Præstegaarden udover den vringlende Bæk. Øst for Bækken har vi en Korsvej. Men en slem Forstyrrelse volder den nymodens Forpagterbolig, som nu breder sig i østre Side af den gamle Urtehave og ødelægger den gl. idylliske Indkørsel til Præstegaarden gennem Ladeporten.

Udsigten fra Gaarden er ikke stor, især siden 1904, da den mægtige Jernbanedæmning kom Nord for Gaarden, men her er en interessant Port i Dæmningen, hvorigennem den livlige Tranholm Bæk risler.

I vestre Side af Bækkens Bund lige Nord for Jernbanebroen er et stærkt Væld, ja flere samlede Væld bobler

her højt op, især naar der er lidet Vand i Bækken. Et interessant Syn. Ved at se paa disse Væld kommer jeg gerne til at tænke paa Valgmenighedspræst Carl Koch, der som Dreng legede her omkring. Op af hans Sjæl synes jeg det vælder ligedan. Han har saa meget friskt at sige og har givet os saa mange udmærkede Skrifter.

Ved Præstegaarden er en stor, smuk og velholdt Have med mægtige Træer og mange andre Herligheder. At den er anlagt til forskellige Tider ses af gamle Diger m. m., og det læser man om i gl. Protokoller. Havens Fald ned mod Bæk og Eng i Øst og Syd er jo en stor

Vildbjerg Præstegaard

Fordel for Vækst og Læ. Naar de gamle Præster kommer her, har de jo mange Enkeltheder at fortælle om det eller det Træ osv. Vildbjerg og Ørre skal være de smukkeste Præstegaardshaver i Herredet; hvad for én, der bærer Prisen, er man jo ikke enig om.

Som vi har set, kaldes Præstegaarden 1638 Krogsgaard, fordi den ligger i en Krog ved Aa og Bæk. Dette er jo nok det gamle Navn, før den blev Præstegaard. Hvornaar det skete ved vi ikke, maaske ved Reformationen, maaske før, den laa jo godt for de to Sogne Vildbjerg og Tim-

ring, og da forresten ogsaa for Nøvling, som siden kom til. Gaarden Kirkegaard i Timring var Annekspræstegaard til Kaldet, men 1648 bortbyttede Pastor Jens Thomsen denne Gaard med Hedeager i Vildbjerg, som laa belejligere. Om det og mere gør han Indberetning 1649.

Lad os standse her og høre, hvad Præsten det Aar melder om sine Indtægter af Kaldet i Tiende og af sine 2 Gaardes Avl.

Forthe gnelse paa Wilberg och Themmering præstelig
indkomst.

Thinde korn aff begge sogne: rug 19 thønder 4 skip.
biug 9 thønder 3 skip. haur 12 skip.

Offer penge tholff dlr. 2 mk.

Gaardens auffling.

Effter som welbiurdig frue Susanna Krabe thill Møltrup haffuer aff kong. Mayst. thilladelse bekommet annexpræstegaarden thill magskyfft for en anden liden gaards ejdom, som nu brugis under præstegaarden, saa kand der nu auffles:

høi 42 læss. saaes rug 10 thønder eller 12 thønder.
biug 4 thønder. hauer 3 thønder. boghuede 12 skip.

Quegthind: lam 4 eller 6. kiør 2 eller 4. foelepeng
18 sk eller 20 sk.

Att saa er udi sandheed och icke mere udi nogen
made haffuer jeg skreffuen mit naffn her neden for.

Jens Thomsen Wilberg evangelij
thiener samme sted
egen haand

Ved Aar 1680 lod Sønnen, Pastor Thomas Jensen, „paa Gaardens Mark selv opbygge 3 Huse: Kringelgaard, Gammelager og Tranholm.“ Man skulde synes, at det havde været klogere i Stedet at have solgt Hedeager end at bygge disse Steder paa den gamle dyrkede Mark tæt ved Præstegaarden.

I en Indberetning for 1766 skriver Præsten Schouboe, at Præstegaarden, der har 8 Tdr. 6 Skpr. Hartkorn, har

i forrige Tider haft en Vandmølle og en Aalegaard samt en Brø over Bækken til Annekset, men det er alt forlængst, det ene med det andet, gaaet til Grunde.

Det kan endnu let paavises, hvor Vandmøllen laa; det var ganske lidt ovenfor, hvor Skaulkær Bæk løber i Tranholm Bæk. Dæmningen Nordvest for Bækken staar endnu, derimod er den bortkørt Sydøst for Bækken. Tæt ved ligger ogsaa Gaarden Mølbæk.

1803 melder Gr. Begtrup, at Vildbjerg Præstegaard har Hartkorn 8 Tdr., 6 Skpr. og 1 Alb. Arealet er 83 $\frac{1}{2}$ Tdr. Hver Td. Ld. ansættes til 75 Rdl. Heden er naturligvis ikke medregnet, thi saa var der meget mere; man regnede med Hartkornet den Gang. Præstegaarden var en vidtløftig Ejendom.

I Præstegaarden er en Fortegnelse fra 1755 over Gaardens Tilliggender, alle Agre har Nr., og der er mange Navne: „Vansted Eng“, „Degnens Lukke“ ved Burgaard, „Vaade Land“ ved nuv. Fattiggaard. Paa Gaardens Kort fra Udskiftningstiden ses jo bl. a. den gamle Driftsvej efter Aagaard; den er der endnu og er meget interessant, den burde fredes som et gammelt Minde. Vejen er meget bred og har et meget krumt Dige ved Sydsiden, der har naturligvis været en tilsvarende i Nord. Det er sjældent at se Mage til en saadan Vej; den har strakt sig længere i Vest, men saasnart man kommer til Aagaard Mark er Diget forsvundet, det vilde det ogsaa have været over Præstegaardens Mark, om Jorden havde været Selveje, men Forpagtere har gerne ikke Tid og Interesse for saadanne Grundforbedringer, og her kan man sige heldigvis.

Fra Præstegaarden gik en Sti mod Kirken, Vejen derop gik fra længere i Vest end nu.

Først 1815 bliver Præstegaarden med sine Afbyggersteder og Aagaard, som hører til samme Ejerlav, udskiftet af Fællesskabet. Med Agermarken sker der ikke stor Forandring, derimod skiftes der noget om med Hede, Eng og Mose, og Kringelgaard paa godt 5 Skpr. Hartkorn,

som ligger paa Præstegaardens Mark ovenfor Aagaard, enes man om at flytte op til sin nuværende Plads; til Hjælp hertil skal Pastor Linde give 2 Tdr. Rug, men Christen Pedersen i Aagaard, som er Selvejer, har mest Interesse af, at Peder Vejvad flytter Kringelgaard, skal yde 3 Tdr. Rug, 10 Gangdage paa Vejvads Kost og køre 100 Læs fra Kringelgaard til den nye Byggeplads paa sin egen Kost, samt gøre 2 Rejser til Holstebro eller Gjellerup.

Papirerne om Delingen fremlægges i Landvæsenskommissionen i Præstegaarden den 12. April 1815 og har mange Underskrifter med Pastor Linde i Spidsen. Naboerne til Præstegaarden og Aagaard var jo ogsaa interesserede. (Af Udskiftningsprotokollen).

Nu bor der en 15 Familier paa Præstegaardens Mark. En af dem er Otto Larsen, mangeaarig Forpagter i Præstegaarden.

Om 4 Aar udløber Præstegaardens Forpagtning, og da vil den rimeligvis blive endnu mere udstykket, endnu er det en ret ordentlig Gaard.

Det var en Dag først i November 1921, jeg gik ud og ind i Vildbjerg Præstegaard, men der var ikke meget ved det, thi Huset var tomt og øde, kun en Haandværker rumsterede derinde, de elskværdige Præstefolk var for noget siden rejst til deres ny Embede i Vamdrup. Træerne i Haven stod nydelige i Rim og Sol, men heller ikke dette er der saa meget ved, naar man har den Fornemmelse, at alt er dødt bag Ruderne, ingen titter ud ad dem.

Men en Ting kan Ensomheden være godt for, man faar Ro til at digte, det vil sige at gøre det døde levende om sig. Man begynder at tænke paa hvor mange Præstefamilier, der har boet i denne Gaard, og hvor forskellige de har været fra Egnens Folk i Tale, Dannelse og Tænkemaade. Hvordan skulde der blive Samarbejde. Ja, det kan man tænke længe over, indtil den Følelse tager en, at det er en meget højtidelig Grund, man gaar paa her. Selve Præstegaarden maa have indgydt Egnens Folk en

Ærefrygt, som vi nu har vanskelig nok ved at tænke os. Herinde sad den ærværdige Hr. Pastor, som vel kunde se ind i baade Himmel og Helvede; at han kunde mane, det vidste man da. Jo, det maa have været med Frygt og Bæven, at man stedtes for hans Aasyn, naar man maatte melde en glædelig eller sørgelig Begivenhed fra Hjemmet. Ja, her maa alligevel i de svundne Aarhundreder have vandret mange af Pastoratets Folk ind ad denne Gaard for at faa Ord med Præsten. Jo, man staar paa historisk Grund.

Aagaard.

Aagaard synes oprindeligt at have hørt til Præstegaarden. Den har ikke hørt under nogen Herregaard; ved Udskiftningen hører den til samme Ejerlav som Præstegaarden, og den fik da ogsaa tillagt en hel Del Jord Øst for Præstegaardens Mark, f. Eks. Mølbæk m. m. Aagaard har nu kun godt 40 Tdr. Ld. Jorden bliver udmærket drevet, om Sommeren ses her saaledes mægtige Runkelroer, og her er stor Besætning efter Gaardens Størrelse. Gaardens nuv. Ejer, Chr. Buur Nielsen, har en Del offentlige Bestillinger. Hans Formand hed Niels Chr. Aagaard og lever i Timring Kirkeby; hans Fader igen boede ogsaa her og hed Niels Nielsen (begravet 5. Marts 1884) og var gift med en Søster til Niels Merrilds Kone i Bærslund; i deres Tid var der lidt Krohold og Handel i Gaarden. Nordvest for Gaarden var der Damme, som bl. a. brugtes til at ride ud i for at skylle Hestenes Ben rene. Dammene, som her har haft Tilløb fra Væld, er nu udtørrede, men man ser tildels Omridsene af dem; Jorden er her fremdeles meget sur. Paa Marken Øst for Gaarden i Nærheden af Præstegaardens Mark skal have ligget den 1638 omtalte Vinghøj, som sikkert var en Kæmpehøj ved den gamle Vej.

Ved Aagaard var der indtil for ca. 50 Aar siden en enestaaende Kørsel i Aaen. Fra Aagaard drejede Vejen lige i Syd ned i Aaen, men naar man kom ud i Aaen,

kørte man ikke op ved den anden Side, her var for blødt, men man kørte i selve Aaen ca. 100 Alen i Øst, før man drejede op over Engen ad Aabjerg og henad Lysgaard. Naar man ser Engen her, hvor man kørte op, skulde man tro, det var umuligt at køre her. Det ser saa blødt ud med Rokker og andet, men ganske faa Tommer nede er der et Gruslag saa fast og jævnt som en Landevej, saadan ogsaa i Aaen, saa her var brillant at køre, naar der ikke var Højvande.

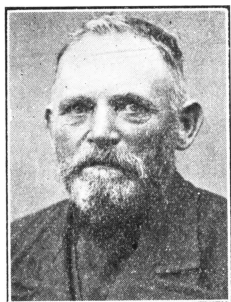
Peder Olesen i Aabjerg har som Dreng kørt der med sin Fader. Naar man skulde til Lysgaard, skulde man den Vej, hvis man ikke foretrak at køre den lange Omvej omad Timring Kirke. For 50 Aar siden fandtes den Vej ikke, som nu gaar fra Vildbjerg Kirke ad Lysgaard, altsaa heller ikke Broen ved Lysgaard, som sloges for knap 50 Aar siden.

Den nuv. Ejer har bygget Stuehuset i Aagaard; i Nord staar en af de gamle Agerumlader med lav Mur og højt Tag.

G a m m e l a g e r byggedes paa Præstegaardens Mark i Øst ved Aar 1680 og var en Fæstegaard til Præstegaarden, indtil Niels Gammelager købte den 1885 for 4,440 Kr., før svaredes af Gaarden 1 Td. Byg og 24 Kr. til Præsten; der er ca. 60 Tdr. Ld. Niels Gammelagers Fader, Christian Nielsen, der var født i Amtrup 1821 og var Broder til afd. Urmager Nielsen i Herning, kom her til Gaarden, da han var 2 Aar gl., og døde her 1899. Gammelager har Skel med Bødkerhuset i Timring. I Bødkerhuset boede for mange Aar siden en Bødker, der grov Tørv (Fladtørv) i Gammelagers Hede; men Præsten forbød ham at køre Tørvene hjem, saa sagde Bødkeren: Ja, maa man ikke brænde Tørvene, saa maa man vel hakke dem, saa hakkede han dem fint. Der blev Proces om Sagen, og Bødkeren kom en Tid i Tugthuset.

Imellem Gammelager og Bødkerhuset er det ikke rele, her er mange gaaet vild om Aftenen, det er ogsaa sket flere Gange for Niels Gammelager. Sagnet melder om et Mord, der er begaaet, enten det nu er i Tranholm

eller oppe i Heden; men man kom slæbende med Liget imellem Gammelager og Bødkerhuset for at komme ned og kaste det i Aaen. Under Bødkerhuset skal være fundet en muret Grav med Ben i.

Niels Christensen.

Niels Christensen i Gammelager er en meget kendt Mand i Vildbjerg. 3 Gange er han valgt ind i Sogneraadet, han blev Sogneraadsformand og Kasserer efter Niels Mouritsen, har haft med Ejendoms skylden og mange andre Ting at gøre, er Tilsynsmand for Ringkøbing Amts Plejehjemsforening. Han har været Leder for Børnegudstjenesten i en Menneskealder, og der kan sikkert nævnes mange andre Ting, han har taget Del i. At han er en god Kilde for den, der befatter sig med Sognets Historie, siger sig selv. Hans Hustru er lige saa god til at fortælle, hun er fra Moesgaard i Timring, og hendes Morbroder var Sognefoged Jens Laursen i Ørre.

Øst for Præstegaarden har vi Stederne Dueholm, Kronholm o. fl., som ligger paa Præstegaardens eller Aagaards Mark ved Skaulkær Bæk. Her i Tørvemosen er funden mange Træstammer og enkelte Træspader til Tørvegravning. Det er Brøndgraver Jens Lund, der bor her, som har fortalt dette m. m.

Til Præstegaarden hørte det meste af Tranholm, her byggedes altsaa det første Sted ved 1680. For flere Aar siden laa der 2 Ejendomme tæt sammen i Tranholm, nu er der flere Steder. I et af dem boede til 1887 Frands Tranholm, Veteran fra 3 Aars Krigen, i hvilken han mistede sin ene Arm.

I Tranholm skal der være slaaet en Kræmmer ihjel. Det kan høres, at der rasles med Lænker m. m.

Nordligst i Tranholm bor Niels Korshøj, som i over 10 Aar var Sogneraadsformand for Kommunen. Hans Kone er i Skolekommissionen.

Lysgaard.

Mange Lys saas før i Engen og i Mosen ved Gaarden. Sønnen, Knud i Lysgaard, 25 Aar, har saa tit set saadanne Flammer (Lygtemænd) under Gaarden og som Dreng løbet efter dem. Anders Østergaard i Egbæk, som i mange Aar var Nabo til Lysgaard, kunde tænke sig, at Gaardens Navn stammede fra saadanne Lys.

Under Lysgaard, lidt før man kommer til Broen, samles 4 Bække, hvoraf Rødding Aa er den største.

Til Lysgaard hører et stort Stykke Land mellem Rødding Aa og Timring Sogn. Sært nok, at Gaarden ikke hørte under dette Sogn, da man har lidt nærmere til Timring Kirke end til Vildbjerg, og da Rødding Aa kunde gøre et naturligt Skel mellem Vildbjerg og Timring Sogne. Nu er der jo god Bro over Aaen, men saadan var det ikke fordem. Kørslen gennem Aaen var, som det andet Steds ses, besværlig. Da Timring for en Snes Aar siden udskiltes fra Vildbjerg, havde Lysgaard frit Valg mellem de to Kommuner, man valgte at blive ved Vildbjerg.

At Lysgaard er en af Sognets ældste Gaarde, kan der ingen Tvivl være om. Ifølge en Stævning ses, at 1572 bor der en Chr. Christensen i Lysgaard. I Matriklen af 1688 ses, at Gaarden da ejes af Claus Dyre paa Sindinggaard; Hartkornet er godt 8½ Tdr. I Gaarden bor 2 Mænd.

Ved Folketællingen 1787 ser Folketællingen for Lysgaard saaledes ud:

1 Famile: Jens Jacobsen, Mand, 63 Aar gift 1 Gang, Gaardbeoer, Sidsel Pedersdatter, Kone, 70 Aar, gift 2. Gang, Christen Jensen af 2. Ægteskab, 30 Aar, ugift, Else Jensdatter, 16 Aar, Jørgen Pedersen, 13 Aar, (Tjenestefolk).

1 Familie: Peder Madsen, Mand, 56 Aar, Maren Nielsdatter, Kone, 52 Aar, (1. Ægteskab), Niels Pedersen, 20 Aar, Karen Pedersdatter, 27 Aar, Dorthea Johan Pedersdatter, 14 Aar, (ægte Børn), Christiane Christensdatter, 15 Aar, Niels Sørensen, 20 Aar, (Tjenestefolk).

Ialt 12 Personer.

Gaardens Jorder er fuldstændig opmaalte 1817. Paa Matrikulskortet, som jeg har set i København, ses, at Gaarden det Aar bestaar af mange Huse og optager en stor Plads. I Syd paa Marken ligger det Aar et Par Steder, det østre er nok Lerager. Det ser ogsaa ud til, at Skolelærerembedet har Jord i Lysgaard. Og Præstegaarden har til ikke saa mange Aar tilbage haft et Stykke Eng i Lysgaard.

Omkring 1820 boede Peder Lysgaard her, havde giftet sig herind, var ellers fra den store Gaard Lauralyst i Tvis. Ved det første Barselgilde var der 21 Vogne til Kirken, ved det sidste kun 1 Vogn, de gik helt i Armod, gik endog paa Sognet; Manden gik længe i Lysgaard paa Naadsens Brød, efter at Gaarden var solgt, kom saa nok til København, vist til en Søn. Hans Svigerfader Kræ Lysgaard druknede i Aaen ved Gangtræet en Aften, han kom fra Vildbjerg; han stod op i Vandet, da man fandt ham.

1828 kom Ole Pedersen Krog (fra Borris Krog) til Lysgaard, han var gift med den rige Knud Asbergs Datter fra Sinding, og Knud havde købt Lysgaard til dem, vist ved Auktion. Det var en af Sognets allerbedste Gaarde med en ca. 350 Tdr. Ld., hvoraf Eng til godt 100 Læs Hø. Ole Krog eller Ole Lysgaard var bl. a. bekendt for sine gode Kreaturer; Greven paa Møltrup vilde saaledes gerne handle med ham; Ole var Handelsmand og var ofte i æ Sonden. Nu var de rette Folk kommen til Gaarden og alt gik fremad. De boede tilsidst i et Aftægts-hus Øst for Gaarden. De havde mange Børn, en Datter Birthe, blev Kone i Gaarden. En af Sønnerne, Kristen Olesen, blev gift til Jersild, han bor nu hos Sønnen i Ørregaard, han var med i alle Slag i 1864 og fortæller gerne herom, saa vel som om andre Ting fra Lysgaard m. m.; han er nu 82, men meget aandsfrisk. Da han var Ungkarl, var han og Johannes Nyboe drivende til Tønder med en Drift Svin (Dryvgolt) det tog snart 14 Dage derop, Svinene kunde kun gaa ca. 3 Mil om Dagen. Vi tog ad Amtrup Fruergaard, Grindsted og Foldingbro.

Kr. Olesen fortæller: Jeg havde en lille Søster, som døde i Lysgaard, man havde før set et Par Koner komme til Gaarden, det var Varsel for de to, som kom og klædte hende. Det var maaske samme Gang, at Kræ Ladefoged forud havde set Gaarden fuld af hvide Heste. Begravelsesdagen sneede det stærkt.

Det var nok 1863, at Knud Nielsen fra Romvig fik Lysgaard og siden kaldtes Knud Lysgaard, han var først Forpagter i Ørre Præstegaard, hans Hustru var som sagt fra Lysgaard, de var lige gamle, var Søkendebørn og havde gaaet i Skole og til Præst sammen, Knud gik nemlig i Vildbjerg Skole, det var paa den Tid, Sinding havde den uheldige Lærer Fallesen. Knud var en lun Broder ogsaa fra Barndommen af. En Dag fik han i Skolen en hel Bænkefuld til at le, men selv sad Knud og saa meget uskyldig ud. Alle fik Klø saa nær som Ophavsmanden Knud. Bagefter sagde de andre til ham: Det var godt, at Degnen ikke slog haardere, ellers havde vi sagt, at det var dig, der skulde haft Kløene.

Knud var en klog og en meget driftig Mand og havde flere Jern i Ilden. Gaarden flyttede han lidt i Sydvest. Stuehuset ligner det i Romvig, det brændte 1901, men Murene staar endnu. Forbrand er set flere Gange for Stuehuset, sidst 4 Aar før Branden. Ellers intet Spøgeri ved Lysgaard. Andreas har ombygget Laden. Paa den gamle Gaardsplads opløjes Sten, og man viser Ridsene af den gamle Gaard. Knud opdyrkede al Hede og Mose, der laa ud i Vest, det var 200 Tdr. Ld. Han opbrød Jorden med Stude; engang havde han hele 7 Studespand. Mergel er der nok af i Ejendommen. At Avl og Besætning vældig forøgedes, siger sig selv. Knud anlagde ogsaa Mølleri, han lod grave en Møllegrøft paa en Fjerdingvej, men det var der Arbejde ved, paa en Gang havde han saaledes 30 Mand i Arbejde. Møllehuset staar endnu Nordøst for Gaarden tom og øde med gabende Vinduer, nu er der stille her, det er ikke saadan, som da der kom Møllegæster helt ude fra Vorgod. Vand var der dog for lidt af, saa Knud ogsaa maatte bygge Vejrmølle, han

byggede nok endog 2, men dog ikke paa en Gang; den ene flyttedes til Aulum, det er ikke saa mange Aar siden, den stod der. Knud anlagde ogsaa et Fællesmejeri, her var jo godt rindende Vand. Andelsmejeriet i Timring er en Fortsættelse heraf. En kort Tid var her ogsaa Bageri. Nu er disse Virksomheder nedlagt, der er nu andre mere centrale Steder for saadanne Ting. Møllegroften er tildels jævnet, men Mølle­dam, Møllehus og gl. Mølle­stene m. m. fortæller om, at engang stævnede Folk hertil.

Knud Lysgaard døde 1910 omtr. 80 Aar, hans Kone døde flere Aar før ham.

Engang blev de 2 Møllere, Knud Lysgaard og Niels Mouritsen i Vildbjerg, uenige. Kort Tid efter saa man i Vittighedsbladet „Folkets Nisse“ Niels Mouritsen staa grædende ved sin Vejrmølle, som stod stille, der var ingen Vind.

I næste Nr. af Nissen saa man Knud Lysgaard staa og blæse paa Vindmøllen og lade sit Vand paa Vandmøllen.

Sønnen, Andreas Lysgaard, har nu haft Gaarden i mange Aar, han er gift med en Datter af Lærer Jensen, forhen i Timring, og her er 2 Sønner og 8 Døttre, Sønnen Knud, opnævnt efter Bedstefaderen, skal jo nok have Gaarden, den anden Søn læser. For nogle Aar siden solgte Andreas Gaarden til Udstykningsforeningen, men købte dog snart efter Gaarden igen, har nu en 150 Tdr. Ld. deraf 25 Tdr. Ld. Eng. Den opdyrkede Del i Vest ud imod Rødding er nu bebygget af nogle Gaarde og Huse. Den gamle Gaard har 50—70 Kreaturer. Ved Gaarden er en stor Have og Plantage paa ca. 5 Tdr. Ld. plantet af Andreas og hans Fader. Midt i Haven stod 3. Juni 1920 en stor herlig blomstrende Rødtjørn.

Syd for Gaarden har været Teglovn; man brændte jo selv sine Sten.

Paa Marken findes af og til Oldsager. Paa Lysgaard Mark i Vest har vi Store og Lille Bormoshøj; en har hørt, at det bankede i den store.

Ud i Sydøst mod Møltrup Skel har vi Gaarden Ler-

ager med nye Bygninger. Gaarden er for mange Aar sidèn skilt fra Lysgaard. 1919 solgte Lars Foldager Gaarden til den nuværende Ejer, Povl Sivebæk.

Ved 1860 udskiltes fra Lysgaard Aabjerg (55 Tdr. Ld.). Det nuv. Stuehus byggedes 1861. Det var Ole Krogs Søn Peder Olesen, der fik Gaarden, som han drev godt op; han døde 1905. Hans Enke Kirsten Marie, nu 80 Aar, er fra Krogstrup i Snejbjerg og Søster til Kristen Stentoft. Sønnen Jørgen Pedersen har nu Gaarden. Tidligere gik jo Vejen fra det mærkelige Vadested i Aaen herom ad og ad Lysgaard.

Paa den høje Jord op mod Lerager er der somme Steder Klynebund, og her er hentet Klyne til Ejsingvær, som nok havde den Rettighed at maatte tage Klyne hvor den vilde.

Burgaard.

Naar man hører Gaarden nævnt, lyder det som *B o g a a r d*. Trykket lægges paa andet Led. I Stednavneudvalget siger man, at man intet kan sige om Oprindelsen til første Led. Det kan være Bur, Bod, Borg og meget andet, som begynder med B. Det kunde vel ogsaa tænkes, at her har groet kraftige Burrer, og at de har givet Gaarden Navn.

1498 hører Gaarden under Lundenæs Slot. I Jordebogen kaldes den Burregaard, Manden hedder Matis Kelsen, og han svarer $\frac{1}{2}$ Øræ Rug, $\frac{1}{2}$ Øræ Byg, 5 grot ledingh, et skoffsvin, $\frac{1}{2}$ skoffvogn.

(Harsyssels Diplomatarium S. 84).

1610 hedder Gaarden burdgord.

1655 bor Lauritz Jensen og Thrunde i Burgaard.

I Matriklen af 1688 kaldes den Boergaard og er endnu under Lundenæs. Manden er Laurs Jørgensen. Hartkornet er Tdr.: 9—4—1—2. Laurs bruger tillige Vildbjerg Kirkejord, som har godt 2 Tdr. Hartkorn. Ligeledes har han Sinding Kirkejord paa 2 Skpr. Hartkorn, saa hans hele Hartkorn er ca. 12 Tdr.

Ved Udskiftningen for godt 100 Aar siden var der 2 Gaarde, Over- og Neder-Burgaard, og de laa paa samme Plads som siden. Ejerne er Sigvard Christensen og Niels Jensen. Den første døde i Over Burgaard 1838. En Søn af ham var Jens Køll, som kom til Pugdal. En Datter, Inger Køll Sigvardsdatter, blev gift med Jens Severin Sørensen og var Kone i Gaarden, hun døde 29. Decbr. 1880, 63 Aar gl. Jens Severin var en velbegavet Mand, der skrev godt for sig, han var en Tid baade Sognefoged og Sogneraadsformand, han havde oprindelig læst til Seminarist.

Begge Burgaarde tilsammen havde ca. 400 Tdr. Ld. Jorderne strakte sig fra Rødding Aa og i Øst over Tranholm Bæk. Herovre i Nordøst byggedes for en 50 Aar siden Kjærgaard til Jens Sivert fra Over Burgaard.

Over Burgaard havde sin Mark i Nord, Neder Burgaard sin i Syd, men at det en Gang har været samlet er let at se. Der gik engang et langt Skeldige fra Over Burgaard og i Nordøst.

Over Burgaard laa Vest for Apoteket og Syd for Kroen. Stuehuset laa i Nord, der var en lille Have ud mod den nuv. Vej til N. Burgaard. Laden laa som nu Peder Grimstrup bor. Det var en rummelig Gaard at se til med noget Bindingsværk. Gl. Pæ War har jævnet Gaardspladsen, det har han omstændelig fortalt mig; man kan dog godt endnu se noget af Gaardens Omrids.

Som en Mærkelighed kan nævnes, at 4 Børn af Jens Severin i O. Burgaard blev gifte med andre 4 Søskende fra Meldgaard i Rødding.

O. Burgaard var den Gaard, der laa nærmest Kirken, og her spændte de fleste fra, som kørte til Kirke, og man kan endnu høre fortalt, at dem, der gav flest Drikkepenge, fik deres Heste bedst passede ligesom andre Steder. 1882 døde Ejeren, Sivert Jensen, kun 36 Aar gl., og hans Enke solgte Gaarden, som nedreves. Niels Mouritsen købte Jorden Vest for Vejen og 1883 byggede han Kroen lidt Nord for den gamle Gaard. Dyrslæge Knudsen købte Jorden Øst for Vejen og byggede Ny Overburgaard i

Nordøst, som ligger her endnu, men næsten al Jord er solgt fra den. I denne Gaard døde Jens Severin 5. September 1888. Paa hans Gravminde staar, at han var født i Sinding Mølle 14. April 1818.

Det meste af Vildbjerg By ligger paa Over Burgaards Mark.

N e d e r B u r g a a r d. Ved Udskiftningen ca. 1815 laa Gaarden paa sin nuv. Plads, og Vejen gik da ogsaa gennem Gaarden som nu. Gaarden ligger lavt, som Navnet siger.

1863 og 64 bor Niels Mouritsen i Gaarden, han blev gift med en Datter herfra. Af en Kirkeprotokol ses, at han de 2 Aar var Kirkeværge, og det blev han igen, da han 1866 igen kom til Sognet fra Bredkær.

Søren Jensen fra O. Burgaard boede ogsaa her en Tid, han var gift med en Datter fra Ejsingkær. Gaarden har nu ca. 50 Tdr. Ld. og ejes af Morten Nygaard fra Kollund, hans Hustru er fra Gjern.

Ved 1860 blev Nygaard bygget paa Marken i Øst til Andreas Nygaard fra Rødding, han blev gift med en Søster til N. Mouritsens Kone. Andreas drev lidt Handel og Krohold, men 1871 solgtes Gaarden til Fattiggaard, hvad den fremdeles er. Andreas Nygaards Søn er Pastor Nygaard, gift med Amalie Thomsen-Ristoft. En Datter er gift med Laust Merrild.

Pugdøl.

Gaarden ligger i en Dal, og Forledet af Navnet maa komme af Puge, som er saadan noget som Nisse eller Djævel. Nisserne maa nok have holdt til her i Dalen. De har vel ikke turdet komme hen til Frølund Nord for Gaarden, hvor Frey dyrkedes, eller hen i Syd, hvor Kirken senere rejstes.

Ifølge Kronens Skøder (I. S. 428) sker der $\frac{2}{5}$ 1625 Mageskifte mellem Kongen og Gert Rantzau til Breiten-

burg, som bl. a. afstod til Kongen i Vildbjerg Sogn i Pugedal 1 Gaard.

I Matriklen 1688 nævnes Ole Christensen i Pugdahl. Hartkornet er knap 7 Tønder. Gaarden blev udskiftet 1802 til Christen Jensen og Jens Chr. Andersen, men de 2 Gaarde blev fremdeles liggende sammen og havde vel ogsaa Huse tilfælles, som var meget almindelig ved den Tid. Nørre Pugdal ligger paa sin gamle Plads, og Sønder Pugdal laa til for faa Aar siden Sydøst for, men ganske nær Nørre Pugdal. Nu er den flyttet noget i Syd paa Marken.

Det skal være Sdr. Pugdal, at Proprietær Speitzer paa Sindinggaard købte 1809, da han afstod Sindinggaard. Gaarden havde da godt 3 Tdr. Hartkorn eller Halvdelen af den samlede Gaards Hartkorn. Speitzer købte rimeligvis Gaarden fordi hans Datter Ane Margrethe 1807 blev gift med Pastor Fris i Vildbjerg. Sp. døde her 9. Januar 1813, 78 Aar gl. Hans Hustru døde hos en Datter i Thyregod Sogn 1824.

Ved 1860 byggedes det første af Niels Mouritsens Gaard paa Sdr. Pugdals Mark, som vi siden hører om. Nu er der kun en Snes Tdr. Land til Sdr. Pugdal, som ejes af Karl Damgaard i Rødding.

Til Nørre Pugdal hører omtrent den oprindelige Jord fra gammel Tid.

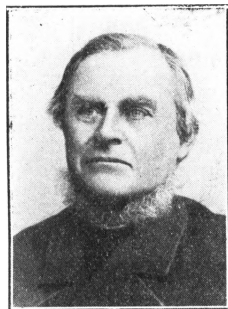
Paa gamle Kort i Matrikulskontoret i København findes følgende Marknavne i Pugdal: Øster- og Vester-Frølund, Vingen, Haugaarden, Gaden, Buskagre, Hellehøjagre. Man kender endnu disse Navne her saanær som Frølundnavnene. Vingen er henne ved Vogterhuset i Øst, der hvor Landevejen slaar en Bue, saa Jorden faar Form af en Vinge. Haugaarden er Vest for Gaarden. Her avles mange Læs Hø, thi Haugaarden kan vandes med Markvand. Gaden (æ Gaar) er Øst for Gaarden. Hellehøjagre er nok de lange Agre ovre ved Helleskov; baade disse og Frølund har hørt til Kirken, men maa være købt til Nørre Pugdal. Mærkelig er Frølund-Navnene, dem er der ikke

mange af i Landet; man maa tænke sig, at her har været indviede Lunde for Frø eller Frey.

I mange Aar boede Jens Køll i Nr. Pugdøl; han var fra Over Burgaard og blev gift med Datteren her, Dorthea Kjerstine. De døde begge i deres Aftægtshus Øst for Gaarden, hun 1899 og han 1907, og de var begge to lige ved 92. Paa Kirkegaarden er et meget smagfuldt Minde over dem.

Jens Køll Sigvartsen skal have bygget det nuv. Stuehus i Gaarden, som engang skal have været regnet for et meget flot Stuehus, og det er forresten rummeligt endnu og har en svær Længde.

Jens Køll, som jeg godt husker, hørte til det Slægtled, der tog sig en god Dram og dito Pons, men gammel blev han alligevel. Det fortælles, at han kom jævnlig hen til Svogeren i Over Burgaard, men Søsteren her vilde godt gemme sin Mand, da det den Gang ofte gik løs med adskillige Omgange. Naar da Jens Køll gik derfra med uforrettet Sag, sagde han til sin store Hund, der altid fulgte ham: Der vanker lidt her Karo!

Jens Grimstrup.

Jens Grimstrup var derefter Ejer af Gaarden og gift med Jens Kølls Datter Marie. Han var fra Grimstrup i Timring. Det var et Par intelligente Folk og umaadelig gæstfrie. Og her var propert, saa det forslog noget, allerede i Halvfjerserne havde de her de dejligste lange Gardiner ogsaa i Fredsstuen, og det var sjældent den Gang. Enhver, der kom der, fik Spise og Drikke. Naar f. Eks. en Dreng som mig kom her i et Ærinde, blev man sat til et veldækket Bord, hvad der snart var for meget til en saadan Fyr.

Jens Grimstrup var en herlig Mand og meget agtet af alle, han handlede en Del med Kreaturer, og Folk vilde gerne handle med ham, da han var reel og bød straks omtrent, hvad han vilde give. Enker og

Smaafolk vilde ogsaa gerne have ham til at handle for sig, og han hjalp mange med deres Omsætning. Jens Grimstrup og Handelsfolk i den Tid regnede det for godt, naar de kunde tjene 25 Kr. paa et Par Stude. Jeg syntes altid, det var en Fest, naar Jens Grimstrup kom hjemme for at handle. I sin Ungdom havde Jens Grimstrup drevet en betydelig Handel paa Øerne med Bindtøj, han kørte meget omkring.

1881 byggede han en ny Agerumlade i Pugdal; hans og Hustrus Navnetræk ses paa østre Ende.

Da Jens Grimstrup kom til Pugdal, som var en af Sognets bedste Gaarde, skal der ikke have været mere end 4 Køer, et Par Stude og nogle Ungkreaturer, og der var da megen Hede til Gaarden.

Jens Grimstrup døde Aaret efter sin Svigerfader, nemlig 1908, og var da kun 67. Hans Hustru døde 1912, 69 Aar. Et Par af deres Døtre er gift paa Sjælland, den ene med Købmand Jesper Skree i Haslev. Sønnen, Pugdal-Grimstrup, der har været Urmager i Herning, har nu en Gaard i Ejstrup Sogn. En anden Søn, Peder Grimstrup, havde Pugdal nogle Aar, men 1911 solgte han Gaarden til den nuv. Ejer, Jens Kølbæk, for 44,000 Kr., men Gaarden var ikke fuld besat med Kreaturer. Til Gaarden hører ca. 80 Tdr. Ld. god Jord, og der er god Engbjergning. Her holdes en 50 Fækreaturer. Jens Kølbæk har bygget ny Kostald og Svinestald med Stentag, ellers er Gaarden straatakt. Jens Kølbæk kunde have købt Sdr. Pugdal for nogle Aar siden, og det skulde man synes havde været heldigt, da Marken gaar lige ind til Haven i Syd, og Jorden her ved Stationen vil jo altid stige.

Lidt Sydøst for Nr. Pugdal, men paa Sdr. Pugdals Mark, er et Væld i en Mergelgrav, som er ledet ind i Nr. Pugdal, som har Lovhjemmel paa Vandet. I snefulde Vintre kan der lægge sig mægtige Snedriver ved Pugdal.

Øst for Pugdal Mark ligger Stedet Fælletoft, hvis Forled nok er Feld, ɔ: Vadested, som før fandtes over Bækken nedenfor.

Ejsingkær.

Ejsingkjær regnes for den største og bedste Gaard i Sognet. Nu er der dog kun godt 200 Tdr. Ld. til Gaarden, men engang var der henved 1000. Der gaar Sagn om, at der i gamle Dage laa 2 Gaarde i Ejsingkær, og et 150-aarigt Kort synes at bekræfte dette. Gaarden har haft 15 Tdr. Hartkorn, men ved Matrikuleringen 1688 gik dette ned til ca. 10 $\frac{1}{2}$ Td. (Manden hed Jens Madsen), her var jo vældige Mosestrækninger. Gaardens Jorder blev opmaalt og udskiftet 1801 af kgl. Landmaaler Hyldgaard, et Jordstykke kaldes da Ondaftens. Hartkornet er da kun ca. 8 $\frac{1}{2}$ Td., saa da er Stentoft rimeligvis allerede fraskilt. Ejeren er Christen Tornvig.

1532 nævnes Per Jensen i Ejsingkær. Chr. Thørnvig, som vist var her til Schnakenburg kom, drev nok ikke Gaarden stærkt. Tilsidst, fortælles der, sad han ude og bandt af sin Hose, naar der kørtes Møg. Læg vel paa, sagde han, æ Bæster har saa godt af at faa noget at trække. En af de første Gravminder i Vildbjerg blev sat over ham i vestre Side af Kirkegaarden, en Del af Mindestenen ligger paa Kirkegaardsdiget ved vestre Indgang, men den Plade, som bærer Indskriften, er væk.

1838 kom L. H. Schnakenburg til Ejsingkær, først som Forvalter for Faderen, der havde været Grosserer i Hamborg, men fordreven i Napoleonstiden, men han var rig og vilde i en Fart have Ejsingkær drevet op. Fader og Søn kunde ikke enes herom, og den sidste købte Gaarden og fortsatte Opdyrkningen for egen Regning og skabte en Mønsterejendom, saa kun faa paa den Tid kunde fremvise saa udmærkede Afgrøder som Schnakenburg. Han var ugift, men agtet og afholdt. Schnakenburg sagde, det var en god Gaard, men der manglede Klynejord. Hans Eftermand fandt dog heraf 40 Tdr. Ld. i Ejsingkærs Mose, og det var god Klynejord; Skov solgte det i smaa Parceller til forskellige af Sognets Beboere. Hver Tirsdag kørte Schnakenburg til Holstebro med Smør. Det var i den Tid, der rigtig blev Gang i Vandmejerierne, og de store Gaarde fik Mejsker, der struttede af Sund-

hed og godt Humør. Efter næsten 40 Aars Virksomhed her flyttede Schnakenburg til Fyn og boede i en Villa ved Odense.

Den næste Ejer var J. C. Skov, som var født i Gellerup, men som paa Sjælland havde tjent Penge ved Handelen. Han var her dog ikke ret længe, med Bedriften gik det nok ikke saa godt, men han solgte en Del Jord fra Gaarden. 1878 byttede han den bort med Sinding Mølle, som ejedes af Niels Chr. Nielsen. I ham fik Ejsingkær den rette Mand. Nu blev der Gang i Sagerne; Niels Christian forstod sig paa Tingene, og der blev noget bestilt. I Førstningen var han dog alt for ivrig, Folkene skulde blive ved længe om Aftenen, en Tid var det derfor et Mundheld i Egnen, naar man saa Maanen paa Himlen: „Der har vi Ejsingkæres Sol!“ Det har jeg tit hørt.

Siden blev han mere fornuftig, ja endog taalmodig, men forstod altid at faa meget bestilt. En Dag kom der Bud ind, at Martinus ikke vilde sprede Møg. Niels Chr. sad inde sammen med et Par Mænd. Han kalder ad Martinus, at han skal komme ind; det skete langsomt. N. Chr. bad ham sætte sig ned og faa en Kop Kaffe og en Pons, og det gik jo helt godt. Saa fører Niels Chr. Møgspredningen paa Tale, og Martinus var jo ikke helt tilfreds med sig selv, især da N. Chr. siger: Du ved jo, der er ingen, der kan gøre det til Maade med mig med Spredningen som du kan. Saa gik Martinus ud og spredte Møg, saa det røg ad Agrene.

Niels Chr. Nielsen flyttede siden til Gaarden Overkær paa Marken og opdrev denne, boede siden mange Aar i Herning. Han er nu henved 90 Aar og lever hos en af sine Børn i Najbjerg.

Sønnen Mads Stausbøl havde Ejsingkær en Tid, saa kom den i Handelen nogle Aar. I flere Aar har den været ejet af Peder Krogstrup, som er en dygtig Handelsmand. Paa de ca. 200 Tdr. Ld. holder han 100 Kreaturer, hvoraf Halvdelen gaar i Fenner.

Ejsingkær er en Gaard at se til som Møltrup med

stor Gaardsplads og lange Huse. Stuehuset i Syd er ca. 80 Alen lang og bygget af N. Chr. Nielsen; ja de gamle Mure staar tildels. Laden er 110 Alen lang og bygget af Schnakenburg 1843. En smuk Lade med Port i Midten, over denne et rundt Vindue, hvis Plads oprindelig var beregnet til et Ur. Laden er høj og af svært Tømmer. Fløjhusene er hver 95 Alen lange. Udhusene har Straatag, Stuehuset er tækket med Sten. Møddingen er i Gaarden. Der er Plads til den, og det ser ligefrem godt ud med en Mødding inde i saa stor en Gaard. I Gaarden staar en Bindesten fra Schnakenburgs Tid. Her bandt han sin Hest naar han kom hjem og raabte paa Staldkarlen. Udenfor Hoveddøren er en udhulet Sten, som han brugte til Æde for sine Hunde; dem havde han mange af. I Stuehuset er mange og hyggelige Værelser. Den ældste Datter Betty spiller godt og har svær Lyst til at optegne Sagn og gamle Fortællinger.

Det skulde være sært, om Gaarden ikke en Gang har haft Herregaardsnykker, da den var oppe paa de 15 Tdr. Hartkorn; havde den haft 20 Tdr., kunde den regnes for en fri Sædegaard. Historien melder dog ikke om, at den har drømt om at blive Herregaard, men den synes altid at have været en fri Gaard, der ikke nogen Tid har været underlagt en anden Herregaard.

Haven er paa 3 Tdr. Land, og den er meget smuk og velholdt; den skal være anlagt af Schnakenburg, men N. Chr. Nielsen har ogsaa plantet meget. I Haven er en Hængeask, som N. Chr. N. plantede paa Kirkegaarden over sin første Hustru, Kirsten Stausbøl, men den vilde ikke rigtig gro der. Saa tog han den hjem i Haven; her har den nu saa tykt Løv om Somren, at man i stærk Regn kan sidde under den og drikke Kaffe uden at Regnen slaar igennem. Diget om Haven er i en Rundkreds, det er mærkeligt. Nogle Diger Øst for Gaarden har ogsaa denne Runding; det maa være en vis Stil, der gør sig gældende. I Vest gaar en Vandingskanal ind imod Havediget. Neden for er en Eng ned mod Rødding Aa til 100 Læs Hø.

Indtil 1870 og derover laa den mægtige Ejsingkærs Mose øde og tom ud i Vest mod Neb Skel. Men sidst i Halvfjerserne gik det rask med Udskiftningen fra Gaarden, og Nybyggerne tog kraftigt fat paa Opdyrkningen af Jorden. En af de første her var Niels Karl Jensen fra Burgaard, som paa kort Tid byggede og opdrev af Mose og Hede den smukke Gaard „Gyldenlund“, som med sin Vindmotor og sine høje Træer ses langt hen paa det flade Land. En saadan Ejendom er vel nu sine 100 Tusind Kr. værd. Paa Ejsingkærs Mark ligger nu ca. 20 Hjem.

I Fjor, da jeg var inde i nogle af disse nye Hjem, var der en Karl tilstede i et af dem, som fortalte følgende: Den Luge, som Niels Ebbesen sprang ud af paa Slottet i Randers, hvor Grev Gert boede, kan ikke holdes lukket. A haar sjet den saa tit, da a war Dragon i Randers, men altid var den oppe.

I Mosegaard herude paa Marken boede nu afdøde Chr. Jensen, som 3 Gange havde Sæde i Sogneraadet.

At der paa saa stor en Gaard gaar Spøgeri, siger næsten sig selv.

Paa Trappen i det gamle Stuehus hørte man ved Midnatstide en gaa ned ad den og ud gennem Havestuen. I Haven, mente man, var begravet et dræbt Barn. Men siden det nye Stuehus kom op, hørte man intet paa Trappen, som endnu er paa samme Sted.

Det er maaske den samme Jomfru, som gaar med blodige Arme fra Gaarden ned mod Mergelgravene lidt Nord for Gaarden.

Naar Ole Krog, som siden kom til Lysgaard, var ude paa Handelen, overnattede han somme Tider paa Ejsingkær siger hans Søn, og Kr. Tornvig sagde da til ham: Saa du intet Ole Krog? Men Ole Krog havde intet set.

I de Sagn, der fortælles fra Gaarden, spiller Kr. Tornvig Hovedrollen, men somme af dem er nok ældre end fra hans Tid. Tornvig kunde man høre banke i den Udbygning, der er ud i Øst. Man kunde ogsaa høre ham komme ridende ind ad Gaarden.

I Laden kunde høres noget som en Skraldebuk.

Somme Tider kunde Dørene til Kostalden springe op.

Tornvig saas somme Tider pløje oppe paa Østermarken i et Par Læderbukser, han havde vist engang været ved at flytte Skellet.

Der siges ogsaa, at han var ond ved sin Kone og tilsidst spærrede hende inde i et Værelse. Saa druknede hun sig i Brønden, derfor saas Tornvig efter hans Død gaa og kige ned i denne, indtil man kastede Brønden til.

I Gaarden er dog en mægtig gammel Brønd, sat af Kampesten, hvoraf nogle i Omfang som et Hjul, siger Brøndgraveren.

Følgende Sagn synes at være møntet paa Kr. Tornvig:

Forbandelsen.

Den Mand, der for dum ejede Gaarden Ejsingkær i Vildbjerg, begyndte som en fattig Karl og tjente paa en stor Gaard, hvor han blev gode Venner med Datteren, men Manden blev siddende for Gaarden, og de gik ved de gamle som Tjenestefolk. Det var den unge Mand — for nu var han bleven gift med Kæresten — efter en Tids Forløb ikke fornøjet med, og saa hittede han paa Raad. En Dag, Manden var ikke hjemme, gaar han ind og trækker hans Skatol, hvorpaa han tager Skøderne og alle Papirerne. Nu faar han et Par Mænd med sig til Øvrigheden, og der faar han Skødet tinglæst, at han var Ejer af Gaarden.

Saa gaar det hen i Ro nogle Dage efter den Bedrift. Men saa var det en Dag, den gamle Mand var noget tvær over for de unge, at den unge Mand gaar hen og henter Skødet og viser ham det. Nu kunde han se, han ikke længer havde noget at sige. Men den gamle blev helt rasende og siger: Saa sandt som du har frastjaalet mig Skødet, vil jeg ønske, du maa brænde til evig Tid i Helvedes Ild.

Siden byttede han Gaarden bort og fik Ejsingkær, det var to Gaarde, som han fik lagt sammen ved forskellige Bedragerier, og saa byggede han Gaarden op, hvor den nu ligger. Da han var død, spøgede han slemt. Hans

Grav, der var en af de murede med Egetræsramme om, kan de aldrig holde i Stand eller opmuret, den østre Ende er stadig falden ned, for der kommer han jo op. Jeg har selv tit været ved Graven og altid set den i den Tilstand: hel runden om undtagen i østre Ende.

(Jyske Sagn, 3. Samling Nr. 153).

Gamle Anders Birkmose i Rødding kan udmærket huske Kr. Tornvig. Han var en ganske simpel Bonde-
mand at se til.

Stentoft.

Stentoft er en Afbyggergaard fra Ejsingvær. Især den høje Agermark er god og har Takst fra 10 til 17. Lars Rømvig, som boede her i mange Aar skæl have bygget det nuv. Stuehus. Den næste Ejer var Kristen Stentoft fra Krogstrup i Snebjerg, han boede her i 36 Aar. Han købte fra Ejsingvær over 30 Tdr. Ld., som laa Syd for Haven. Gaarden har 104 Tdr. Ld. og 50 Kreaturer. Jørgen Jørgensen købte Gaarden 1906 for 38,000 Kr. med Besætning. Hele Gaarden har Straa- eller Rørtag. Alle Indbolke i Stuehuset er af graa Sten, og her er endnu de gamle vide Skorstene, som nu bliver en Sjældenhed. Konen mener, det er mere interessant end behageligt. For 40 Aar siden, syntes jeg, at Stuehuset saa ældre ud end nu. Udhusene brændte 1899 ved Lynnedslag. Lynet har senere slaet ned i Laden uden at tænde.

Jørgen Jørgensen og Hustru er begge fra Ulfborg.

I „Danske Gaarde“ er Billede af Gaarden, men der er kommet et Hus for meget med, som det var Meningen skulde bygges, men saa drev det over. Nu drilles Jørgensen med, at han er kommet nemt til det Hus. Banen gaar nu over Marken, 26 Tdr. Ld. ligger Øst for Banen.

Paa Stentoft Mark boede for 50 Aar siden Niels Teglgård, han var Fisker, Visedigter m. m., flyttede siden til Ørre. I Vildbjerg tærskede han sit Korn paa en frossen Mergeldyng, som var jævnet dertil.

Helleskov.

Helleskov ligger en god Fjerdingvej Nord for Kirken ud imod Aulum Sogn. Her har maaske været en hellig Offerlund i Hedenskabets Tid. At her har været Skov, viser de kraftige Trærødder i Moserne omkring Helleskov, paa den høje Jord kan Rødderne jo ikke saadan holde sig. Indtil ca. 1850 var der kun 1 Gaard i Helleskov, og til den hørte henved 300 Tdr. Ld., men Hartkornet var kun 4 Tdr., saa det meste har ligget udyrket, thi Jorden var god nok.

1688 hørte Gaarden under Lundenæs, hørte altsaa til Kronen og svarede ikke store Ting i Skat. Manden hedder ifølge Matriklen det Aar Jens Christensen, og Gaarden staves Helleschouf. Ved Udskiftningen for godt 100 Aar siden er jo Hartkornet det samme, og Manden hedder Christen Nielsen. Det er maaske ham, der omkring 1850 delte Gaarden imellem sine Børn, en Datter og 3 Sønner. Manden hed Kræ Helleskov, og der fortælles, at ved den Tid, han skilte Gaarden ad, havde han 6 ringe Køer og et Par Helmisser. Nu er der over 100 Kreaturer foruden Heste i de 4 Gaarde.

Den ældste af Sønnerne hed Niels, og han fik den gamle Gaard, men levede ikke ret længe, hans Enke blev da gift med Jens Andersen Bækgaard fra Nøvling, som saa kom til at hedde Jens Helleskov, han boede her mange Aar og var en kendt Mand i Sognet, han har haft en Del kommunale Bestillinger. Han har plantet, hvad der er plantet ved Gaarden. De sidste faa Aar boede han hos en Søn i Vildbjerg By, her døde han for nogle Aar siden og var da 92. Han var Veteran fra Trearskrigen.

Jens Helleskov.

For en halv Snes Aar siden købte Anna Stausbøl Gaarden for 27,000 Kr., og hun bor her endnu.

Ved Gaarden er den Ejendommelighed, at Landevejen fra Vildbjerg til Aulum gaar gennem Gaarden langs med Stuehuset, som ligger i Øst, og her er megen Færdsel. I gamle Dage var det almindeligt, at offentlige Veje gik gennem Gaardene, saa kom der en Tid, hvor de flyttedes uden om dem. Anna Stausbøl kan svært godt lide denne Fart gennem Gaarden, hun synes, det er saa morsomt, men hun er ogsaa et livligt Menneske og fortæller udmærket; hun er Datter af Lauge KragSnap i Sinding, hendes Mand døde, før hun kom her, i Østerhoved i Nøvling.

En mærkelig Ting var det, at der Syd for Gaarden laa et Stykke Jord, som hørte til Gaarden Lauralyst i Tvis, vel sagtens fra gammel Tid. Jens Helleskov købte det for over 40 Aar siden.

Den østre Gaard i Helleskov menes at være bygget 1842; det Aarstal skal have staaet et Sted paa Gaarden. Den blev opført til Niels Chr. Helleskov, der var født 1818 og blev 90 Aar. Hans Kone hed Maren og var fra Stensbjerg i Sinding. Hun blev 89. Til Gaarden hører 65 Tdr. Ld., og alt er opdyrket. Da Niels Chr. begyndte her, var det ene Hede og Mose. Han begyndte med 1 Ko og 1 Bøl, saa en Stud og et Øg. Mergel var der nok af i Ejendommen og Energi var der i de unge Folk, navnlig skal Maren have været et rent Jern. Hun kørte Mergelvognen og bandt samtidig af sin Hose; hun blev ved at hjælpe sin Mand ude til Kl. 11 $\frac{1}{2}$, saa skulde hun ind at stande æ Unden, som gerne bestod af Pandekok (Æggebage) og kold-skummet Mælk, saa det kunde ikke vare længe. Men Maren tog ogsaa til Holstebro og gik om i Husene og solgte f. Eks. Fjervinger til 10 Øre, jo, hun var bjergsom. En Mand i Sognet, som havde en god Gaard, klagede tit over, at han ikke kunde holde Balance. Maren gav ham det Raad: Arbejd rapt og spis knapt.

Niels Chr. Helleskov begravede i en Ager lidt Øst for Gaarden et Sæt Brændevinstøj, da Kontrolørerne var i Farvandet. Niels Chr. og den gamle Gaard havde det i

Fællesskab, og det var et godt Sæt Brændevinstøj, men det er ikke siden fundet. Niels Christian var noget sløset og fik ikke sat Mærke i Nærheden; det kommer frem engang ved Lejlighed som andre Oldsager.

Niels Christian og Maren havde en Datter, der blev gift med Mikkel Ljørring, og de flyttede siden hertil, og han kaldtes saa Mikkel Helleskov. Deres Søn Marinus Helleskov ejer nu Gaarden. En Søster til ham er gift med Peder Bredkær. Gaarden er veldrevet og Bygningerne omtrent ny. Fra Gaarden gaar en Vej lige i Øst til Romvig.

Den tredie Gaard i Helleskov ligger Nord for den gamle Gaard; det er den mindste, thi Sønnen der fik den var Snedker. Nu er den helt nyopbygget.

I Vest paa Helleskov Mark ligger den Gaard, som Datteren, Ane Katrine, fra den gamle Gaard fik; Skødet paa Gaarden er udstedt 1850. Før laa der her et Sted, som i Brandkassen stod takseret til 50 Rigsdaler. Da Kræ Bækgaard kom her, var der ikke saa megen Trævækst, at der kunde blive til en Pibespids, nu er her Træer, man kunde save Fjæl af. Lyngen til at tække Husene med blev plukket, hvor nu Laden staar, saa Transporten var ikke lang. Kr. Bækgaard gav de første Aar 1 Daler i Kommuneskat. Kr. B. var fra Toustrup i Snebjerg; han var en Foregangsmand i Plantning og mere, han var 2 Gange i Sogneraadet og en Tid Kasserer, han sad ved Niels Husted i Kirkebyen og tog imod Kommuneskat. Da Fattiggarden skulde bygges, rejste han og Lars Bækgaard i Nøvling (de 2 var ikke i Familie) til Randers og købte Tømmer. Kræ Bækgaard og Niels Poulsen i Najbjerg byttedes til at have Opsyn med Fattiggardens Opførelse. Kræ Bækgaard var en morsom Mand og saa saa fornøjelig ud, han og Naboen, Jens Helleskov, drev mange Løjer sammen.

Kr. Bækgaard og Ane Katrine havde ingen Børn, og de nuv. Folk i Gaarden, Laust Chr. Iversen Nørgaard og Hustru, Johanne, arvede dem, de er begge fra Snebjerg og i Familie med afdøde Kr. Bækgaard, og opfødte her

i Gaarden. De er begge brillante til at fortælle baade om Vildbjerg og andre Ting.

Da Niels Husted handlede i Vildbjerg, løb Johanne saa tit op til ham et Ærinde, samtidig som hun bandt af sin Hose. Saa begyndte Mads Jensen og en anden med Handel i Neder Burgaard med Træsko m. m. En Dag var a saa dernede og prøve et Par Træsko, den ene passede godt nok, men den anden ikke, og a siger, at hans Træsko var ikke lige store. Det skuldd vel et vær di Fedd, der et er lig stour, sagde Mads Jensen. Det kom noget stødende töt a, men det viste sig virkelig, at mine Fødder ikke var lige store.

Rødding.

Rødding eller Røjing, som Folk siger, er et gammelt ryddet Skovland, nogle gamle Ege findes her endnu, og i Moserne findes mægtige Egestub og andre Skovtræer. Smaaris har ogsaa saadan Lyst til at slaa an her, naar den dyrkede Jord ligge længe ud. Rødding By har et Jordtilliggende af over 1100 Tdr. Ld. med godt 18 Tdr. Hartkorn, det gaar fra Timring til Aulum Sogn, paa det ene Led, paa det andet fra Pugdal Mark til Bjerre. Her var vist grumme lidt dyrket Land, da Kirken byggedes, Navne paa Rød og Ryd tyder paa yngre Bebyggelser. 1572 bor der en Jens Jensen i Rødding. 1632 afstaar Jens Jul til Kjeldgaard en Gaard i Rødding til Kronen. 1642 er Rødding i Vildbjerg nævnt som en jordeggen Bondegaard.

Langt tilbage i Tiden laa der 3 Gaarde fra Øst til Vest i Rødding By, Østergaard, Meldgaard og Vestergaard, de er der jo endnu. Det er ikke saadan at forstaa, at de ligger og klemmer hverandre, der er et godt Stykke imellem dem, Vestjyderne vil gerne have god Plads. Meldgaard, som naturligvis laa midt i Byen, har været i en Gaard indtil den nyere Tid. Derimod har Østergaard og Vestergaard hver været delt i 2 Gaarde, da de

købtes fra Møltrup 15. Okt. 1791. Det Aar køber de 5 Fæstere i Rødding deres Gaarde af Kaptejn Chr. Linde paa Møltrup. Alle Skøderne er tinglæst paa en Dag, nemlig 13. Juni 1796 og indført i Skøde- og Pantebogen i følgende Orden:

1792 $13/6$ D. D. dat. 1791 $15/10$ fra Chr. Linde til Mouritz Christensen paa hans i Fæste havende Gaard i Rødding, Vildbjerg Sogn. Hartkorn 2 Tdr. 6 Skpr. 0 Fdkr. $1\frac{1}{2}$ Alb., Købesum 370 Rdl. Det er altsaa Vestergaard, og Køberen Mouritz er en af Niels Mouritsens Forfædre.

Næste Gaard har bestemt samme Hartkorn, og Køberen er Niels Nielsen. Pris 355 Rdl.

Tredie Gaard er sikkert Meldgaard med Hartkorn 5—4—1—1. Køberen er Anders Andersens Enke, Kirsten Pedersdatter. Pris 700 Rdl.

Fjerde Gaard har Hartkorn 3—5—1—1. Køberen er Jens Pedersen. Pris 410 Rdl.

Femte Gaard har samme Hartkorn som den sidste og sælges til Christen Pedersen for kun 41 Rdl., saa her maa have været særlige Forhold tilstede. Det er maaske 2 Brødre, der køber de 2 Østergaarde.

Anders Birkmose, som er født i Melgaard 1827 kan udmærker huske, at de 2 Østergaarde laa sammen i Toften lidt Syd for nuv. Østergaard, hvor der endnu ligger et Hus. De 2 Familier havde hver sin Brønd og hver sin Forstue, men boede ellers under samme Tag.

Der holdtes Smugkro i Østergaard og her skal være død en Kniplingskræmmer, og „det gik vist ikke helt rele til.“

Anders Birkmose kan huske, at Folk kom kørende til Østergaard, spændte fra og drak Pølse. „Lærer Damgaard, som holdt Skole her lige ved, vilde ogsaa gerne derhen og have sig en Pølse, saa satte han mig til at passe Skolen.“

Engang brændte en Del af den gamle Gaard, det var maaske 1840, thi det Aar menes det nuv. Stuehus i Østergaard at være fra, det Aarstal skal have staaet paa en Luge. Siden købte Simon Østergaard ude fra Fjordsiden

den anden Østergaard og flyttede den langt i Øst, Stuehuset i Syd staar endnu, men Udbygningerne er nylig ombyggede. Simon Østergaard havde en Broder i Rødding, der hed Poul Vium, de var Brødre til Seminarieforstander Tang paa Emdrupborg. Simon Østergaard døde i Rødding 1888. Hans Søn var Anders Østergaard i Egbæk, som i nogle Aar boede paa Østergaard Mark, før han kom til Egbæk.

Den gamle Østergaard i Rødding By ejes nu af Søren Hansen Sørensen, som har været her godt 15 Aar, hvis Bedstefader har ejet Timgaard; han har ombygget Udhusene og lagt dem Nord for Stuehuset, før laa de Syd for med Indkørsel gennem en Port i Laden, men Udbygningerne var usle, gik op og ned og kunde slet ikke staa. Stuehuset skal være bygget af Chr. Østergaard og er jo af den almindelige Type fra den Tid, noget lav med en stor Dagligstue. Her er Telefon og man laver selv Elektricitet til Lys ved Vindkraft. Til Gaarden er ca. 130 Tdr. Ld. Skellet fra den anden Østergaard gaar ind imod Haven.

Konen, Petersine Jensen, er fra Sønder Esp i Thorsted, og hendes Slægt har ejet denne Gaard fra i 1400-erne, den er bestandig gaaet i Arv fra Fader til Søn. Den første af Slægten hed David Jensen, den næste Jens Davidsen, men i flere Hundrede Aar har Ejeren heddet Jens Jensen, og det gør den nuv. Ejer ogsaa, som er hendes Broder; den ældste af Sønnerne bliver altid døbt Jens Jensen. Der er nu lagt en Nabogaard til, saa Arealet er 800 Tdr. Ld., men det er jo skarpe Jorder i Thorsted.

Stuehuset i Esp er bygget 1822, men Ovret er lettet for en 20 Aar siden, vist 1½ Al. Konen har Billeder af Esp og af Forældre og Bedsteforældre, hendes Fader og Bedstefader var begge Sognefogder, og hun har i Østergaard Slægtens gamle Chatol med det gamle Papir med Oplysninger om Slægten, den kaldes Allefaars Chatol.

I en Mergelgrav ved Østergaard skal ligge et Sæt Brændevinstøj.

Paa Østergaards Mark ligger nogle Gaarde og Huse ud mod Vildbjerg: Sønderholm, Grønholm, Mosekær osv.

Meldgaard.

For meget over 100 Aar siden købte Anders Birkmoses Fader, som var fra Madum, Meldgaard og kaldtes altid Kræ Meldgaard, der var da 3 a 400 Tdr. Land. Fader skyldte 400 Specier paa Gaarden, derfor sagde Folk, at han var i Armod. Min Fader var gift 3 Gange (hans anden Kone levede kun kort), han havde 13 Børn, af hvilke jeg er den yngste, og nu er a 94, siger A. Birkmose. Ved Udskiftningen for godt 100 Aar siden bor der i „Mellemggaard i Rødding“ en Mand ved Navn Christen Pedersen med 5½ Td. Hartkorn, det er jo nok den samme som ovenfor nævnt.

Gaarden var i samme Slægt, indtil Kristen Meldgaard solgte Gaarden og flyttede til Vildbjerg, hans Enke bor i en Villa paa Herningvejen, hun er Datter af Jens Severin i Over Burgaard. Ole Andersen, som i mange Aar boede i Nøvling Præstegaard, var født i Meldgaard 1836. Faderen, Anders Christian Christensen var Halvbroder til Anders Birkmose.

I nogle Aar var Meldgaard i Handelen, men 1916 købte Karl Damgaard Gaarden af Mikkell Lysgaard for 60,000 Kr., men han har kostet meget paa Gaarden, men vil ogsaa have over 100 Tusind for den, der er 110 Tdr. Ld. Damgaard er gift med en Datter af Knud Chr. Thomsen i Drongstrup. Damgaard har gjort mangan en Gaardhandel, har saaledes haft Ejsingkær, han har været dygtig og tjent godt ved sine Handeler, men nu er Helbredet ikke saa godt. Damgaard har fældet mange af de store prægtige Træer ved Gaarden. Her er et stort Stuehus i Nord mod Vejen, bygget af Kræ Meldgaard for ca. 50 Aar siden, det har Stentag. Her er en gammel Agerum Lade og et meget gammelt Vesterhus. Gaarden ligger noget lavt, men Vandet har dog godt Aftræk fra

Gaarden. Fra Meldgaard er udskilt 4 Gaarde med hver 40 Tdr. Ld., ja den ene er paa 60. Et Sted kaldet Toftlund skal være bygget til Aftægts hus for Gamle i Meldgaard.

Imellem Meldgaard og Østergaard er nogle morsomme Skeldiger. Øst for Meldgaard, omtrent midt imellem Meldgaard og Østergaard, laa Rødding Skole, som ca. 1850 flyttedes ca. 600 Favne i Vest til sin nuv. Plads, den lagdes der hvor en anden Vej drejede af mod Bjerre, siden kom Vejen til at dreje fra mere i Øst. I sin Tid skal der ogsaa være holdt Skole i Østergaards Storstue.

Ved Meldgaard er et mægtigt Svinehus, som nu ikke bruges meget.

Paa Meldgaard Mark ud mod Vinding ligger Stedet Hornshøj.

Vestergaard.

I denne Gaard har nu Ferdinand Dichmann boet i 20 Aar.

De 2 Vestergaarde laa tæt sammen, den der nu er flyttet langt i Nordvest laa lige Øst for den gamle Vestergaard. Vi holder os nu først til den Gaard, der ligger paa sin gamle Plads. Vest for Gaarden er en stor Have med høje Træer, Stuehuset laa tidligere i Vest, nu i Syd. Den kendte Niels Mouritsen er født her 1836, og Slægten er vist gammel i Gaarde her. Niels Mouritsens Fader kaldtes altid Mourits Vestergaard, han var en Tid Sognefoged og i mange Aar i Sogneforstanderskabet. Anders Birkmose siger, han var en Stadsmand at tjene, Konen var mere skrap. Mourits døde i et Hus Vest for Gaarden, hans Kone, Johanne Marie, døde hos Niels Mouritsen 1883. Mourits var en af de første, der brakkede heromkring og den første i Rødding, der holdt Aviser. Den nuværende Agerumlade byggedes 1853, Anders Birkmose hjemkørte Tømret til den.

En af de senere Ejere hed Neergaard, var nok fra Thy og en fornem Mand og kaldtes Proprietær. En

anden Ejer, N. P. Jensen, var ogsaa fra Thy, han havde en Husmølle med sig, da han kom, og det var et Særsyn den Gang. Han kunde imidlertid ikke klare sig, men rømte herfra en Nat og lod Kreditforeningen tage Gaarden.

Saa fik den nuv. Ejer, Ferdinand Dichmann, Gaarden for 12,000 Kr. Her er godt et Hundrede Tdr. Ld., men da han kom for 20 Aar siden, var der kun 3 Køer. D. har ombygget begge Fløjhuse, Kostalden er 22 Al. vid, her er 40 Fækreaturer.

Ferdinand Dichmann har fortalt mig en Del efter gamle Folk her paa Egnen:

Der har gaaet en bred Vej, kaldet æ Drøwt, som de gamle kan huske, mellem Vestergaard og Meldgaard Mark mod Nord over i Kærene, Rødkær og Tranekær, den var indiget paa begge Sider, den gik langs med det nuværende Toftlunds vestre Skel, omtrent hvor der nu er Vej ud til Engene. En tidligere Ejer skal have tilpløjet sig en Strimmel Jord langs æ Drøwt, og derfor pløjer han endnu her med et Par sorte Heste.

Vestergaard har staaet i Forbrand i en 70 Aar. Den første, der saa det, var en Mand i Feldberg, da laa Stuehuset imod Vest, men han sagde: Stuehuset skal i Syd, inden Gaarden brænder. For ca. 40 Aar siden byggedes det saa i Syd, og senere er Forbranden set mange Gange af nulevende Folk, sidste Gang for ca. 12 Aar siden.

Noget Spøgeri gik der i det gamle Stuehus i Vest; en afdød gift Kone kunde godt i levende Live staa op om Natten og tage en Hest og ride til Vognstrup i Vinding for at besøge en Kæreste der. Samme Kone kunde ogsaa skraa, bande, drikke osv.

Engang sad en Del Nabomænd i det gamle Stuehus og spillede Kort. Saa hørte de en Mand komme gaaende, og Døren gik op. Spillerne kunde ingen se, men de blev saa underlige derved, lagde Kortene og gik hjem. Det var nok en fhv. Ejer, der gik igen.

Et Sæt Brændevinstøj skal være begravet i Gaardens østre Skeldige.

Nord for Gaarden kaldes Jorden Dyrehaven. Dich-

mann har her optaget en Mængde gamle Ris, som har saadan Lyst til at gro her. Her tæt ved ligger Toftlund og Aldershvile, hvor der staar nogle gamle Ege.

Saa gaar vi til den anden Vestergaard, som i sin Tid er flyttet langt ud paa Marken i Nordvest henad imod Bjerre. Gaarden ligger smukt paa den begyndende Bjergaas, som strækker sig i Vest. Det rummelige Stuehus i Syd er bygget af Chr. Dichmann, som kom fra Falster, og nu bor i Niels Mouritsens gl. Gaard i Vildbjerg. Ganske lidt Nordvest for Gaarden er et lille Egekrat, og her er tykke gamle Ege. Fra Mosen Nord for hjemkøres mægtige Trærødder, der ikke ligger dybt i Mosen.

Den første, der boede her, hed Povl Vanting (1764 træffer man i Kirkebogen en Søren Vanting i Vildbjerg). Ham kan Anders Birkmose udmærket huske; hans Kone var saa sær ualmindelig skævmundet, siger han. Da hun blev begravet, faldt Mourits Vestergaard i Graven; det var i Pastor Gluds Tid.

I Chr. Dichmanns Tid blev der bygget en Gaard i Nord paa Marken; her bor Isak Dichmann. Der er funden en Del Stenøkser paa hans Mark, ligesom paa begge Vestergaardes.

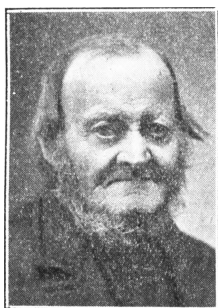
Paa Smed Korsgaards Ejendom, som oprindeligt er kommen fra gl. Vestergaard, er der en lille flad Høj ved en Engkant, hvorpaa der er opløjet nogle Sten, opsat om en Urne, men Ploven masede det hele. For Tiden sløjfes Højen.

Rundt paa Rødding Mark ligger flere nye Hjem. Paa Østergaards Mark, ned mod Ejsingær, bor den ofte omtalte Anders Birkmose, som altsaa er født i Meldgaard 20. Februar 1827 og saaledes 20. Februar 1922 bliver 95. Han er Sognetst ældste, og da han er aandsfrisk og interesseret og har en god Hukommelse, kan han fortælle meget fra Egnen. I 27 Aar boede han ved Egbæk i Nøvling, 17 Aar i Huset paa Toften ved Rødding, 3 Aar i Merrild og nu igen 4 Aar hvor han bor. Fra Egbæk kørte han somme Tider de 6 Mil der er ud til Havet med Stude efter et Læs Fisk, kørte forbi Helmusdal. En Snes Hvilling —

man fik 28 til en Snes — kostede 1 Kr. Man kunde faa et stort Læs Fisk for 1 Td. Rug. Anden Dagen kom han ved Solnedgang til Møltrup. Det varede altsaa 2 Døgn; man kørte det meste af Nætterne, da var det bedst baade for Stude og Fisk.

Da A. Birkmose blev konfirmeret, tjente han Pastor Glud og fik det Aar 4 Daler kurant i Løn. Aaret efter fik han 5 Daler i Over Burgaard. En Karl kunde dengang i et Aar tjene 10 a 12 Daler og lidt Naturalier.

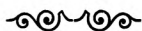
Anders Birkmose.

Birkmose er Veteran fra Tre-aarskrigen. Skønt A. Birkmose snart bliver 95, sidder han ikke inde og kukelurer altid, nej, man ser ham færdes ude, og skal der stemmes i Vildbjerg, skal han nok være der.

Anders Birkmose havde en Søn, Anders Andersen, der var Lærer ved Herning Realskole og til 1889 Redaktør af „Herning Folkeblad“. Det Aar flyttede han til „Vejle Amts Folkeblad“, hvis Forretningsfører han var til sin Død i Januar 1919; han var da 61 Aar gl. En Søn af ham har en høj Stilling i København.

I Rødning bor en velhavende Befolkning. Man betaler ogsaa der en god Kommuneskat. 1919—20 betalte Carl Damgaard 2754 Kr. i Kommuneskat. Iflg. Kirkebogen dræbtes af Lynet i Rødning 6. August 1870 Ane Catrine Henriksen, 37 Aar, og Petersine Jensen, 12³/₄ Aar.

I 1870-erne var Petrine fra Meldgaard i Rødning og min Søster paa Dalum (Kolds) Højskole. Petrine var maaske den første Pige fra Vildbjerg, der var paa Højskole; hun bor nu i Rind.

Bjerregaarde.

Som Navnet siger, er vi nu i et Bjergland med mægtige Bakker og dybe Dale. Syd for Bjerre hæver sig et

Bakkeparti paa 256 Fod over Havet, og fra Dalenes Bund ved Siden af hæver Bjerget, Nordenbjerg, sig henved 100 Fod.

Et Stykke neden- og norden for ligger de 2 Bjerregaarde ikke ret langt fra hverandre, men der er dog ingen Sagn om, at her engang kun var 1 Gaard.

Neder Bjerre kaldes den østre Gaard med 84 Tdr. Ld. Det er nok den Gaard, som Christen Andersen i Bjerre den $13/6$ 1792 faar tinglæst Skøde paa fra Chr. Linde til Møltrup. Hartkornet er lidt over 2 Tdr. og Købesummen 260 Rdlr. Ved Udskiftningen hedder Manden Jens Nielsen.

Det 60-aarige Stuehus ligger i Syd, før gik Landevejen lige ind mod Stuehuset, nu er her en lille Have. Gaarden er straatakt saa nær som Østerhuset, der har Stentag, og godt vedligeholdt; Marken er ogsaa i god Stand. Simon Bjerre og Hustru har boet her ca. 30 Aar. Her er hyggeligt ude og inde.

Syd for Gaarden har vi Kællingtandsbakke og Hanses Høj. Den sidste nævnes 1638 blandt Kæmpehøjene, den maa siden være jævnet, men Navnet er stadig bibeholdt.

Over Bjerre. Gaarden ligger højere end den anden Gaard og er større af Areal, men Jorden er ikke saa god med hinanden som den anden Gaards, her er ogsaa en betydelig Hede omkring det store Bjerg Nordvest for Gaarden. Paa Toppen af Bjerget er 2 ikke store Gravhøje, fra dem en herlig Udsigt over Egnen, Højene er fredede, og i Gaarden hænger et Billede fra Nationalmuseet om Fredningen. Vest for Højene gaar en ældgammel Vej ad æ Sonden med mange og dybe Hjulspor, som jo endnu er bevarede, hvor der er Hede. Jens Bjerre har ogsaa plantet en Del Naaletrær. Sydvest for Gaarden især paa den søndre Bakkeskraaning har vi en herlig gammel Egeskov paa 4 a 5 Tdr. Ld. Egene er jo nogle mosgroede og knudrede Karle, men dog ret tykke, hvor Jorden og Læet er bedst, særlig smukt er det om Foråret at se saadanne gamle fornuftige Karle, naar Løvet

springer ud. Det gamle Egekrat kaldes Kjellerrund*), der kommer mange for at se det og nyde Udsigten herfra, som er god, selvom det er noget overdrevent, naar der i Both staar, at „man fra det kratbevoksede Bjergs Top skuer vidt ud over Vesterhavet og paa den anden Side langt ind i Aarhus Amt.“

Tidligere skød man mange Harer her i Krattet, hvor de havde deres Træk, nu gaar de i de ny Plantager. Der er mange Uhrhøns heroppe, og mange Ræve, som tager Folks Høns ved højlys Dag selv hjemme paa Møddingen, de bliver saa dristige, at de ikke vil gaa af Vejen for Kreaturerne paa Marken. I det hele kan man heroppe i dette Bjergland faa en Masse virkelige Historier om Mikkell Ræv, vore forslidte A. B. C.'er kunde vist trænge til saadanne, Børnene er levende med, naar saadanne fortælles heroppe, hvor alle kan fortælle Historier om Mikkell, som, naar det kniber, gemmer sig i de dunkle Granskove.

I 1872, da Generalstaben opmaalte Jorden her, havde man i O. Bjerre Maalere i 36 Dage.

Ved Gaarden vælder Vandet op af sig selv og ledes ind til Drikke for Mennesker og Dyr, og Vandet er saa klart og godt, at man snart ikke kan drikke andet Vand, naar man har smagt det. Men Haven ligger tæt ved Vældet og er saa fugtig, saa man først sent om Foraaret kan saa i den.

Over Bjerre er en god Type paa en gammel Gaard fra 60-erne. Agerumladen ligger i Syd lige ud til Vejen, har mægtigt Ovre, men Muren i Syd er kun 20 Sten høj, ganske vist store hjemmebrændte Sten. Stuehuset i Nord har 27 Stens Mur, Gesimsen medregnet, morsomme store hjemmebrændte Teglsten, opmurede i Ler og ikke udspækkede, saadan rigtig fra den gamle Tid. Taget er af Straa paa de 3 Huse. Vesterhuset har Tagpap.

Stuehuset, der er 11 Alen vid, er bygget i det tørre Aar 1868 og ligner Stuehusene om i Hedegaardene med

---

*) Kilderund.

rummelige Stuer; her er en morsom Kakkelovnsplads, hvor der jo før stod en Bilægger, som Konen siger, snart rakte midt ud i Stuen.

Jens Bjerre, som nu er 75, mener, at samme Slægt har beboet Gaarden en 300 Aar. Hans Farfader hed ogsaa Jens Bjerre og gjorde Hovarbejde til Møltrup, hvortil der er ca. 1 Mil. Engang da Rugen var tør i Bjerre; løb Jens Bjerre i bare Fødder til Møltrup saa tidlig om Morgen, at han tog Ladefogden paa Sengen og fik ham til at love den Dag først at komme til Bjerre og udtage Tiendeneg; inden kunde Rugen ikke køres ind. Da Ladefogden kom gennem Rødding, stod Mændene der og vilde have fat i ham; deres Rug var ogsaa tør, men han holdt sit Løfte og kom først til Bjerre. Siden købte Jens Bjerre Gaarden fra Møltrup.

Den nuv. Ejer, Jens Bjerre, har Billeder af hans Forældre. Faderen hed Simon Bjerre (død 1902) og ser ud til at have været en bomstærk Karl. Jens Stensberg fortæller, at engang i Lundgaard Kro i Aulum satte han Mads Dyrslæge ud, men Dørkarmen gik med.

Jens Bjerres Farbroder havde Købmandshandel her i Gaarden, tjente saa meget, at han købte Varhede i Aulum for 500 Daler, det var Penge den Gang.

Jens Bjerre og Hustru har jo Gaarden, men deres Datter og Svigersøn, Laurids Simonsen, skal jo have Gaarden. Det er alle meget flinke og gæstfrie Folk. De unge Folk, der begge har været paa Frederiksborg Højskole, har 2 Børn, den ældste hedder Sigbret, jeg kender ikke andre af dette Navn end hende og Mor Sigbret fra Chr. 2. Tid.

I en lille Høj Vest for Gaarden er funden en Stenøkse, men den blev solgt til en Omrejsende.

Jeg kom i Tale med Jens Bjerre om Varsler. Hans Søn saa en lys Plet paa Marken, der glimtede, som det var Vand, saa kom en stor Mergelgrav, hvor der jo stod Vand. Jens Bjerres Broder hørte engang et Skrig herved. Aaret efter druknede her en 22-aarig Karl.

I Bjerre kørte man til Havet efter Fisk. Først var det

med Stude; en gammel træakslet Vogn, der endnu staar i Gaarden, har tit gjort denne Tur.

Jens Bjerre boede i flere Aar paa Gaardens Mark, hvor han og Hustru opdyrkede et stort Hedestykke, saa de er vant til at slide.

Jens Bjerre siger, at det bedste Brændevinstøj her paa Egnen var i Feldbjerg, det blev nedgravet i Feldbjerg Hede og kan ikke findes. Jens Bjerre kan huske, at Kontrolørerne var her at se efter Brændevinstøj, i Thusing huggede de Piggene (Søgerne) i Tørvestakken. Naar Folk brændte Brændevin, da det var forbudt, stoppede de jo alt tæt til, for at Lugt og Lys ikke skulde trænge ud. Og mærkede nogen Kontrolørerne, gik der hastig Bud til Naboer og Venner for at Varsko dem.

Jens Bjerre er gammel Sogneraadmedlem, var saaledes i Sogneraadet, da Timring udskiltes, og da man forhandlede om Banen; Niels Mouritsen var en dygtig og flink Formand, der gerne vilde høre efter, hvad andre sagde.

Jens Bjerre har haft 2 Brødre i Hillerød; den ene, som var Trictegehandler er død, den anden er ved Banen.

Røddinglund

er en meget interessant Gaard og ældgammel. Gaarden er nu en lille ordinær Bondegaard paa ca. 60 Tdr. Ld. Tidligere kom man ikke helt galt afsted, om man satte et 0 til de 60, 4 a 500 Tdr. Ld. var der nok, men naturligvis, det meste var Hede; Røddinglund Plantage med over 300 Tdr. Ld. er næsten alt kommen herfra, ligesaa Skovfogedboligen.

Fra Røddinglund og langt i Nord gaar Jammersdal, som er en af Begyndelserne til Rødding Aa.

Røddinglund har naturligvis Navn af de Egelunde, der er herved; til Skovfogedboligen er den største Egelund heromkring med 6 a 7 Tdr. Ld.

Røddinglund maa tidligere være betragtet som et

Centrum i Egnen. Ved Udskiftningen for over 100 Aar siden nævnes denne Gaard som Midtpunktet i et Jordstykke paa 1791 Tdr. Ld. med godt 12 Tdr. Hartkorn. Et saakaldt Ejerlav. Foruden Røddinglund regnedes hertil Bjerregaarde, Thusing, Odsbjerg m. m. Paa Matriculskontoret i København ses, at Røddinglunds Jorder er opmaalt og kortlagt 1817.

Oppe i Vesterlund ved Vinding Skel bor Chr. Vesterlund, som stammer fra Røddinglund. Han fortæller, at hans Oldefader var Kusk paa Møltrup og af Junkeren blev sat til Røddinglund. Skøde- og Pantebogen i Viborg Landsarkiv viser, at ²⁰/₆ 1792 gav Chr. Linde paa Møltrup tinglæst Skøde til Niels Sørensen paa hans i Fæste hafte Ejendom Røddinglund med Hartkorn 4 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Købesum 465 Rdl. — I den Tid regner man sjælden med Tdr. Ld., det er Hartkornet, det gælder.

Ved Røddinglund deler Bjerrevejen sig i 3 Grene, den nordre gaar ad Holstebro over Vognstrup i Vinding. Den midterste ad Klejnstrup og Agerfeld Kro i Vinding omad Tihøjene. Den søndre Gren gaar i mere sydlig Retning.

Ved Røddinglund laa den saakaldte T i e n d e l a d e, som Jens Bjerre og andre Gamle udmærket han huske. Jens Bjerre, som jo er næste Nabo, siger, at den nedbrødes ved 1860. Den var vel en 40 Alen lang og med flere Luger ligesom de gamle Lader. Den omtrent ny Lade, der nu staar i Røddinglund, er den anden efter Tiendeladen, men den staar paa dennes Plads. Tiendeladen, som den gamle Lade altid kaldtes, var Røddinglunds Lade, men var bygget, da Møltrup havde Fæstere i Vinding, og disse leverede deres Tiendekorn her ved denne Lade; til Møltrup var der jo endnu 1 Mil. Maaske har ogsaa andre deromkring her leveret deres Tiendekorn. Der maa vel have været et Rum i Laden til dette. Det lader dog ikke til at denne Ret for Fæsterne i Vinding har været lovfæstet, Tiendeladen nævnes ikke i det Skøde Rudolf de Linde 1773 ²²/₁₂ udstedte til sin Brodersøn, Kapt. Christen de Linde, paa Møltrup med Gods,

læst paa Viborg Landsting 1774 $\frac{4}{5}$. Chr. Vesterlund, der godt husker den gl. Tiendelade, fortæller, at Vindingboerne skulde køre en vis Vejlængde, og den naaede ikke længere end til Tihøjene i Skellet mellem Vinding og Vildbjerg, det var paa Røddinglunds Mark, og her læssede de ofte Kornet af. Saa skulde Fæsteren i Røddinglund hente det der, tærskede det og levere Kornet til Møltrup, Halmen beholdt han. Naar det Korn skulde tærskes, blev der altid slaaet smaa og lette Slag, var der et Neg med lidt eller let Korn i, blev det smidt til Halmen, Kreaturerne kunde jo godt trænge til nogle Kærner.

Det ny Stuehus i Røddinglund er bygget 1901 og ligner almindelige Stuehuse. Det gamle, som laa meget længere i Syd var stort og meget interessant. Her kom aldrig Fjællegulv endda det stod til 1901, her var Lergulv, hvor der ikke var pikket med smaa Kampesten. I den store Dagligstues Lergulv var nedgravet et Hestehoved, det har jo saadan sin Betydning. De store Syldstene rakte ind i Stuerne. Dørene var delt paa Midten og havde stort gammelt Beslag. Paa østre Ende var et tilmuret Hul, hvor Lig var kommet ud, saa gik de ikke igen.

Mads Johansen er nu Ejer af Gaarden, han var ikke hjemme, sidst jeg var der, men hans Husholderske var meget interesseret i gamle Ting, Sagn o. l., hun er fra Aulum, hvorfra hun kender til mere af den Slags. Hun sagde, at hendes Husbonde bedre kunde lide de gamle bare Bakker end nu de er beplantede.

Her bor en gammel Kone, Enke efter den forrige Ejer, Chr. Lund, og hun kendte jo det gl. Stuehus. Hun siger Vælbjerg og Tæmring, det er maaske nærmest den gamle Udtale.

I en lille Lund ved Røddinglund staar 2 slanke Bøge, komme fra Randers, hvor Christian Lund gik i Musiklære.

Røddinglund Plantage, der ejes af Hedeselskabet og anlagt 1889, er paa 318 Tdr. Ld., hvoraf ca. 4 Tdr. er Planteskoler. For en 30 Aar siden begyndte man her at plante, nu er Arealet næsten tilplantet og Skoven ser

allerede saa trykkende og uigennemtrængelig ud, saa man bliver slem glad, naar man naar op paa Tihøjene.

I østre Side af Plantagen bor Plantør Winther, som har ledet Plantningen her i henved 30 Aar, og som har Opsyn med en Mængde Plantager heromkring. Til Ejendommen dyrker han ca. 35 Tdr. Ld. Her er udmærket Læ, Vestenvinden kan intet gøre ved al den Skov og kraftige Læbælter. Ved Plantørboligen er det gamle Egekrat paa over 6 Tdr. Ld., og al den Læ har sat Skub i de gamle mosgroede Ege. Her i disse gamle Egelunde kan man rigtig faa en Forestilling om, hvordan Egnen saa ud, da den var skovbevokset. Ved Plantørboligen er en vældig dyb Brønd.

Tihøjene.

Noget af det interessanteste i Egnen er Tihøjene ved Vinding Skel, de ligger meget højt, og for faa Aar siden saa man dem langt ud i Egnen.

Nu er imidlertid Røddinglund Plantage groet saa stærkt op, at de saagodt som helt er skjulte især fra Øst.

Ikke faa Rejsende besøger Tihøjene, som er ved at blive bekendt.

Naar man i Vildbjerg siger: Ja, det er jo Vejen ad Rødding, svarer man: Ja, den Vej gaar til Tihøjene.

Her er 11 Kæmpehøje tæt sammen nogle meget store, de ligger som sædvanligt i planløs Uorden, 2 af dem ligger i Skellet mellem Vildbjerg og Vinding, den der ligger højest med Triangelen ligger helt i Vinding. Hedselskabet har heldigvis ladet de 11 Høje frede, men tidligere grov man jo rask i dem. I Nationalmuseets Protokoller ser man, at Husmand Lars Christensen af Helmusdal særlig har været virksom her og andre Steder; 1872 har han her funden en Bronze Paalstav, som der findes Tegning af i Protokollen, den er betalt med 2 Rigsdaler.

Saa har han funden en Flintdolk i „de saakaldte Ti-

høje i Vildbjerg.“ Den er oversendt til Nationalmuseet af Herredsfoged og Birkedommer Erichsen i Løgstør.

1873 (Nr. 1654) er i en Gravhøj ved Rødding fundet den største Landsespids, der findes i Nationalmuseet. Den er af en ejendommelig Art mørkegraa Flint, Længde 44 Centimeter, et Præteksemplar, uovertruffen fra den yngre Stenalder.

Som sagt, Udsigten fra Tihøjene er vidunderlig. I Øst ned mod Røddinglund, hvor før den nøgne Hede laa, duver det med Gran og Bjergfyr, og disse Trævækster fryder rigtig Egnens Befolkning, her er Læ og her er Gavntræ og Brændsel, alt saare vigtige Ting. Længere ude har vi saa de frugtbare Marker i Vildbjerg og hvem ved hvor langt ude. Mod Vest breder først Heden sig ved Højenes Fod i Vinding, og saa har vi det vidunderlige store Vinding Sogn med sin skiftende Natur af Hede, Bakker og frugtbare Marker. Et gammelt Kulturland med en Mængde interessante Stednavne: Strade, Vognstrup (Unstrup), Pogager, Agerfeld, Tyregaarde osv. Der er en Mængde Kæmpehøje i Vinding, og flere Steder ligger der Klynger, der er ligesaa store som Tihøjene. Og man ser naturligvis langt længere end over Vinding og Holstebro. Før kunde man herfra tælle 32 Kirker, efter at de mange ny Kirker er byggede, er dette Tal maaske gaaet til 40.

Jo, det er nok værd at komme herop. For mange Aar siden var Sagfører Dejgaard og Herredsfoged Krarup, som begge interesserede sig meget for Egnens Historie og Topografi, kommen herud omkring, men ved Tihøjene gik Krarup træt, han var ellers god til at gaa, men kunde dog ikke klare sig for Dejgaard.

Man kalder Højene Tihøjene, der er forresten 11, men det er ikke sikkert, at det er for Tallets Skyld oprindeligt i hvert Fald. Navnet kan godt være efter Himmelduden Ti eller Ty, den høje Beliggenhed kan tale noget i den Retning. Gudmund Schütte siger i „Hjemligt Hedenskab“, S. 109: „Ty eller Tyr, paa dansk Tii eller Tiir, er et gammelt Navn paa Himlen, opfattet som selv-

stændigt Væsen.“ Er det altsaa Tis eller Tyrs Høje, forstaar man jo let, at det maa blive til Tihøje.

Efter denne lille Himmelflugt vender vi tilbage til Jorden om her skulde være noget interessant at opdage. Jo, ganske rigtigt! Her hvor Jorden falder mod Vest, har vi en begyndende Bæk, som her bryder frem 1 Alen nede i Jorden, og som har pløjet en dyb kringlende Fure ned ad Bakken, det er noget af det fornøjeligste, man kan se, en saadan bugtende Bæk, som man ikke ved, hvor der lander, det ser dog ud til, at den vil ad Vinding Kirke. I tørt Vejr er der heroppe intet Vand i Bækken, men især i Regnvejr og Snesmeltning skummer og fosser den som en Fjeldbæk i Norge.

Saa er der de gamle Veje. Her kommer nu Vejen nede fra Bjerre og Røddinglund, hvor gammel mon den er? Den er flere Tusind Aar. Vi kan godt være vis paa, den var her, da man begyndte at opkaste Højene her, og det kan godt være 4 Tusinde Aar siden.

En anden Vej vil nu Vest paa ad Agerfeld Kro osv. Men saa kommer der andre Veje Nord og Vest fra til dette gamle Knudepunkt (her var maaske en Kro i Heden-skabets Tid) og vil til Barde ad æ Sønden. Her kom Studedrifterne fra den gamle Adelvej over Vognstrup og skulde til Sønderjylland. Man kunde se Studedrifter paa 50 Stkr. med Vejen. Jens Bjerres Kone, Petrine, tjente som Pige i Lillelund Sydøst for Højene, og Vejen gik lige her forbi. Naar hun da sad og passede Børnene, kom Studene ofte og satte Mulen paa Vinduerne. Her kom ogsaa Drifter af de saakaldte „Drywgoltt“. Det var Galte, der ikke havde stive Ben som ofte nu, thi de skulde gaa helt ned til Husum*). Driverne saa gerne grimme ud, Haar og Skæg groede vildt. Engang gav en Driver Petrea et Æble og sagde: Naar du æder det, gaar du efter Driverne. Hun turde ikke æde det.

---

*) Galtene maa ikke altid have været saa raske tilbens, thi en dovn Karl kaldte man en rigtig Drywgolt.

Lad os høre lidt om et Besøg ved Tihøjene af Valgmenighedspræst Carl Koch. Her efter „Sjællands Ungdom“ 1918:

Et Minde.

Nu er det mange Aar siden.

Ovre i Vestjylland ligger der en høj, bred Bakke, som de kalder Tihøje. Den har Navn af de ti Kæmpehøje, som kroner dens Tinde. Derhen kørte vi hjemmefra en smuk Sommerdag. Fader og Moder var med, og alle vi Børn.

Min Broder og jeg havde været der før, og vi var der tit senere.

Men dette Besøg paa Tihøje blev alligevel anderledes end alle de andre.

Vi havde været omkring mellem Egepurrerne paa Bakkesiden. Vi havde plukket Skovstjerne og Lilienkonval i Krattet og Rosmarinlyng i en lille Mose. Vi havde fundet Stenpikkerens Rede med fem grønblaa Æg i et Dige, og vi havde set Hjejlen løbe mellem Lyngiuerne.

Men selve Bakkens Top var jo det bedste. Vi havde lejret os oppe om Generalstabsmærket og set paa Udsigten. Der laa Holstebro med sine røde Tage i den grønne Aadal*). Mod Nord var det ligesom man saa ind i et fremmed Land, et Land af en anden Slags; der var mere grønt og frugtbart, og man kunde vistnok skimte Limfjorden et Sted. Men der var langt op til det fremmede Land, der laa meget brunt imellem. Mod Øst vekslede det med lyst og mørkt, Ager og Lyng. Mod Syd spærrede Trehøje Udsigten. Og Vesterhavet fik vi ikke at se, som vi saa smaat havde haabet. Der rejste sig i Stedet en lang Bakkerække med Kæmpehøje paa, ligesom den, vi stod paa.

Til sidst havde vi talt de 34 Kirker, som man kunde se fra Bakkens Top.

---

*) Maaske forveksler jeg her — efter de mange Aars Forløb — Udsigten fra Tihøje med Udsigten fra en Bakke nærmere ved Holstebro.

Men det var alligevel ikke alt dette, som gjorde Dagen uforglemmelig.

Henad Aften gik vi ind til den Gaard, hvor Hestene var spændt fra. Vi gik gennem den høje Lyng. Den yngste af os, en lille Pige, havde ondt ved at klare sig. Hun gik mellem Fader og mig, og vi havde hende begge ved Haanden.

Da var det, det kom.

Lige foran den lille Søster, lige ved hendes Fod, laa der en Hugorm. Jeg saa tydelig den sorte Zigzag-Linje paa dens Ryg, idet den ringlede sig ud af sin Hvilestilling og skulde til at hugge. Jeg vidste, hvad det betød. Det var jo Lynghedens Fare, som vi uafsladelig hørte om.

Det var kun et Øjeblik. Saa rev min Fader os tilbage. Og saa var det overstaaet. Jeg saa Hugormen sno sig bort gennem Lyngen.

Men jeg mærker endnu, hvordan Fader tog os ind til sig, og hvor bevæget han var. Og da vi kom hjem, syntes vi, at Dagen var bleven helt anderledes end andre Dage. Nu var det godt og trygt. Freden derhjemme var dobbelt stor efter den uhyggelige Fare. Truslen havde været saa nær. Alle Dagens Farver ligesom bleven stærkere. Det var ikke til at glemme, det vi havde oplevet.

Naar jeg nu tænker derpaa, er det, som jeg oplevede et Par Verslinier, som jeg mange Aar efter lærte at kende. De bliver mig saa nærværende, at jeg synes, jeg maa have kendt dem den Gang. Og det gjorde jeg dog ikke. De blander sig nu med ind i det fjærne Minde:

„Er det muligt, er det sandt,
overstod vi Faren?“

Det var jo første Gang, jeg fik en Fornemmelse af, hvor stort og forunderligt det er at opleve en overstaaet Fare. Men det er vel nok det allerstørste, vi Jordens Mennesker kan komme til at opleve. Det er ogsaa det yderste, vi kan øjne i Haabets Evighedsudsigt.

Thusing.

Navnet skreves i ældre Tid Thousing, og saadan siger endnu mange af de ældre. Endelsen —ing eller —inge hører til vore ældste Navneformer.

Gaarden har 125 Tdr. Ld. hvoraf ca. 25 Tdr. i Hede. Her er en Del god Jord helt op til 14 i Takst. Nord for Gaarden gaar en lille Bæk i en sur Eng, men sønden for strømmer rigeligt Vældvand, som nu ved Hævert sættes ind i Husene. Før det ny Stuehus byggedes 1915, strømmede Vandet som en Bæk gennem Bryggerstet, her kunde man lige tage det gode klare Vand op. Det er og fortalt, at i ældre Dage satte Børnene sig her paa Naturens Vegne ved det rindende Vand, som besørgede den videre Forsendelse.

I det gamle Stuehus skal der som i Røddinglund aldrig have været Fjællegulv, men Gulvene var af Ler og Kamp. I det ny Stuehus er alt efter Nutidens Fordringer.

Da den nuv. Ejer fik Gaarden, var der ud i Sydvest en bred Agerrøn for hver Ager paa 1 Favns Bredde, og her laa en Masse Sten, som i Aarenes Løb var smidt herind. Lars Thusing fik Stenene væk og Renene pløjet. En Masse Sten er der i Jorden især i Sydøst, naar en Ager paa ca. 100 Favne her pløjes i Heden, faaes ved første Pløjning 15 Læs Sten og 15 ved anden Pløjning og tredje Pløjning giver 10 Læs. En enkelt Sten, der rakte kort op af Jorden, kløvedes og gav alene 25 Læs. Men paa den stenrige Jord avles godt, Tørken tager ikke Kornet.

Thusing har været Fæstegaard under Møltrup, men 13. Juni 1792 fik Laurs Thomsen tinglæst Skøde paa Gaarden fra Chr. Linde. I Skøde- og Pantebogen staar Tuuding. Hartkornet er 1—4—2—0, og Købesummen er 160 Rdl.

Slægten skal være ældgammel i Gaarde her, man mener flere Hundrede Aar. Den nuv. Ejer Lars Thusing er ca. 50 Aar, hans Bedstefader hed ligedan og var udmærket til at fortælle, han var født omtrent Aar 1800. Hans Søn, Niels Peter Thusing, var født her 1841 og død 1918,

Et Sæt Brændevinstøj er nedgravet i Thusing Hede. Kontrolørerne kom fra Najbjerg, men heromkring fik man Bud i Tide og fik de elskede Sager forvarede, men man fandt dem ikke igen.

Odsbjerg.

Gaarden Odsbjerg (Aasbjerg) ligger Vest for Thusing, oppe ved Bjergaasene og har tidligere haft stort Jordtilliggende, men meget er solgt fra, saaledes en stor Kommuneplantage ved Timring Skel. Odsbjerg ligger ogsaa Syd for Kløft og Bæk. En Kanal gaar lige op til Gaarden, Vandet er noget man har Opmærksomheden henvendt paa heroppe til at vande med. Her som i Thusing leder man Vældvandet ind i Husene, der er nok af det, og det har godt Fald, skønt Odsbjerg ligger godt 200 Fod højt. Ved Gaarden er 2 dybe Kløfter, som taber sig oppe i Bjergene, den nordre gaar ad Thusing, den søndre ad Feldbjerg. Odsbjerg var Fæstegaard under Møltrup, men Jesper Jensen faar samme Dag som Thusing tinglæst Skøde paa hans i Fæste havende Gaard, „Aasbjerg“ i Vildbjerg Sogn. Hartkornet er godt 2 Tdr. og Prisen 200 Rdl. Der skal have været en Købmand i Odsbjerg.

Paa en grøn Plet i Heden overfor Odsbjerg gaar en hovedløs Hest. Heroppe omkring Væggermosehus ligger 4 Gravhøje. Paa Odsbjerg Mark Sydøst for Gaarden ligger et Sted, lidt Syd derfor ligger Madhøj, hvorover Sogneskillet mellem Vildbjerg og Timring gaar. Konen i Stedet mener, det somme Tider banker i Højen. Madbjerg er ingen Gravhøj, men et helt lille Bjerg, den ligger lige Syd for den lille Bæk. Kl. 8 om Aftenen vandrer „Spindekonen“ fra Madhøj mod Nord. Paa en Sten, der ligger paa Thusing Mark tæt ved Odsbjerg Skel og imellem den gamle og den ny Vej, hviler hun sig, derefter fortsætter hun Nord paa ad Isak Dichmanns nedad Rørmose.

Lars Thusing fortalte mig først dette Sagn, men andre

kender det ogsaa, dog kan man ingen Rede faa paa, hvem Spindekonen er. Jens Bjerre, som ellers ikke er overtroisk, fortæller, at han engang ved Midnatstide kom fra Sogneraadsmøde i Vildbjerg. Da han kom ved Hanses Høj i Retning af Spindekøns Rute, hørte han akkurat noget som en Spinderokke, der snurrede rask og stærkt; han blev ikke just bange, men undrede sig over, hvad han hørte, og han skal nok lade være at sige, at der intet saadant er til.

Ovenfor Odsbjerg har vi Vægmoskilde, hvor Vandet strømmer ud, men her kan baade Mennesker og Dyr gaa i Bløde. Meget højt og synligt heroppe ligger Stedet Vesterager, hvor Petrine i Bjerre er fra, og hvor en Søster bor; lidt ovenfor maaler Banken 258 Fod.

Efter en Runde i Sognet.

Vi har nu aflagt de 9 gamle Gaarde eller Ejerlav et lille Besøg og hentet nogle Indtryk derfra, men der er naturligvis mange Spørgsmaal, vi endnu kunde ønske Svar paa. Hvor gamle er nu disse Gaarde? Ja, de har jo nok ligget her helt tilbage i Hedenskabets Tid, og de gamle Hedninger har ikke været ringe til at udsøge deres Bopladser; de omtalte Gaardes Belliggenhed kunde Folk nu om Stunder næppe have valgt bedre, de ligger i Nærheden af naturlige Euge og gode Græsgange, og saa laa de ikke og generede hverandre, der var langt til næste Nabo.

Det havde været meget interessant, om vi havde haft et Billede af en af de gamle Gaarde endda for et Par Hundrede Aar tilbage, men det har vi ikke, men af de gamle Matrikuskort paa Matrikulskontoret kan vi dog erfare lidt om, hvordan Gaardene laa, thi her er Bygningerne ofte skitserede. I Reglen bestod en Gaard af mange Huse, der ofte laa spredt omkring uden at være ret meget sammenbygget, det maa vist særlig have sin Grund i Frygt for Ildebrande; man havde vist ikke rigtige

Brandforsikringer for Bygninger før 1793, efter den Tid lader det ogsaa til, at Husene trækker mere sammen. Der kunde jo ogsaa bo 2 eller 3 Familier i samme Gaard, og saa maatte der jo flere Huse til end til én.

Efter de gode Landbolove sidst i det attende Aarhundrede kunde jo Gaarde og Byer udskilles af det gamle Fællesskab, og det var en umaadelig Fordel for Landsbyerne. Her i Vildbjerg gjorde det ikke saa stor Forandring, thi Jorden havde man i Reglen selv udskiftet, især Ager og Eng, den havde for det meste udskiftet sig selv. En anden Sag var det med Heder og Moser, det var da ogsaa dem, at Landmaaler og Landbokommission særlig fik at ordne her i Sognet. Fra 1800 til 1820 opmaaltes og udskiltes Jorderne i Vildbjerg af Fællesskabet. Det begyndte med Ejsingkær 1801, som var den største Gaard.

Det var Udskiftningen fra Statens Side, siden kom jo Udparselleringen af Gaardene, men den var der ingen Fart i, før vi kommer helt hen til 1850 eller 70. Men Forandring er der sket. Før 100 Aar siden var der, som vi har set, ikke mange Gaarde og næppe heller mange Huse i Sognet, nu ligger der henved 200 bebyggede Ejendomme i Vildbjerg udenfor Vildbjerg By.

Vi taler om store Gaarde, ja, det var de af Areal, men ved 1860 kunde en Gaard i Vildbjerg paa 6 Tdr. Hartkorn kun føde 2 Heste, 7 Køer, 2 Stude, 5 Ungkreaturer og 30 a 40 Faar.

Det er ikke mere end mangen en Husmand nu holder, naar Faarene fraregnes. Og det skal være en lille Husmand, der ikke nu har mere ud af sit Sted end fordem en af de største Gaardmænd i Vildbjerg af sin Gaard.

Vildbjerg Sogn kan prise sig lykkelig, at det ikke har haft nogen Herregaard i sin Midte til at suge Marven af Befolkningen.

Flere Bønder i Sognet har været jordegne, det vil sige: har ejet deres Gaarde. Merrild hørte jo til Sindinggaard og Rødding og Røddinglund, en Tid i al Fald, til

Møltrup, men de laa saa langt fra disse Hovedgaarde, saa det er et Spørgsmaal, om de har arbejdet videre paa disse Gaardes Hovmarker, og det var det, der var haardest ved Bonden; at de svarede Landgilde m. m. kom de lettere over.

Vi har jo set, at Bønderne i Rødding og paa den Kant alle købte deres Gaarde 1791. Folk her paa Egnen var i Reglen hurtige til at købe deres Gaarde efter Stavnsbaandets Løsning.

Kirken.

I Aaret 827 kom Ansgar til Slesvig for at prædike Kristendommen, og Danmarkshistorien regner med, at Overgangen fra Hedenskab til Kristendom her i Landet varede et Par Hundrede Aar.

Det har vel sagtens varet længe, inden Kristendommen blev forkyndt i Vildbjerg; man kunde maaske tænke sig, at det er sket ved Aar 900. Mon der ved den Tid stod et Gudehov her, bygget af mægtige utilhugne Kampesten, og i alt Fald stor nok til Ofringer. Ja, det var interessant at vide det.

Ved Aar 1000 er her maaske holdt faste Gudstjenester, enten de nu er afholdte under aaben Himmel eller i en af Gaardene eller mulig i en Kirke af Træ. Vi kan tænke os det hvordan vi vil, thi vi ved intet herom.

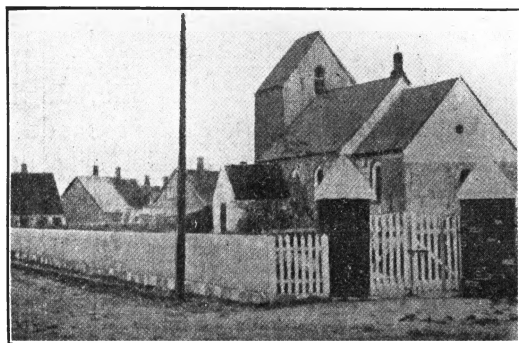

Den gamle Kirke.

Omtrent fra Aar 1100 til 1200 skal vore gamle Granitkirker være bygget, og i det Tidsrum er nok ogsaa Vildbjerg Kirke opført. Gjellerup Kirke er vel den ældste paa Egnen, og den skriver sig fra 1140. Inden Aar 1200 har Vildbjerg Kirke nok ligget her paa sin udmærkede Plads midt paa Bjerget. Det vil sige Skibet, Taarnet er kommet et Par Hundrede Aar efter. Mon der ved Aar 1200 var 100 Mennesker i Vildbjerg? Det er nok højt regnet, eftersom der 1787 kun var 180. Regner vi saa, at 30 af dem gik i Kirke, forstaar vi, at der var god Plads i Kirken.

Det har været et stort Fremsyn, de ledende da har haft,

men det var jo ogsaa i den berømte Valdemars Tid, og det er sært at tænke paa, at denne Kirke har været stor nok i 700 Aar. Og hvordan kunde en saa tynd Befolkning rejse saa stort et Tempel, hvor Murene var $1\frac{3}{4}$ Alen tykke; et Læs Sten paa Bøndernes smaa Vogne har fyldt lidet i dem. Stenene har heller ikke været saa lige at faa fat paa; de har næppe ligget ret meget i Dynger, men er mest samlet op paa Mark og Hede. Man har vel

Vildbjerg gamle Kirke

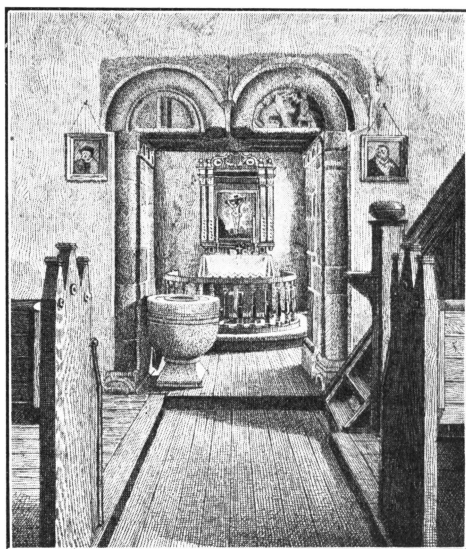
ogsaa nok knurret over, at Murene skulde være saa tykke. Men Kirken blev færdig og Indvielsen kom; det var skønt, om man nu kunde læse om, hvordan det gik for sig.

Den første Gang Kirken vides nævnt er i „Ribe Oldemoder“ ca. Aar 1325. Navnet skrives Wilbyergh. Som nævnt i Indberetningen fra 1638 betegnes Vildbjerg som „af de gamle kaldet sancti Gaig hoffuet“. Nogle har heraf udledt, at Kirkens Helgen er St. Georg, 3: St. Jørgen, men i Nationalmuseet mener man afgjort ikke, at Gaig er identisk med St. Georg. Der er gættet paa, at der kan være ment St. Gajus, hvis Helgendag er 22. April. Hoffuet (Hoved) vil vist sige, at Kirken ligger paa et højt Sted.

I Nationalmuseet siger man ogsaa, at „Relieffet over Kordøren kan ikke forestille St. Jørgen og Dragen, men viser en Mand i Kamp med en Løve, rimeligvis ligesom

de fleste andre romanske Stenskulpturer af denne Art kun en symbolsk Fremstilling af Kampen mellem Ondt og Godt.“

Den gamle Korbue i Vildbjerg skal der ikke findes Mage til i hele Landet.

Den gamle Korbue.

Kirken var selvejende indtil Patronatsret 17. Juni 1745 tilskødedes Laurits Nyboe og Niels Nyboe.

Men lad os høre noget mere om den gamle Kirke. 1903 udgav H. Storck et stort Værk om de „Jydske Granitkirker“, hvori der staar følgende om Vildbjerg Kirke:

Vildbjerg Kirke.

Hammerum Herred, Ringkøbing Amt.

2³/₄ M. s. s. o. for Holstebro. Bygningen bestaar af Skib og Chor med lige Afslutning samt et senere tilføjet Taarn i Vest og Våabenhus mod Syd. Skibets og Chorets Ydermure ere beklædte med Granitkvadre, iøvrigt er Kirken opført af raat tildannede Kampesten og Teglsten i Munkeforbandt, Vaabenhuset af Tegl af samme Størrelse som

Taarnets. Om Skibet og Choret samt paa Taarnets Vestside løber en profileret Dobbeltsokke. Af de oprindelige Vinduer er der bevaret 2 i Choret og 2 i Skibet; det ene af disse er tilmuret; tre store nyere Vinduer ere indsatte i Chorets og Skibets Sydмур. I alle de smaa Vinduesaabninger ere blyindfattede Ruder, i de større er der indsat Støbejerns Inddelinger. Paa Dækstenene over de to Døre, hvoraf den nordre er tilmuret, er indhugget et Dobbeltbue i Relief mellem hvilket et Kors, et Ornament der ogsaa genfindes i Kirkens øvrige dekorative Udstyr. Medens Norddøren har simpel firkantet Aabning, er den søndre paa hver Side flankeret af en Trekvartsøjle og frembyder i hele sit Anlæg stor Lighed med Triumfbuen^{*)}). Denne er nemlig ikke som sædvanlig afsluttet med en Rundbue, men dækkes af en lige Overligger, som mod Skibet bestaar af 2 Stykker, hvert udstyret med et halvrundt Felt, omgivet af en svær Rundstav. I det sydlige ses en Mand i Kamp med en Løve, medens det nordlige ved en lodret Rundstav er delt i to Dele. Den lodrette Fuge, der overskærer Overliggeren paa Midten, og den vilkaarlige Maade, paa hvilken Rundstavene omkring Buerne her ere afskaarne, lede Tanken hen paa, at der mulig har været en understøttende Midtpille, som senere er fjernet; noget Spor af en saadan findes dog ikke, og mod denne Antagelse taler desuden den meget smalle Gjennemgang, der vilde blive tilbage paa hver Side af en saadan Midtpille. Den mod Choret vendende Side af Aabningen er formentlig ommuret og forstørret. Den nordlige Del af Overliggeren synes oprindeligt at have været hugget til Dørkarm, medens den sydlige rimeligvis er den oprindelige Overligger fra den søndre Dørs indvendige Side, til hvis Bredde den nøjagtigt svarer. Denne Antagelse bestyrkes yderligere derved, at en meget lignende Overligger med Dobbeltbue endnu er bevaret paa den nordre Dørs Inderside, og at en saadan skulde mangle paa den søndre, som dog ved sin Søjleindfatning

---

*) Korbuen.

og som Indgang til Mandssiden fremtræder som Hoveddør, er ikke sandsynligt. Ud mod Skibet er Aabningen indfattet af Trekvart søjler med tærningformede Baser, der synes at fremtræde som umiddelbar Fortsættelse af den svære Rundstav. Kragstenene ere ind mod Aabningen prydet med en Række halvrunde Buer i Relief.

Kirkens indvendige Vægge ere hvidtede med Undtagelse af Overliggeren over den nordre Dør og Indfatningen om Aabningen mellem Skib og Chor, hvor Granitten er rensat.

I Skibet og Choret er Brædegulv, i Taarnrummet og Vaabehuset Murstensgulv. Kun Taarnrummet er dækket med Krydshvælvning, ellers findes overalt flade Bjælkelofter. Tagene er nye; over Choret er dog bevaret Skraastivere af krumt Egetræ i Lighed med dem i Gjellerup Kirke.

Mellem Skibets og Chorets Loftsrum findes ingen Forbindelse, men Adgangen til det sidste sker ved en Lem i Loftet.

I n v e n t a r :

Alterbordet med usædvanlig stærkt fremspringende Plade er af Granit.

Altartavlen Egetræ.

Kalk og Disk uden Indskrift.

Alterstagerne have følgende Indskrift: „Ano 1637 Hafver Vi Peder Andersen oc Mete Chrestens Dater I Birgor Dise Tvende Liese Stager For Eret Til Vilbier Kirch.“ Selve Stagerne ere dog utvivlsomt adskilligt ældre.

Døbefonten af Granit har smukt profileret Kumme og staar paa en firkantet Fod.

Prædikestolen fra 1603 er udført i Eg.

Stolestaderne nye og af Fyrretræ.

Klokken har i Minuskler følgende ret misforstaaede Indskrift: Verbom domine manet ineternom domine petre anno doni 1573. Den er i Sommeren 1902 udsat til Omstøbning.

Pastor Werenberg har 1863 givet en kort Beskrivelse af Kirken. Det Aar foregik en stor Restaurering af

Kirken. For at supplere Storck tager vi lidt her fra Werenberg.

Taa rnet, der ikke har Spir, men almindeligt Tag, er $15\frac{3}{4}$ Al. højt, 7 Al. 4 Tom. langt, 9 Al. bredt. Murenes Tykkelse er $1\frac{3}{4}$ Al., de nederste 6 Al. Forskallingsmur, det øvrige Grundmur. Taget, som er Fyrretømmer, tækket med Bly, er 7 Al. højt.

Højkirken er $19\frac{3}{4}$ Al. lang, 13 Al. bred. Muren, der er $7\frac{3}{4}$ Al. høj og $1\frac{3}{4}$ Al. tyk er Forskalling^{*)}. Taget, hvis Træværker er Fyrretømmer, er 10 Al. højt og tækket med Bly. Loftet fladt og af Brædder. Gulvet er belagt med Mursten. Der er 2 spidsbuede Jernvinduer mod Syd, indsatte 1863 istedetfor 2 Trævinduer, deres Højde er 3 Al., Bredde $1\frac{5}{8}$ Al. I den nordre Mur er nær ved Koret en lille Vindues Nische.

Muren, der adskiller Højkirken fra Koret, er ca. $1\frac{1}{2}$ Al. tyk med en 3 Al. bred, 4 Al. høj Aabning i Firkant.

Lavkirken (Koret) er $9\frac{3}{4}$ Al. lang, $10\frac{1}{2}$ bred. Muren er $1\frac{3}{4}$ Al. tyk, $7\frac{3}{8}$ Al. høj, paa et lille Stykke nær foroven i det sydøstre Hjørne (der er Grundmur) Forskallingsmur. Taget, hvis Overtømmer er Fyrretræ, er 8 Al. højt og tækket med Bly. Loft og Gulv ere som i Højkirken, dog er der omkring Alteret Brædegulv.

Mod Syd er et Jernvindue (indsat nyt 1863) af samme Dimensioner som Vinduerne i Højkirken. I den nordre Mur er en lille Vindues Nische.

Vaa b e n h u s e t er 6 Al. langt, 6 Al. 4 Tom. bredt, Muren er $1\frac{1}{4}$ Al. tyk, $3\frac{1}{2}$ Al. høj Grundmur, Taget er røde Tagsten.

Kirkegaarden, der omgiver Kirken paa 4 Sider, er 116 Al. lang og 75 bred, den er hegnet med et Stendige med en Stakitport mod Øst og en lille Laage mod Vest. Der er en gruset Gang fra førstnævnte til Kirkens Yderdør. Kirkegaarden synes ikke at være planeret, men temmelig jævn i sig selv.

*) Altsaa Kirkens Ydre bestod af Kvadersten.

Uddrag af Kirkeregnskabsbøgerne.

I Landsarkivet i Viborg findes 3 Regnskabsbøger for Kirken fra 1631—1726.

Naar man saa den gamle faste Granitkirke, fik man det Indtryk, at her var ikke megen Vedligeholdelse. Men af efterfølgende Regnskaber vil man erfare, at der stadig maatte Reparationer til, og 1673 var Taarnet lige ved at falde ned.

Vildbjærg Regnskabsbog 1631—53.

Vilbierigh Kierche Regenschab som Peder Andersen i Buhrgaard gjorde for Aar 1631.

Indtegt: Thiendekhuorn: Roug 8 Ørti*), Buig 4 Ørti. Jordskiulde: Englei 9 Sk. 1 alb. Noch aff Christen i Pugdall Ennglei 4 Sk. Af Her Thamis (Præsten) 2 Sk. Quegtiende: Lamb 3 Sk. Kiør 1 Sk. Kalff 1 Sk. Thienndpenge 6 Sk.

Udgifft: Fem Folch som ferdiget ved Kierekegaardtzdige i sex Dage huer om Dagen till Kost och lønn 1 Mk. ehr 7 $\frac{1}{2}$ daler. Wogenlei aff tho Wogne som og Søier til Kierekegaardtzdige i sex Dage aff huer Wogen om Dagen 1 Mk. ehr (er) 3 Daler.

1634 Udgift.

Givet for 6 Tønder Kalk i Dauberg, Tønden 17 Sk.

Givet for en Egebjælke som blev indlagt oven udi Taarnet at holde Taarnet tilsammen med Vognleje fra Kragelund Skov 5 Mk.

Givet en Murmester for Taarnet at schelre og samme paa den søndre Side fra det øverste til det nederste item for Bjælken i Taarnet at indmure og indlægge med Murankere paa begge Ender og for nogen Tagsten at hænge paa Vaabenhusmøn og for hans egen Lad han brugte til samme Arbejde efter som han dertil var fortinget 4 Sl. Dlr.

*) 1 Ørte Rug ca. 1 Tønde. 1 Ørte Byg ca. 10 Skpr.

1638 Udgift.

Givet for Egetømmer til Kirkens Port og en Stette ved Porten 3 Leder 3 Stolper 12 Strøbond store og smaa, item en Bjælke langs over Porten og Stetten, for Egetræ til en Ramme og Tremmer, Risten for Spærer og Træ til Kors. Item for 9 Egefjæl til Hobe kost 5 Dlr. 1½ Mk. 6 Sk.

Givet for et Lispund Tavlebly som kom over Kamen paa Porten og Stetten 3 Mk.

1640 Udgift.

Givet for Egetømmer og Træ til vesterstette Lejde, Opstandere, Stribond*) og des Tilbehøring item for Egefjæl til Tække paa samme Stette saa og Rammer og Tremmer, Risten i samme Stette og Træ til Kors for fornævnte Stette tilhobe 3½ Dlr.

Vognleje af 3 Vogne til Funder Skov efter Samme Tømmer 6 Mil hver til 12 Sk. er 3 Dlr. 1½ Mk.

1642 Udgift.

For en Egebjælke indlagt oven i Taarnet at Gavlerne ikke skulle skilles fra hver andre og Udfalde 13 Al. lang med Vognleje fra Virklund 7 Mil 7 Mk. 4 Sk.

Vildbjerg Regnskabsbog 1655—82.

1655. Kirkens Tiende haver velbr. Fru Zusann Krabe til Møltrup i Fæste og giver deraf aarlig Rug 8 Ørti Byg 4 Ørti.

Jordskyld: Marqur Lassen og Birgitte Christensd. i Pugdal af 9 Agre liggendes norden og vesten ved Kirken Rug 1 Ørti.

Nok forn. Marqur Lassen og Birgitte Christensd. af 7 Agre Østen ved Kirkegaarden og Engen forneden udi forn. Skyldte indberegnet.

En liden Toft 9 Agre, kaldes Frølund, liggendes Norden Pugdal og Vesten til Vejen.

Noch Skarntoft Østen ved Kirken alt inden forn. Skyldte, som er 5 Agre.

*) Feilberg; Ordbog; Skraastiver (Stribaand).

Endnu af 1 Læs Eng ved Møltrup Aa. Aff $\frac{1}{2}$ Læs Eng ved Kongsnaphoffuet 1 Sk.

Velbr. Fru Zusann Krabbe til Møltrup af en Læs Eng i Egbæk Mark 2 Sk.

Christen Pedersen af Burgaard af Thridding*) Kirkeeng 13 Sk. 1 Alb.

Aff Kvægtiender fanger Kirken aarligen den tredie Part.

Bemeldte Kirke er udi forrige Tider blevet forvildet og fravendt som Kirkeværgerne haver flittig at randsage efter om det ved Retten kan indhentes.

En Ager i Ejsingkær Mark kaldes Buskager.

Inventar:

1 Kalk og Disk af Sølv uforgylt, en grøn Fløjels Messehagel med Sølv og Guld Lad til Kors bag paa, en gammel Messesærk, 1 gammel, forslidt og ubrugelig Lærreds Alterklæde, 1 smuk Par Lysestager af Messing, 1 gammel velbeslagen Egekiste at forvare Messeklæderne udi, 1 Ligbaare af Fyr, 1 Klokke hengende i Taarnet.

1656.

For en ny Nøgle til Kirkedøren eftersom den gamle af Rytterne bortstjaalne blev. Penge 1 Mk.

Derefter næste Regnskab 1660.

1669. Givet Peder Murmester i Ringkøbing selvtrædie for en Del af Muren at udgrave og igen at indsætte, for Lavkirken at omsømme og Vaabehuset som var brøstfældig at reparere saa og til Slut et stor Hul imellem Koret og Højkirken, item et mellem Gulvet imellem Altret og den nedrige Kirke forfærdiget til Arbejds løn 14 sl. Dlr.

1673.

Og eftersom Taarnet er ganske brøstfældig og næsten nedfalden der er forordnede tilligemed Laurits i Burgaard, Suening i Ejsingkær, Jesper i Røding og Christen Jostsen i Lysgaard bemeldte Kirkes Væрге at være og udi tilkommende Aars Regnskab deles efterskrevne til Indtægt

---

*) Vist Thuding (Thusing).

føre som efter Domprovstens Ordre er laant fra eftermeldte Kirker som i sin Tid skal betales, nemlig fra Lemb Kirke 10 Dlr., Borrisk Kirke 30 Dlr., Snebjerg Kirke 20 Dlr., Haderup Kirke 92 Dlr. 1 Mk. 12 Sk., Sal Kirke 105 Dlr. Summa Penge 257 Dlr. 1 Mk. 12 Sk.

Oiffue, Erichsen.

1674.

1000 Mursten a $2\frac{1}{2}$ Mark er 6 Dlr. 1 Mk. For Tømmermanden at age fra Holstebro til Kirken og fra at bese hvor stor og lange Tømmeret til Taarnet skal være 2 Mk. 6 Egebjælker a 3 Mk., 4 Dlr. 2 Mk., 8 Egebjælker a 4 Mk., 8 Dlr., 14 Spærer a 2 Mk., 7 Dlr., 7 Hanebjælker a 8 Sk., 3 Mk. 8 Sk., 4 Hægte Lægter a 8 Sk., 2 Mk., 4 Murremme a 2 Mk., 2 Dlr. Nok 2000 Mursten a $2\frac{1}{2}$ Mk., 12 Dlr. 2 Mk. Er for akkorderet med Murmesteren for Taarnet at opbygge til Kost og Løn 200 Dlr.

1675.

4 Egefjæle til Vindskeder paa den søndre Side af Taarnet a 1 Mk. er 1 Dlr. Desuden Lægter og Tagsten.

1680.

Skal gives Peder Murmester for Taarnet paa alle fire Sider at berede efter Domprovstens egen Fortingning til Kost og Løn 10 Dlr.

Vildbjærg Kirkes Regnskabsbog 1683—1726.

1683 Inventar.

En Kalk og Disk af Sølv, uforgyldt. En grøn Fløjels Messehagel med en bred Silkekors af adskillige Farver bag paa. En smuk Messesærk. En grøn blomme fiffskaffes Forhæng for Alteret foræret af Anders Pedersen, Vilbjærg Sogn. Et Par smukke Lysestager af Messing. En gl. beslagen Egekiste med Laas for til at forvare Messeklæderne udi. En gl. Ligbør af Fyr. En Klokke hængendes i Taarnet. Et Timeglas med 4 Glasse udi paa Prædikestolen. 7 Stykker Tavlebly, som er nedblæst af den nordre Side paa Lavkirken. 2 Vokslys halv udbrændte.

Udgift.

7 Alen Lærred til en ny Alterdug.

1694.

For en Tylt Egefjæl noget over 6 Alen lang som blev lagt til Tække paa Nordreside af Lavkirken 3 Sl. Dlr. *) For samme Fjæl at føre fra Tem By 6 Mil 1 Sl. Dlr. 8 Sk. Nok for 3 Egefjæl, som blev forbrugt til Skamler, som blev hjemført med de andre 2 Mk. For 8 Furtræer som vare saare nødvendige og bleve forbrugte til en ny Ligbaare og for dem at føre Hjem fra Ringkøbing 2 Mk.

For ovenbemeldte Fjæler at lægge paa Kirken og samme Ligbøre at fuldfærdige med ny Ben og ny Spoler.

Item for Kirkeskamler at reparere, Kirkestetten at renovere, som var 8 Dages Arbejde, kan beløbe sig til Kost og Løn 2 sl. Dlr.

1695.

Saasom Hans Nielsen Blytækker ikke i dette Aar har indstillet sig ved Kirkerne her udi Domprovstiet hvor udover meget Blyarbejde er blevet efterstaaende saasom ikke kan vides hvor man ham skal tage Vare, saa advares hermed Kirkeværgerne at Christen Jensen Blytækker boende ved Madum Kirke er af Domprovsten antaget til hvis Bly- og Tømmerarbejde, som ved Kirkerne udi Harsyssel Provsti kald falde, hvorefter de sig have at rette.

1698.

For Kirkedørens Laas at gøre saa fast at ingen kan gaa ind uden Nøgle, som før sket er for Jern, Søm saa og Arbejdsløn 8 Sk.

1717.

For Murmesteren at lade hente 5 Mile a 12 Sk., 3 Mk. 12 Sk., for 200 Tagstene a Sl. Dlr. 1 Mk., 4 Sl. Dlr. 2 Mk. Under samme Stene to Stenlægter 1 Sl. Dlr. 2 Mk. 4 Sk. En ny Bjælke indlagt over Koret 1 Sl. Dlr. 2 Mk. For 120 Tagsten lagte paa Vaabenhuset a 9 Mk.

*) 1 Sletdaler a 4 Mark a 16 Skilling a 3 Hvide (Alba).
1 Rigsdaler a 6 Mark.

er. Til Kirkegulvet at omlægge blev forbrugt 300 Sten a 4 Mk., 3 Sl. Dlr. For Pikstene at samle og hente og lagt til Gulv uden for Kirkedøren 1 Mk. For 300 Sten at hente paa Møltrup som blev brugte til Kirkegulvet med 3 Vogne 1 Mk. 8 Sk. For 12 Tdr. Kalk som blev brugte til Vaabehuset 1 Td. a 22 Sk., 4 Sl. Dlr. For samme Kalk at lade hente 2 Læs i Daubjærg 5 Mile a 12 Sk. og Bropenge 4 Sk., 2 Sl. Dlr. Til Hvælvingen i Taarnet at reparere og fastgøre er forbrugt 400 Klinker a 2 Mk. 8 Sk., 2 Sl. Dlr. 2 Mk. For samme Klinker at lade hente i Ringkøbing med 2 Vogne 4 Mil a 12 Sk. 1 Sl. Dlr. 2 Mk.

Det ses altsaa, at 1655 har Kirken ikke saa lidt Jordegods, som man ogsaa ved, den havde længere hen, det stammer sikkert fra den katolske Tid, en Del er vel sagtens Gaver for Sjælemesse o. l. Men Jorderne er siden frasolgt Kirken. 1862 meldes det i en Kirkebog, at Kirken ejer en Jordlod, som ligger mod Nord og Vest for Kirkegaarden, skyldsæt for 3 Skpr. Hartkorn — med hvilken Hjemmel eller Adkomst vides ikke.

Senere er tilføjet, at Aar 1876 den 22. Maj er bemeldte Jordlod med Undtagelse af en lille Stk. Jord tillagt Vildbjerg „Kjergegaard“ bortsolgt i 3 Parseller paa nærmere Aprobation til ialt Købesum 910 Kr.

Dette om Salget er indført af Niels Merrild, og det var ham, der købte Jorden og siden solgte den i mindre og større Stykker.

1863 ejer Kirken ingen Kapital og har ingen Gæld. Dens Assurancesum blev ved Omtaksation 1863 sat til 5750 Rdlr.

1858 blev Atertavlen fra 1603 „forsynet med et nyt og smukt Maleri: Kristus paa Korset.“ Det gamle Maleri var Nadveren, det blev sat bagved det nye, men hænger nu paa Herning Museum.

Kirkestolene er 1863 aabne med løse Skamler til Fødderne og en Skraaplan til Salmebog, der tillige er Ryglænder. Kun de 2 nærmest Taarnet værende Mandfolkestole og den store paa Kvindesiden, som er nærmest

Koret ere lukkede og have Fyldings Ryglænder. Paa Døren til sidstnævnte, der benyttes af Sognepræstens Familie, er paamalet V. 3 af Davids Salme 138, samt Aarstallet 1847.

1863 er der 2 smaa Portrætter af Luther og Melancton i sorte Rammer og hængende hver paa sin Side af Aabningen til Koret, skænkede af Kirkeværgerne 1858.

1904 blev den ærværdige Kirke dømt til Nedbrydning efterat have givet Ly og Trøst til over 20 Slægtled og set dem havne her udenfor i Kirkegaardens Muld. Den 12. Marts 1905 holdtes den sidste Gudstjeneste i den. Provst Nyholm prædikede over 5. Moseb. 32, 1—7, og allerede Dagen efter begyndte man paa Nedrivningen.

Der skal have været flere Kalkmalerier under Kalkpudset, men desværre har vi ingen Billeder af nogen af dem.

Da man nedtog Kirkegaardsdiget fandt man en forarbejdet Sten, som man var enig om, var en mislykket Døbefond.

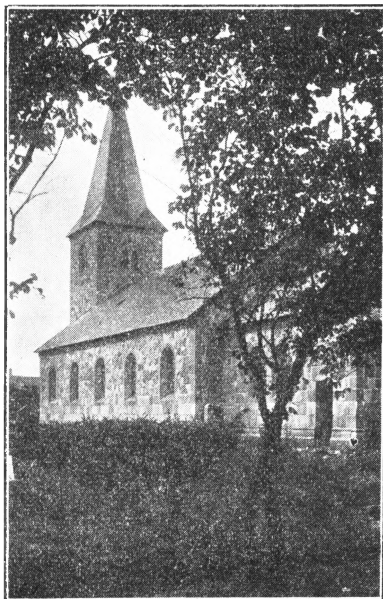
Da Frands Murer i Herning var Møllersvend hos Niels Mouritsen gik Møllen ofte baade Nat og Dag. Ved Midnatstid hørte han ofte en Lyd ved eller i Kirken, bestemt som naar man aflæsser Piksten, den anden Møllersvend hørte det ogsaa. Men hvad det kunde være, kunde de ikke udgrunde.

Den ny Kirke.

Kirken er opført 1905. Den gamle Granitkirke havde allerede i en længere Aarrække været alt for lille i Forhold til Kirkebesøget, og da Banen var afstukken, voksede Byen stærkt, saa Forholdet blev uholdbart. En af Arkitekt Ahlmann foretagen Undersøgelse gav til Resultat, at det ikke vilde være muligt at foretage en nogenlunde tilfredsstillende Udvidelse af Kirken. Efter flere Forhandlinger vedtoges det da i Foraaret 1904 at søge Kirken ombygget. De Beboere, der ikke var Tiendeejere, til-

sagde deres Støtte og indgik paa at bære Byrderne i Fremtiden sammen med Tiendeejerne naar Kirken blev selvejende. Der tegnedes af Tiendeejerne og Ikke-Tiendeejere ca. 6,500 Kr.

Vildbjerg ny Kirke.

Søndag den 21. Maj nedlagdes Grundstenen til den ny Kirke. I Grunden nedlagdes i en Kapsel et saalydende Dokument:

„Søndag den 21. Maj 1905 (4. S. e. Paaske) i Kong Christian den IX 42. Regeringsaar, da Peder Gabriel Koch var Biskop over Ribe Stift, indmuredes dette Dokument i den under Opførelse værende Kirke i Vildbjerg af Stedets Sognepræst, Provst for Hammerum Herred, S. V. Nyholm, efter en Tale ud fra Hagai 2. 7—9.

Den gamle romanske Granitstenskirke fra Middelalderen var i Aarenes Løb bleven for lille, dels paa Grund af Befolkningens Vækst og dels paa Grund af de gode aandelige Forhold i Sognet. Sognebeboerne (Kirketiende-

ejere og Ikke-Kirketiendejere i Forening) besluttede derfor at opføre en ny Kirke efter Tegninger, der var udarbejdede af Arkitekt Ahlmann. Arbejdet udførtes af Murermester Jens Albæk, Tømrer Thomas Thomsen og Snedker Knud Godskesen, alle af Vildbjerg By. Kirken opføres dels af tilhugne Kvadersten, dels af kløvet Granit, altsammen Materiale fra den gamle Kirke, og de gamle Granitportaler og Overliggerene anbringes i den nye Kirke, ligesom Døbefont og det gamle Alterbord af Sten ogsaa anvendes i den nye Kirke.

Gud lade det lykkes I Naade!“

Søndag d. 17. December 1905 (3. S. i Adv.) indviedes Kirken af Biskop Koch.

Kirken kostede ialt ca. 28,500 Kr., Orgelet 2,044 Kr. Til Kirken er skænket: 2 Lysekroner samt 6 Lampetter af Hammerum Herreds Sparekasse (250 Kr.); 1 Tæppe til at lægge indenfor Altersranken af Kvinder i Vildbjerg; 1 syvarmet Lystestage efter Tegning af Arkitekten; 2 store Blomsterglas; 2 Alterduge, den ene syet af Fru Pastorinde Nygaard i Vestindien; Prædikestolen er fra den gamle Kirke.

Af Stiftskassen bevilgedes efter at Kirken var opført 8000 Kr., hvoraf 1000 Kr. anvendtes til Orgelet. Resten anvendes til Afbetaling paa det i Ribe Stifts offentlige Stiftelsers Midler optagne Laan paa 25,000 Kr.

Beskrivelse af Kirken.

Kirken bestaar af Skib og Kor samt Taarn. Den er opbygget af Granitsten paa Granitsokkel med Skraakant; paa Koret findes Dobbeltsokkel, idet ovenpaa Skraakantstenen er anbragt en anden Række Sokkelsten med Rundstave. Til Vinduernes Højde er Murene opførte af gamle, tilhugne Granitkvadre fra den gamle Kirke; alle Hjørner og Vinduer samt Gesimsen er opsat af imiterede Granitsten; de resterende Partier af Murene er opført af kløvede Granitsten, hvorved Murene har faaet et livligt og smukt Udseende med rigt Farvespil. Kirken er tækket med Skiffer. Skibet er 30 Alen langt, 19 Alen bred og 8 Alen

højt, Koret er 12—15—7, Taarnet er $6\frac{1}{4}$ Alen langt, 8 bred og 20 Alen højt. Spiret er 18 Alen.

I Taarnet fra Syd er Kirkens Hoved-Indgangsdør. Gulvet er belagt med Fliser. Fra Taarnrummet Opgang til Orgel og Taarn, hvor Klokken hænger. Skibet er rummeligt og lyst med 4 store Vinduer paa hver Side; der findes 44 Stolestader i Skibet. Prædikestolen staar paa en Granit-søjle, der ved Nedrivningen fandtes ligesom tilfældig smidt ind i Muren ud for Prædikestolen; den var da ogsaa tilhugget.

Loftet i Skib og Kor er bygget i Tagform med Underlag af Kokolitplader.

Af ganske ejendommelig Virkning er Alterpartiet fra den gamle Kirke, som nu er anbragt over og omkring Alterbordet, der bestaar af en stor, flad Granitsten, der er lagt paa en af Granitkvadre muret Fod. Paa Alteret findes et Krusifiks med Kristusskikkelsen i Bronze, 2 Broncestager fra den gl. Kirke. En syvarmet Broncestage, modeleret efter Tegning af Kirkens Arkitekt. Over hele Alterpartiet læses Ordene: „Herren er Fred“ fra Dom. 6.24. Bag Alteret findes et Glasmaleri: Druelasser i Vinløv.

Stor smuk Korbue. 2 mindre Værelser ved Siden af Alterrummet til Børn, der skal døbes, og til Præsten. Over Døren til det sydlige Værelse en gl. Overliggersten. En anden Sten findes i Ydermuren over Indgangsdøren ind til dette Værelse. Paa Korets nordre Side findes en Reservedør, om denne staar den gamle Granitportal fra den gl. Kirkes Syddør.

Grundfarverne i Kirken i grøn og hvid, samtlige Farver er smukke og afdæmpede. Træværket i Taget er smukt dekoreret.

Om Prædikestolen læses paa Muren til Koret Ordene: „Hellige dem i dit Navn“. Og paa den gl. Prædikestol findes den gamle Indskrift: „Vi beder Eder i Kristi Sted, som kom til Jord for at gøre Syndere salige: Lader Eder forlige med Gud.“

I Skibet hænger to Lysekroner, hamrede i Messing

efter Arkitektens Tegning. Indenfor den smukke Alter-
skranke er lagt et rødt Gulvtæppe.

I Kælderen findes et af Hess i Vejle leveret Varme-
apparat.

Kirkegaarden er planeret og anlagt med Gange og
Bede 1892. Mod Vest er et gl. Stendige, mod Nord
Tjørnehæk, mod Øst og Syd Stakit.

Øst for Kirkegaarden ud mod Vejen er et lille ind-
hegnet Stykke med Stensætning og et stort Træ, plantet
af Lærer Damgaard; det hørte før til Skolens Legeplads.
Jorden skænkedes 1904 af Sogneraadet. Oprindeligt var
det Kirkejord. I Oktober 1913 indlagdes elektrisk Lys i
Kirken.

1911 afgik L. M. Andersen som Kirkeværge. I hans
Sted valgtes Købmand Pedersen-Leth. I 1916 anlagdes
den ny Kirkegaard Syd for Byen, og 1920 byggedes her
et stort Ligkapel.

Hvad her er skrevet om den ny Kirke er Uddrag af
Kirkebøger fra Provst Nyholms Tid. Men nu gaar vi
paa egen Haand ud at se paa Kirken.

Som god Jyde forundrer man sig højlig over, hvor-
dan denne store og solide Bygning kunde opføres for
ca. 30 Tusind Kroner. Nu maatte vi nok mindst regne
4 Gange med denne Sum.

Det første Indtryk, man faar, er, at Taarn og Spir
er højt og smukt, men at Skibet er for lavt eller rettere
Taget, en højere Rejsning vilde syne bedre, men saadan
er jo den Slags Kirker med slikt Tagværk.

Det nederste af Muren op til Vinduerne er Kvader-
sten fra den gamle Kirke, de ligger saa rolige, som
den gode Grundvold de er. Resten er huggen Granit,
der sidder ligesom tilfældigt i Muren, det ser friskt og
interessant ud, som det sidder der og gnistrer en i Møde
i forskellige Farver. Dog virker det noget uroligt, det er
ligesom Kirken er levende og ikke kan staa stille. For
mig bliver det et Billede paa den Gæring og Uro, der
kan være i et Menneskehjerte eller i en Menighed for at

komme til Klarhed over, at Kirkens Grundvold er rolig og fyldt med Fred som her Kirkens rolige Kvadersten.

Kirkens Sokkel, som er fra den gl. Kirke er noget sjælden og er omtalt i Aarbog for nordisk Oldkyndighed og Historie 1896, S. 217.

Sjælden er ogsaa Trekvartøjerne fra den søndre Indgangsdør i den gamle Kirke, som nu sidder om Norddøren i den ny Kirkes Kor. I den gamle Kirke var Søjlerne lidet synlige, da Vaabehuset skyggede for dem og vistnok overkalket. Godt er det ogsaa, at de gamle Døroverliggerer har faaet gode Pladser i den ny Kirke. Men mest interessant er jo den gamle Korbue, som er bevaret og paa genial Maade er rejst paa Alteret, saa man altid kan se den.

Indvendig gør Kirken et saare hyggeligt og festligt Indtryk, ikke mindst naar det elektriske Lys skinner her. Der er noget varmt og folkeligt over Menigheden i den lyse Kirke, og hertil hjælper meget de lave Stolestader eller Ryglænder; man bliver ikke væk i Stolene.

Vildbjergboerne er flittige Kirkegængere og fylder godt i den rummelige Kirke. I Vildbjerg og henede omkring rejser Menigheden sig, naar Præsten gaar paa Prædikestolen; det gør man f. Eks. ikke i Herning.

Udenfor Kirken træffer vi Graveren Poul Holm (han og Hustru holdt Guldbryllup 6. Oktober 1921). Han fortæller os, at den ny Kirke er trukket lidt i Nordøsi. Han skraber lidt i Jorden og finder røde Sten. Her, siger han, var Indgangen til det gamle Vaabenhus, og saadan og saadan saa det ud den Gang.

A kinner oll dem, der legger her o æ Kjergor, siger Poul Holm. Dermed mener han dem, der er Minde over eller begravet de sidste 50 Aar, og at følge og høre paa ham er at gennemleve Sognets Historie i denne Tid. Det er i Vildbjerg som saa mange andre Steder: Gravene og Minderne er flest i Solsiden, mod Nord har Folk ikke holdt saa meget af at jorde deres døde. Nu begraves de fleste paa den nye Kirkegaard.

Udskrift
af
»Allerunderdanigste Visitations-Liste«
fra
Riber-Stift for Anno 1747.
Hammerum Herred.

Den 6. Maj visiterede ieg i Neuling; Sogne Præsten Hr. Andreas Hinchel catechiserede meget solid over Saliggjørelsens Orden; Ungdommen svarede treflig og Menigheden var meget attent.

Den 7. Maj visiterede ieg i Vilberg, en Studiosus af Scharrild i samme Herred lod efter Begiering sig der høre for mig, og prædicke skickelig om Bønnen. Sogne Præsten Hr. Christian Spend catechiserede skickelig over adskillige Catechismi Parter, især den 2den Part. Børnene svarede vel, og Menigheden var bevægelig.

Ribe, den 22. December 1747.

H. A. Brorson.

Pro anno 1752.
Hammerum Herred.

Den 9de ejusd. (September) i Neuffling. Sogne Præsten Hr. Andreas Henckel chatechiserede ret skickelig om den Anden Articul; Ungdomen svarede skickelig og endel meget vel.

Den 10. ejusd. Dom. 15. p. Trinit. i Vilberg Kirke. Sogne Præsten Hr. Christian Spend forklarede skickelig af Text: Christi alvorlige Formaning til at flye Gierrighed og en hedensk Sorg for dette Livs Ophold. Ungdomen svarede ulastelig og tildeels meget vel. Degnen Mathias Winder blev berømt af Sogne Præsten for sin Fliid og Alvorlighed.

H. A. Brorson.

1758.
I Vildberg Kirke
den 21. Maji.

Sogne Præsten Hr. Lorentz Helt holdt en solide Prædikken om Helligjørelsen.

Degnen Friderich Schandorph i Hoved Sognet og Niels Riis i Annexet opagte Skole-Embederne til kiændelig Nytte.

Ungdommen svarede vel, og ingen offentlig Forargelse var i Menighederne.

I Neuling Kirke

den 22. Maji.

Sogne Præsten Hr. Andreas Hinckel prædikede grundig over Igienfødselsens Nødvendighed og Beskaffenhed. I Hoved Sognet holder Degnen navnlig Niels Ballum Skole, paa hvilken intet enten i Henseende til Lærdom eller Levnet blev paaanket.

I Annexet Sinding forrettes samme af en Omgangs Skoleholder navnlig Christen Olesen upaaklagelig.

Ungdommen svarede temmelig vel, og intet blev klaget.

H. A. Brorson.

Visitatz Touren for Aaret 1790.

No. 1 Hammerum Herred.

Dom. 7ma visiterede jeg i Hoved Sognet Vildberg, hvor Annexet Timmerings Meenighed var tillige forsamlet. Sogne Præsten Hr. Friderich Christian de Lautrup, en stille og retsindig Mand, prædikede over Dagens Evangelium og ganske opbyggelig viiste Gud som den bedste og rundeligste Brød-Giver. Catechiserer skikkelig — Degnen, som er tillige Hovedskoleholder i Sognet, er en gammel troe og flittig Mand i sin Tieneste, saavel som Skoleholderen for Annexet, begge ikke uskikkede til Catechisation, og lærer Børnene vel at stave og tydelig at læse. — Ungdommens Kundskab var god og upaaklagelig. Hverken Præsten, Degnen eller Meenigheden havde noget at klage.

Den 20. visiterede jeg Neuling Hoved Sogn, hvor og Annexet Sinding var tilstæde. — Sogne Præsten Hr. Michael Lynbech, en gammel retsindig Mand prædikede over Art. 10,35, og viste meget opbyggelig Tilhørernes

Bestræbelse, Lyst og Andagt til at høre Salighedens Ord. — Catechiserer og skikkeligen godt. — Degnen, som er tillige Skoleholder i Hoved Sognet, er en flittig Mand i sit Embede, underviiser Ungdommen vel, catechiserer ikke ilde saavel som Skoleholderen i Annexet. Menigheden og Ungdommen var god. — Der var ingen Klage enten fra Lærernes eller Meenighedens Side.

Middelboe.

Præster.

Peder Jenzøn.

Thomas, Pedersøn 1608—1620 og længere. 1615 svarede han Gæsteri til Lensmanden.

Jens Thomassøn 1661.

Thomas Jensøn Hee. Aflagde Eden 18. Maj 1663 til Timring og Vildbjerg. De 4 er rimeligvis af samme Familie.

Laurits From er her 1714.

Niels Borth eller Beruth.

Christian Spend var her 1747 og 52, g. m. Catharina Vogelius, som endnu lever (1766).

Lorents Helt, som 25. Maj 1764 flyttede til Ikast.

Christian Schouboe, f. 1736 paa Fuglbjerg paa Sjælland, Faderen var Kaptejn. Kaldet hertil 25. Maj 1764 af Fr. 5., g. 1765 m. Jomfru Ide Margrethe Schive. Forflyttet til Hersted og Grevinge ved Roskilde 1776.

Schouboe har 1766 indgivet en ret interessant Indberetning om sine Sogne, som findes i Ribe Katedralskoles Arkiv, og som jeg har brugt af og til. Han slutter Indberetningen saaledes:

Almuen troer sig at have et stort Næringsmiddel i Strømpe og Vante Bind, men som dog ved nøjere Examen neppe skulde holde Prøve, dels siden Avlingen herved ikke drives med muligste Eftertryk, og Bonden mangan Gang maa se sig om efter duelige Folk til sit

Arbejde, fordi den kælne Inderste heller vil sidde ved en varm Ovn og binde Strømper end gøre andet Arbejde, som giver Sved og trætte Lemmer. Dels og siden disse Bindere, naar de en Gang skal fra Ovnen og ud i Luften, blive almindeligt attaquerede af Snue, hvorfor man ser mange plagede af Hoved- og Tandpine; Catharal Feber, udslagne Ben etc. Langt større og væsentligere Fordel kunde have, om mange med Flid vilde dyrke de store Strækninger af gamle med Lyng begroede Agre, som alm. findes ved hver Gaard, til hvilke at gødske kunde bruges den i vores Secula saa bekendt blevne Mergel σ : vulgo Lim, som kan opgraves paa mangfoldige Steder her i Egnen, og efter mangfoldige gjorte Forsøg af gode Landmænd lønner rigelig Umagen og giver baade Korn og Græs, hvorved tillige Øksne og Tillæget, en vigtig Del af Landets Næring, kunde faa langt ypperligere Fremgang.

1776—84. Hans Jacob Lillelund. Han blev forflyttet herfra straks efter Paaske 1784 til Rødding og Krejbjerg i Viborg Stift.

1784—1809. Frederik Christian de Lautrup. Døde her 3. Februar 1809, 53 Aar gl. Hans Bedstefader, Hans Chr. Lautrup, var født 1. Marts 1673, vist i Byen Lautrup ved Aabenraa. Han havde 12 Børn; til den anden af dem stod Kong Frederik 4. Fadder og gav ved den Lejlighed Barnet en Ring, der endnu gemmes hos Efterkommerne. Lautrup havde mange Titler og var i høje Stillinger, var saaledes Direktør for Øresundstolden. Han samlede en stor Formue og ejede bl. a. flere Gaarde i København, deriblandt Gæstgivergaarden 3 Hjorte paa Vestergade. Alle de 12 Børns Fødsel, Daab og Død er omhyggelig indført paa Tysk i en Familiebibel.

Nr. 3 blev Ejer af Østergaard i Salling, var Ritmester. Hans Søn Frederik Christian var det, der 1784 blev Præst i Vildbjerg (O. Nielsen: Malt Herred. S. 14).

1809—10. Christian Michael Rotbøll Friis. Født i Dauberg Præstegaard 7. Juni 1773, var personel Kap. for Grønborg og Svostrup 2 Aar. For Nebsager-Bjerre 5 Aar. Kaldet hertil 1809. Forl. 23. Febr. 1810 til Davbjerg-Mønsted. Han var gift med en Datter af Propr. Speitzer paa Sindinggaard. Hun hed Ane Margrethe.

1811—33. Adam Frederik de Linde. Søn af Oberst de Linde, født paa Møltrup 18. Februar 1785. Kaldet til Vildbjerg af Faderen 12. Juli 1811. Gift 2. Oktober samme Aar med Charlotte Amalie Valert. Linde døde som Præst her 29. April 1833. En Marmortavle over ham ses paa Kirkegaarden Syd for Taarnet.

1818 fik Linde 3 Sogne, idet Nøvling blev lagt til Vildbjerg-Timring (Reskript af 30. Septbr. 1818). Linde skriver en fin Skrift og sit Navn med Snirkler og Sving.

1833—43. Hans Jacob Glud. Flyttede herfra til Jebjerg i Salling, hvor han var Præst i 30 Aar, nemlig til 1873, her døde han 1879, men hans Hustru døde først her 1905. Sønnen, Kr. Glud, var født i Vildbjerg 3. Januar 1835, han blev Præst i Jebjerg efter Faderen 1873, blev bevilget Afsked i Oktober 1920, han lever endnu og er den Præst i Landet, der har virket længst i sin Gerning.

H. J. Glud

Glud var en myndig Mand, hans Tjenestedrenge havde en vældig Respekt for ham, det kan Anders Birkmose fortælle om ham, han tjente nemlig som Dreng i Vildbjerg. Han red meget omkring, som Præsterne gjorde det den Gang, somme Tider kom han ridende til Skolerne tidlig Morgen for at se, om alt var i Gang. Han var en dygtig Prædikant, og Niels Gammelager siger efter sin Fader, at der ogsaa kom udensogns Folk for at høre ham. Han var sikkert ogsaa en dygtig kommunal Mand, han skriver kort og klart og

læseligt om Tingene og forstaaer at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt.

Der fortælles, at engang under en Begravelse i Vildbjerg faldt en af Følget i Graven, mange af Mændene var halvfulde. Dette skal have gjort et stærkt Indtryk paa Glud som baade den Dag og Søndagen efter skal have læst Teksten for sine Sognebørn. Men da han den Dag kom hjem fra Begravelsen skal han indigneret have fortalt sin Kone om dette forfærdelige, at en faldt i Graven. Hun syntes jo ogsaa det var forfærdeligt, men skal hun have tilføjet, jeg vilde skam gerne have set det, hun var nok en livlig Natur.

Pastor Glud sendte engang Bud med Anders Post fra Timring til Holstebro efter en høj Hat, men den Anders kom med, kunde han slet ikke lide, den skulde byttes. Bundtmageren sagde, det var en fin Hat, men Fejlen maatte være, at den var for billig. Sig Præsten, at han ingen kan faa før om en 8 Dage. Bundtmageren pudse nu Hatten op og satte en højere Pris paa den, og nu syntes Glud udmærket om den. Ja, det kunde Bundtmageren godt forstaa, og han sagde til Anders Post, nu deler vi den Difference paa Hattens Pris, og saa var den ikke længere, siger Anders Posts Søn. „Men min Fader fortalte ikke dette, før Glud var fra Vildbjerg.“

1843—57. Jens Søren Langhoff. Født i Odense, teol. Eksamen 1832, holdt Tiltrædelsesprædiken her anden Juledag 1843, flyttede 57 til Lunde og Aulrup. Han var ugift.

Langhoff var en vældig Havemand, men han var jo ogsaa fra Fyn. Han skriver, at Haugen ved Præstegaarden er i Forhold til Egnen ret god. Glud har plantet en Del og Langhoff fortsætter. 1846—47 plantede han flere Tusinde Trær. 1848 blev Haven udvidet i Syd, 1849—50 blev den særlig udvidet mod Vest og beplantet. Og han skriver, at Plantningerne er lykkedes godt; der er en skyggefuld Have. Langhoffs Frugttrær er gode, da Haven bliver meget omdannet af Eftermanden. Lang-

hoff var ogsaa Historieskriver; han har omtrent fyldt en Bog om Embedet, og om Forstanderskabets Forhandlinger har han lange Beretninger. I Førstningen er man svært begejstret for ham, men det taber sig slemt; han er ikke nem at læse, og saa gør han for vidt ved Smaating, er i det hele alt for bred. En lille Ting svulmer op for ham til en stor Begivenhed.

Som Prædikant var han nok ikke meget værd. Jens Sivert (død 1920) sagde, det var saa møj en ussel Mand o æ Stouel, men den bedste til at gøre en Ligprædiken.

Da Kræ Olesen gik til Præst hos Langhoff, var der kun 17 Børn fra alle 3 Sogne, og saa var der endda kun Konfirmation en Gang om Aaret.

1857—65. Niels Aug. Wernberg. Født i København 1814. Var Kapellan først i Vestervig og Agger, derefter i Slagslunde og Gandløse. Indsat her af Provst Bøtcher. Han døde 19. Septbr. 1865 og blev jordet paa Vildbjerg Kirkegaard 25. Septbr. Syd for Kirken, Vest for Pastor Lindes Grav. Hans Enke Anna Dorethea, f. Hollmann, satte før sin Afrejse herfra et Gravmæle over ham. De havde ingen Børn.

Wernberg var en elskværdig Mand og en ret god Prædikant. Ingen kommunal Mand som Koch, siger man dernede. W. skal i al Fald i Førstningen have været imod Indre Mission. Somme mener, han var Begyndelsen til det aandelige Liv i sine Sogne.

Der er fortalt mig følgende om ham: Der boede en gammel Ungkarl hos Broderen i Hjortsballe i Timring; han var meget tungsindig og gjorde somme Tider Forsøg paa at tage sig af Dage. Efter et saadant Forsøg hentede man Pastor Wernberg, der længe i Enrum talte med den sjælesyge, da han kom ud, bad han de tilstedeværende om at faa det Reb, som Selvmordsforsøget var gjort med, han lagde det omhyggeligt sammen og stak det i Lommen og sagde: Saa længe jeg lever, behøver I ikke at være bange for Gentagelse. Det slog ogsaa til, men ikke saa længe efter Præstens Død gik det galt.

Fabrikant Aagaard Jensen i Herning fortæller: Den første Præst, jeg kan huske, var Pastor Wernberg, men Koch har konfirmeret mig. Min Fader fortalte: En Søndag, han gik til Timring Kirke, møder han Wernberg ved Malkhøj. W. smiler til ham og siger: Der var ingen, Jens Nygaard, vi maa vende om.

Pastor Wernbergs Billede hænger i Vildbjerg Missionshus sammen med 5 andre Præster, det skulde have været med her, men Fotografen erklærede, at det var for medtaget til at fotografere om.

1865—73. Christian Frederik Koch. Født 1827 i Døstrup, hvor Faderen havde været Sognepræst i 45 Aar indtil sin Død 1865. Moderen døde i Vildbjerg Præstegaard, et Gravminde over hende ses lige Syd for Vildbjerg Kirke. I Døstrup havde Kochs Familie beklædt

C. F. Koch.

Præsteembedet uafbrudt siden Aaret 1537. Pastor Koch forflyttedes 1873 til Vejrum, blev Stiftsprovst i Ribe 1885. Død 2. Juli 1895. Hans Hustru, Anna Emilie Eckardine Balslev, var Datter af Biskop Balslev.

Fra min Drengetid husker jeg, at der ofte var tale om Koch som en sjælden dygtig kommunal Mand. Kom der en Vildbjergboer hjemmie, fortalte denne om, hvorledes deres Præst kunde ordne Kommunens

Sager. Der kom ogsaa mange Sogneraadsformænd fra andre Kommuner og søgte Raad hos Koch.

Som Prædikant var han god, selvom han ikke just rev Folk med sig eller fremkaldte stor Vækkelse, men hans Prædikener var sunde og alvorlige og godt tilrettelagte. „Men han fordømte ingen, enhver havde nok med sig selv; naar vi stod overfor Døden, var vi alle lige.“ Jeg antager ogsaa, at hans Prædikener ikke var uden Vid. Jeg maa altid sammenligne ham med Jakob Knudsens solide Sognepræster, saavidt jeg ved, var Koch og Jakob

Knudsen ogsaa i Familie. Hel snusfornuftig var han heller ikke, Poul Thomsen fortæller, at han engang var i Præstegaarden i Sognets Anliggender. Koch havde i Gangen et Par Træsko, som han tog paa, saa fulgte han ofte Gæsten ud gennem Porten. Ude i Gaarden kom Præstekonen „og var hverken god eller nogenledes“, Drengene Gabriel og Carl havde ombyttet Rugeæggene under hendes liggende Høns; det var jo en slem Historie, Synderne var begge til Stede, og Faderen sagde, at de skulde rigtig nok lade Moders Høns ligge i Fred. Historien maa have gjort Indtryk paa Præsten, thi da de kommer hen i Porten, siger han til Poul Thomsen: Gud fri os for skikkelige Dreng! De haar a tit tænt o, siger P. Thomsen.

Anders Birkmose fortæller: En Søndag efter Guds-tjenesten i Timring kommer Pastor Koch ind til Smeden, Hans Olivarius, hvor han fik smedet, nogle Folk staar derinde og prøver deres Styrke med forskellige Kunststykker med Forhammeren, den ene var at dreje den om paa Ryggen og kysse Banen, men dette sidste kunde ingen andre gøre end Præsten, og han kom endda nem fra det.

Koch holdt Overhøring i Fastelavn og maaske tiere over Ungdommen i Kirken. Somme unge kom ikke i Kirke af den Grund. Kræ Olesen fra Lysgaard, nu i Ørregaard, syntes udmærket om disse Overhøringer og var paa Kirkegulvet til han var henimod 30 Aar, for Koch var saa god til at tale med dem.

Jeg har i det hele taget ikke hørt den mindste Kritik over Koch, og jeg har dog talt med mange om ham, de roser ham alle. Engang sad jeg og talte med en Mand paa 80 Aar om Koch, vi taler da ogsaa om, hvordan han var til at prædike. Jo, det var han god til. Ja, siger saa jeg, han kunde da ikke klare sig for Sønnen. Dertil svarede han akkurat saadan: Gammel Koch han præjked sørenme godt! Jeg sagde saa: hans Kone var vel ogsaa flink? — Ja, det kan gerne være, en raare jen, en flenke jen, war hun.

En anden Mand sagde: Det gamle Koch sagde, var

der hverken at lægge til eller tage fra. „En alvorlig Mand, Folk gik godt i Kirke til ham“.

Engang var Pastor Koch og Frue til Bryllup i Merrild. Fruen siger til ham: De danser jo! Ja, lad dem danse, svarede Koch. — En udmærket Mand, føjer Margrethe Merrild til.

Koch kan vist ikke just kaldes Indre Missionsmand, men han tog altid Præster eller Missionærer af den Retning i Forsvar. Grundtvigianere var her vel ingen af den Gang.

Det var ellers somme Tider, at Præster kunde rive en eller anden ned. Koch sagde gerne intet, men lod de andre løbe Linen ud, men derefter kunde han sige nogle vægtige Ord, og de andre fandt næsten altid han havde Ret. Jo, siger man, gamle Koch var sikker paa alle Maader: en dygtig og praktisk Landmand og sparsommelig og en faale kommunal Mand. Da Fattiggaarden skulde bygges, sørgede han for, at der blev skrevet sikre Kontrakter med Haandværkerne, f. Eks. om, at Balkene skulde være i Forbandt og opmures sammen med Ydermurene. Men Murerne har vel tænkt, at man nok kunde narre en Præst. Da Koch kom op til Fattiggaarden, prøvede han at trykke paa Muren. Jo, det var ikke som det skulde være, det var nok bedst at faa det hele ned til Grunden efter Konditionerne. Siden prøvede man ikke paa at komme nemt om ved det.

Naar han skrev til Herredskontoret, kom Sagerne gerne hurtigt tilbage, altid efter anden Gang; det var ellers ikke almindeligt. Fuldmægtig Vedel sagde ogsaa: Den Koch er ikke saa ringe til at skrabe for sig. Jo, siger man, Koch var en bestemt Mand, man vidste, hvor man havde man.

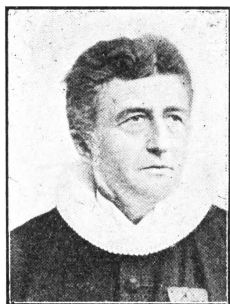
Koch var nok den sidste Præst i Vildbjerg, der red omkring, som Skik var indtil hans Tid. Man mener ogsaa, at han var den sidste Præst her, der kunde mane.

Pastor Koch og Hustru havde 3 Sønner, som blev Præster: Biskop Koch i Ribe, Carl Koch, Valgmenigheds-

præst i Ubberup, og Laurids Koch, Præst ved Diakonissestiftelsen.

1873—78. Christian Peter Seidelin Krag var Præstesøn, f. i Sdr. Broby 1839. Var først Kateket ved Johanneskirken i København. Fra 1878—1903 Præst ved St. Jakobskirke i København. Fra 1903—10, da han tog Afsked, var han Præst i Søborg-Gilleleje. Han døde i Charlottenlund 1912, men blev begravet paa Gilleleje Kirkegaard, som han selv havde ønsket. Hans Hustru hed Jenny Sofie Petersen, død 1910.

Krag var en betydelig Prædikant og sikkert den mest afholdte Præst paa Egnen. Var der Vakance, og det rygtedes at Krag kom, da kom der Folk, selv hvor der ellers gik faa i Kirke. Da Pastor Utke var rejst fra Ørre, prædikede Krag en Søndag eller to der, og som Kirken var fuld, og jeg har da heller aldrig set et saa skinnende Ansigt paa en Prædikestol. „Sikkert Ansigt, han staar med, kunde man lige altid faa ham at høre“, sagde vor Pige Kirsten, og

C. P. S. Krag.

alle holdt med hende. Han var ualmindelig skøn at høre, som Folk siger, og hans Ansigt, der skinnede som en Sol over Menigheden, tog alle med Storm, selv de som ellers ikke syntes at kunne høre noget. Naar man nu ser paa Krags Billede her, kan man slet ikke forestille sig, hvor mild og dejlig han saa ud, naar han forkyndte Evangeliet. Men hans Prædikener var ogsaa gode, jeg har da en af dem pan Tryk.

Baade i Vildbjerg og hvor han kom, vakte Krag Liv og Begejstring. Alle vilde høre ham. Folk kom langvejs fra, saa de smaa Kirker kunde ikke slaa til. Det aandelige Liv i Krags Pastorat gik svært fremad i hans Tid. Naar der var Forsamlinger ude omkring, gjaldt det først og fremmest om at faa fat i Krag.

Som Menneske var han jævn og ligefrem og tog selv Del i Arbejdet i Gaarden. Præsterne drev den Gang selv Præstegaarden.

Der var stor Sorg i Vildbjerg og paa Egnen, da Pastor Krag flyttede til en endnu større Gerning i København. Og Vildbjerg stod da ogsaa altid i Glans for ham, og intet holdt han mere af end at høre om de enkelte i sit Pastorat herovre.

Krag blev ogsaa hentet meget udensogns til syge. Men meget forundret blev vi hjemme, da et ungt Menneske, Mikkel Kristian i Nabolaget, som vi syntes var ret en Skarns Knægt, blev syg og endelig vilde have Pastor Krag. Hans Moder kom til min Fader, om vi ikke vilde hente ham, og min ældste Broder kom af Sted efter Præsten. Men hjemme var vi optaget af, hvordan den Tur spændte af; Krags Navn havde Klang. Og da Kristen kom hjem, var vi meget nysgerrige efter at vide, hvad Krag havde sagt. Jeg tænkte f. Eks. at han havde sagt: Nu min unge Ven, hvem har saa konfirmeret dig. Eller: Hvordan har du det med din Gud. Og jeg kunde ikke vide, hvordan mon Kristen klarede den.

Men det eneste, der var at faa ud af min Broder, var, at Krag havde sagt til ham, at disse Heste var af den rigtige jyske Slags, det kunde man bl. a. se paa den Skure henad Ryggen.

Det var en flov Historie baade for Kirsten og vi andre, som havde ventet os helt andre Udtalelser af den berømte Præst. Hvordan det var gaaet med Mikkel Kristian, vidste min Broder heller intet om.

Da Krag var død, kom der i Bladene flere Minder frem om ham. Her er et Par af dem: Han kaldtes Østerbros ukronede Konge. Men før Kampaarene i København havde Gud givet ham nogle faa fredelige, lykkelige Aar i Vestjylland, der var for ham som en Søndag, der gik forud for hans livstravle Søgning i den store By. De Aar herude stod altid i Glans for ham, og mange Aar efter skrev han: „Jeg elsker hver Sjæl i de 3 mig betroede Sogne.“ Derfor kunde han ogsaa sige til dem

herude, hvad han vilde, uden at de blev vrede, de vidste, han holdt saa meget af dem.

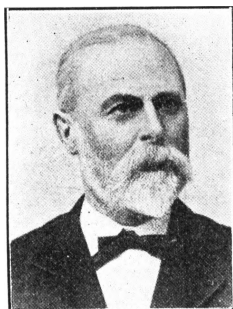
Da Nyeborg var kaldet til Vildbjerg kom Krag til Stede og talte ved hans Indsættelse, Rygtet om at Krag skulde tale og Lysten til at høre den ny Præst havde samlet en Mængde Mennesker fra Pastoratet og om- liggende Sogne, ja, selv fra Holstebro, og da var der endda ingen Jernbane. Kirken kunde ikke rumme Halvdelen af Tilhørerne, og da Vejret var godt, skønt det var Efter- aar, flyttede man ud paa Kirkegaarden, og her blev der talt fra et Par Kasser til den store Forsamling. Anders Stubkær, der var til Stede, sagde bagefter paa sin lune Maade: „A haaj ellers tænt, te Krag skuld sæt Nyborre ind, a tøj han sot ham ud i Stej for.“

Da Pastor Kornerup Bang var død 1895, kom Krag paa et kort Besøg herover og holdt et Møde, der var saa godt besøgt, at Præstegaarden var fuld af Vogne og Mennesker. Og bagefter maatte han Marken rundt, det var ikke alene Folkene, han havde kær, men ogsaa Jorden og Egnen. Vildbjerg havde hans Ungdomskærlighed, og det skal have været hans Haab, at han ogsaa skulde faa Lov at leve sin Alderdom her. Det blev nok hans sidste Besøg herovre, men han blev stadig ved at brevveksle med enkelte. I 1900 skrev han bl. a.: Kære Venner! Man siger ellers at alt i Verden er foranderligt, men det passer ikke paa Vestjydernes trofaste Kærlighed . . .

I Nordsjælland (Søborg-Gilleleje) vilde Krag prøve at faa et andet Vildbjerg, men hans Kraft var brudt i de strenge Arbejdsaar i Hovedstaden, tunge Sorger kom til. Hans sidste Brev til Vildbjerg er skrevet med vaklende Haand ca. et halvt Aar før han døde. „Med mig er det kun smaat,“ skriver han, „jeg kan kun daarlig skrive, men jeg vilde dog gerne sende Eder en Hilsen. Hils alle Venner, som endnu mindes Eders gamle Præst! Det var lykkelige Dage, som jeg ofte tænker paa med Tak til Gud. Min Hustrus Bortgang er et stort Tab, men hun gik glad hjem til sin Frelser, og jeg længes hver Dag efter at komme bagefter.“

1878—85. Eduard Mogens Nyeberg. Født i Helsingør 1840, Faderen var Borgmester og Herredsfoged. 1885 blev han kaldet til Stenmagle-Stenlille. Tog Afsked herfra 1914, død i København 1920, begravet i Stenmagle 1. Marts. Nyeberg var 3 Gange gift. 1) med Anna Rink, død 1873. 2) 30. April 1879 viet i Timring Kirke af Vilhelm Beck til Christine Lawaetz fra Møltrup, men hun døde allerede 17. Oktober 1880. En Søn af dette Ægteskab er Lærer Johannes Nyeberg i Testrup ved Aalestrup. 3) 1883 viet til Johanne Louise Juul, som endnu lever.

E. M. Nyeberg.

Nyeberg var fra 1878 og til sin Død Medlem af Bestyrelsen for Indre Mission.

Nyeberg var endnu mere ejendommelig som Prædikant end Krag. Indledningerne til hans Prædikener var særlig mærkelige, og endnu fortælles der Historier om, hvad han kunde sige paa Prædikestolen,

og jeg synes ikke, de er overdrevne, de gengives, som de er hørte. Han kunde sige: Jeg ved bestemt, at der er en herinde (i Kirken), som har Fanden til Sjælesørger. Eller: Beder i Hellige, Satan er herinde og vil forstyrre os! En Dag sagde han paa Prædikestolen F. g. m. 3 Gange. Han kunde sige: Her er F. g. m. Klør Es: Han kunde begynde med de største Eder og sige, saadan siger man i Marken, i Karlekamrene osv. Han kunde skælde Folk ud i Kirken, saa man var klar over, hvem han mente, bagefter kunde han omfavne Vedkommende for at tage Braadden af Ordene, han vilde det bedste for dette Menneske, men han tog jo ikke tilbage, hvad han havde sagt i Kirken.

Der gik som sagt Ry af de Vildbjerg Præster. En Søndag gik vor Karl, Jens Nørgaard, og jeg ogsaa til Vildbjerg for at høre Nyeberg. Saa vidt jeg husker, maatte vi staa op hele Tiden, thi fuldt var der, men naar

man saadan har gaaet en lille Mil og skal staa op i Kirken, bliver man let noget døsigt. Men jeg begyndte snart at spidse Øren kort efter, at Nyeborg var kommen paa Stolen, thi hvad var dog det han sagde, og her paa en Prædikestol! Han gengav 2 Mænd paa et Marked, som handlede om en Ko, og det var ikke ene pæne eller sande Ord, de sagde. Jeg syntes dog, der var nogle Fejl ved Gengivelsen, og det var først siden det klarede sig for mig, hvad det var: Hans Personer var ikke rigtig jyske, de var for voldsomme; havde det været gl. Koch, der havde fortalt fra Markedet, vilde det have kommet Virkeligheden langt nærmere. Men som sagt, man hørte efter, og man maatte beundre og gribes af den Inderlighed, der snart blev over Prædikenen og Slutningsbønnen.

Disse Indledninger brugte Nyeborg jo for at faa Folk i Tale, men de var saa stærke, saa de for mange blev det, de bedst huskede af Prædikenen, og det var jo ikke altid saa heldigt.

Nyeborgs Datter Marie skal en Gang have sagt til sin Moder: Hvordan kan det være, at Fader aldrig er vred uden paa Prædikestolen.

Det er jo mest dem, der ikke stod Nyeborg nær, der fortæller kuriøse Historier om ham. De siger, han bandede paa Stolen, og det gjorde han paa en Maade ogsaa, men det var jo for at vise, hvor grimt det var. De, der elsker ham og kendte ham, kaster Kærlighedens Kaabe om ham og siger: Ja, det var nu hans Maade at faa Folk i Tale paa, han var jo ikke som os sindige Jyder, og vi kunde længere hen snart ikke høre, at han til at begynde med kunde sige noget sært noget, vi vidste det blev godt, ja saadan, at baade han og vi græd over det; saadan som han kunde tale om Synden, men særlig om Guds Naade, og saadanne Bønner som han holdt, dem kunde ingen staa for. Og som han kunde tale med Folk, ingen for god, talte lige godt med den fattige som den rige. Og ved Sygesengen og ved Døden, hvor var han hjertelig deltagende. Jo, ingen var som Pastor Nyeborg.

Og naar Folk kommer til at tale om ham, som han

var i Hjemmet, saa er Rosen ogsaa stor. En stor Spillemager var han, men alt kunde Folk taale af Nyeborg; Marie havde Ret, han var ikke vred hjemme.

Min Hustru opholdt sig som Barn en Del paa Møltrup og i Vildbjerg Præstegaard. Ingen Steder holdt hun saadan af at være som der; Nyeborg kunde hun ikke se andet end godt hos, han skrev da ogsaa mange Breve til hende og undertegnede sig altid Elefanten; det havde jo sin Historie. Nyeborg var et Hjertemenneske, og han blev ogsaa kaldet Hjertet i Indre Mission. Og naar man saa ham, havde man ogsaa den Fornemmelse, at han kunde omfavne hele Verden. Og stor Betydning havde han ogsaa baade i Vildbjerg og Stenmagle.

1885—89. Peter Gabriel Koch. Født 20. December 1858 i Ribe, Søn af Stiftsprovst Koch og Hustru, Anna Emilie Balslev. Han blev kaldet til Vildbjerg, fordi Menigheden ønskede ham, her var han jo godt kendt fra

G. Koch

Faderens Tid. Han havde uddannet sig godt bl. a. ved Rejser i Udlandet. Det Aar han kom til Vildbjerg, fik han Universitetets Guldmedaille for en teologisk Prisopgave. Præst i Herning fra 1889—1900 og var Provst for Hammerum Herred i 10 Aar og var tillige i Herning Forstander for det danske Missions-selskabs Skole. Aar 1900 blev han Præst ved Frue Kirke i Odense, 1901 Biskop i Ribe. Han har

skrevet mange Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter og udgivet bl. a. en Bog: Præst og Menighed, og meget andet kunde siges om ham, men her holder vi os særlig til Vildbjerg, som han elskede højt og tit omtalte. En Gang hørte jeg ham sige: Naar der nu bliver Bane over Vildbjerg, vil jeg køre frem og tilbage der en hel Dag. Det siger sig selv, at han var meget afholdt i Vildbjerg med Annekser, ham kendte de fra Dreng af.

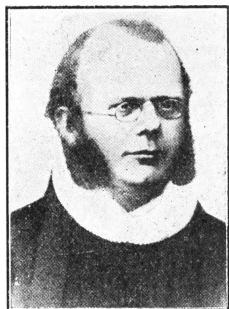
Jeg sad i nogle Aar sammen med G. Koch i Skolekommissionen her i Herning, og han var en meget fornøjelig Mand at være sammen med baade i Skolen og privat; som han kunde fortælle; det jyske Lune ejede han rigtig. Et Aar kørte jeg med ham i 2 Dage paa Provstevisitats, og det var saare fornøjelige Dage, som jeg altid mindes med særlig Glæde. Vi overnattede i Vildbjerg Præstegaard, og straks vi kom der, var Koch omme i Haven, som han dvælede i med Fryd og Vemod fra han var der som Dreng og Præst. Ingen Have omtalte han med den Kærlighed som den ved Vildbjerg Præstegaard.

Hans Hustru Bertha Carstens havde han den Sorg at miste ind under Paaske, og lidt før døde hans Søn pludselig i København, hvor han læste til Præst.

Biskop Koch har bygget det halve af Stuehuset i Vildbjerg Præstegaard, Kornerup Bang byggede Resten.

Folk kan jo fortælle mange Ting om Bispemanden fra den Tid, han var Dreng og Præst i Vildbjerg. Poul Thomsen (Tiphede) siger saaledes: Ja, den unge Koch ham gik en snar lisom javnsides mej; vi kjænd jo ham fræ Dreng.

Biskop Koch har i „Julestjernen“ for 1916 skrevet et længere Stykke om sit Barndomshjem, særlig i Vildbjerg, illustreret med flere Billeder. Det er en meget interessant Afhandling, og her har han sat sine Forældre et herligt Minde.

H. J. Kornerup-Bang.

1889—1895. Hans Jacob Kornerup-Bang er født i Løsning Præstegaard 4. Juli 1857, hans Forældre stammede fra Roskilde, Moderen var af en stor Købmandsslægt Kornerup; Faderen af den gl. Præsteslægt Bang. Valgsproget i den bangske Slægt var: „Det er en Lykke at elske sin Pligt“. Han var først Kapellan i Flødstrup og Fløng. Siden blev han Præst i Idom ved Holstebro

og 2. Juli 1889 indsattes han i Vildbjerg. 1885 var han bleven gift med Jensine Elisabeth Henning-Hansen, født i Slesvig By, hvor Faderen var Embedsmand til 1864. Pastor Kornerup-Bang var svag de sidste Aar og døde knap 38 Aar gl. den 19. April 1895 og begravedes i Vildbjerg den 26. April. Venner rejste en Gravsten over ham, hvor der bl. a. staar: „Gud har sagt, at jeg skulde haste.“ (2. Krøn. 35,21).

Kun en ganske kort Prædiken er efterladt af ham og findes trykt, den er holdt i Timring Kirke 6. Søndag efter Trinitatis.

1895—1910. Søren Vinkel Nyholm er Søn af Sognepræst Nyholm, født i Hvilsager 20. Septbr. 1866. Først Kapellan hos sin Fader i Frørup, den 10. Juli 1895 kaldet til Vildbjerg. Var ca. 10 Aar Provst for Hammerum

S. V Nyholm.

Herred. Kaldet som Præst til Holstebro 1910, er Provst for Hjerm-Ginding Herred. Medlem af Østerlandsmissionen. Gift 1897 med Ane Kirstine Rasmussen, Datter af Lærer Rasmussen og Hustru i Ove ved Hobro.

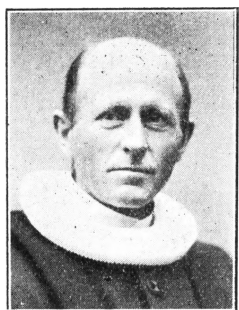
Biskop Koch sagde, mens han var i Herning, at Nyholm var saa god til at være Provst, han kunde bl. a. saadan ordne det skriftlige. Det er ogsaa en Fornøjelse at gennemgaa Nyholms Protokoller, Stilen er kort og klar og Skriften meget læselig. Provst Nyholm har altid befattet sig meget med Skolevæsen. Ifjor ved Skolemødet i Herning holdt han et interessant Foredrag om Forældrenes Stade overfor Skolen. I Vildbjerg fik han det ordnet saadan, at Skolebørnene fik fri Kl. 11 $\frac{1}{2}$, saa de kunde komme hjem og spise Middag med andre Kl. 12, det har flere Mødre i Vildbjerg til mig lovprist Nyholm for. Andre Skoler burde indføre samme Reform.

1898 blev der trykt et Hæfte: „En Sædmand gik ud

at saa,“ det er 5 Prædikener af Præsterne P. Krag, Ed. Nyeborg, G. Koch, H. J. Kornerup-Bang og S. V. Nyholm.

Ved at læse disse Prædikener faar man et godt Indblik i, hvordan de 5 Mænd prædikede. Heftet solgtes i sin Tid til Fordel for Missionshuset „Bethlehem“ i Timring.

1910—21. Frederik Bagger Zeuthen. Født 15. Maj 1874 i Everdrup, Søn af senere Stiftsprovst Frederik Zeuthen, som efter Vilh. Becks Død blev Formand for „Kristelig Forening for Indre Mission i Danmark“.

F. B. Zeuthen.

Kandidat 1899, var Sekretær for K. F. U. M. i Horsens 1899—1903, saa Præst ved Gethsemane Kirke i København til 1910. Viet 1906 til Marie Elisabeth Margrethe, f. Martens, født 1881.

I 8 Aar, nemlig fra 1. Septbr. 1913 til sin Bortrejse i Aar var Pastor Zeuthen Formand for K. F. U. M. og K. F. U. K. i Hammerum Herred. Det mærkedes ogsaa i hans Prædikener, at han havde

med Ungdomssagen at gøre, han kunde godt citere f. Eks. Bjørnson.

Pastor Zeuthen holdt Afskedsprædiken i Vildbjerg og Nøvling Søndagen den 28. August 1921 og drog til Vamdrup, hvor han af Menighedsraadet var enstemmig indstillet.

Kort efter sin Afrejse modtog han fra Venner i Vildbjerg et smukt Maleri af Vildbjerg Præstegaard.

Søndagen den 4. Decbr. 1921 indsattes i Vildbjerg og Nøvling Pastor Bastrup fra Vejerslev paa Mors af Provst Smidt. Bastrup stammer fra Ikast.

Skolen.

Fra ældgammel Tid har vi haft Degne til at synge i Kirken og til at undervise Børn og Ungdom i Religion; der var en Degn for hvert Pastorat. Undervisningen foregik tildels i Kirken, da man oprindeligt intet Skolehus havde i Sognene.

1735 melder Herredsprovst Vitus Bering, at der i Hammerum Herred ikke findes mere end 1 Skole oprettet, og det er i Aulum, hvor der er særlige Forhold tilstede, idet Degneembedet ejer en Gaard. Men der var dog her og der gjort Tilløb til Skolebygninger. 1739 udgav Kong Kristian den Sjette en Skolelov. Nu skulde der bygges Skoler, og Degnene skulde tage sig mere af Undervisningen.

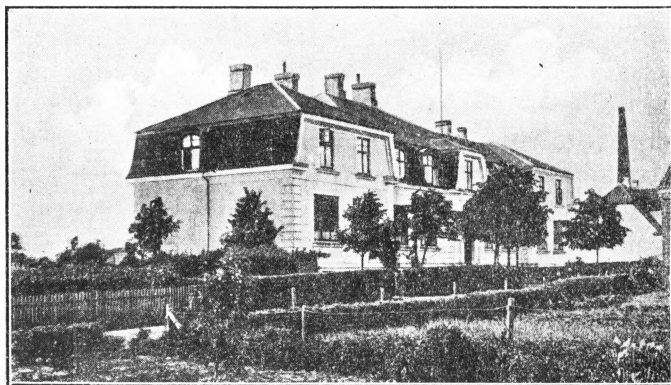
Her følger en Indberetning fra Præsten i Vildbjerg:

Wilberg Præstegaard, 18. April 1741.

Niels Linde paa Møltrup er største Lodsejer og har forhandlet med de andre og Beboerne. Der har ikke været Degnehus, men et saadant er stillet i Udsigt.

Saaledes bliver da Degnen Skoleholder for bemeldte Wilberg Sogn, thi endskønt Dele af Sognet ligger afsides og ikke i Vintertiden kan søge Skole ved bemeldte Degnehus, saa efterdi Sognet er liden (skønt vidtløftig) og følgelig faa Børn at informere, var det vel tjenlig, at Degnen alternerte at holde Skole den halve Uge i hans Bolig og den anden halve Uge i den paa en Fjerdingvej fra hannem liggende Distrikt, hvor skal forskaffes en Skolestue saa bekvem, at den Part af Sognets Ungdom der magelig til

Information kan samles. Skulde ellers Degnen i saa Maader synes, det vilde falde ham besværligt, saa observerer han vel, at hans Vej til Raading, hvor Skolestuen skulde indrettes, ikkun kan regnes for en Fjerdingvej, i den Sted smaa Børn fra de længste Steder haver dobbelt saa lang Vej til hans Degneskole, foruden at Sognet ingenlunde taaler at holde en aparte Skolemester, med mindre Degnen ifølge Forordningen vilde afligge noget til dens Subsistance, eller og at Degnen vil for billig Tillæg ligesom i andre Sogner holde en bekvem Person til Medhjælp paa 3 til 4 Maaneder om Vinteren, som Ungdommen i Raading Skolestue aarlig under hans Tilsjun og Ansvar kunde informere. Hvilket af Delene Degnen udvælger, er det

Den ny Skole.

man herved vilde vente for derefter at gøre Slutning for bemeldte Wilberg Sogns Skoles Informations Indrettelse, ved Løn og Ildebrænd til Fornødenhed i Følge Forordningens Meldende bliver da sluttet, at Degnen nyder efter Forordning (efter han skal holde Skole paa tvende Steder) 6 Rdlr. og til Overskud 4 Mk. Bliver da Lønningen 10 Sldr. og foruden har hver Gaardmand ved hver Skole indgaaet 2 Læs Tørve og 7 Snes til Læssen hannem at forskaffe og levere.

Ved 1742 er Skolen antagelig bygget paa Kirkens Fortov. Den laa lidt Nordøst for Kirken med en Gang mellem Skolen og Kirkegaardsdiget. Her laa Skolen i ca. 100 Aar. 1840 blev den nemlig flyttet Øst for Vejen, og den stod det Aar færdig i Septbr. Maaned.

I 1884 blev Skolen ombygget og udvidet, men Murene staar tildels endnu.

I 1908 blev der opført en ny stor tidssvarende Skole med Gymnastiksal, og fra Januar 1909 blev Skolen en af de saakaldte købstadlignende Landsbyskoler med 7 Klasser og 4 fastansatte Lærere og Lærerinder. Børneantallet er 250.

Mens Skolen laa Øst for Kirken, havde den en Jordlod i Nord og Øst for Skolen, som nok oprindeligt var Kirkejord. Ved 1894 blev Sinding Kirkejord købt og lagt til Skolelodden, som den stødte til. Da den ny Skole byggedes 1908, solgtes Jordlodden.

Degne.

1714. Degnen ti Vildbjerg og Timring Sogne Iver Pedersen boer paa et Hus kaldet Hiortsballe, liggende under Møltrup Sædegaard, som er en Tønde Skyld, og svarer han ellers deraf alle paabudne Skatter, Tiender, Skyld og Landgilder. Nyder dog en Rettighed halvtredie Tønde Rug af begge Sogne, 1 Rigsdaler og 1 Mark hver Ofringsdag. Af Smaaredsel bekommer han ikke det ringeste; hans Vilkaar er saa slet, at han umulig kan taale at pensere.

At dette saa er i Sandhed, testerer Pastor Loci.

Vildbjerg, den 10. Oktober 1714.

Lauritz From.

1752 hedder Degnen Mathias Winder. Ved Brorsons Bispevisitats det Aar berømmes han af Sognepræsten.

1758 hedder Degnen Friderich Schandorph.

1766 den 24. Januar er ægteviet i Timring Kirke Degnen Mogens Guldager og Pigen Margrethe Frederiksdatter. Det ses ikke, hvor Guldager er Degn.

1774 blev Degnen Christian Overgaard kaldet til Vildbjerg af Oberstløjtnant Linde.

1807 var Christen Degn Forlover i Timring.

1839 flyttede Degnen Damgaard fra Vildbjerg til Sunds. Man siger, det er ham, som plantede det store Træ paa Skolens gamle Legeplads, men hans Søn, Ludvig Damgaard, som lever i Herning og er 96 Aar, fortæller, at det er ham, som plantede Træet. De var 3 Brødre, som hver plantede et Træ ind imod Kirkegaardsdiget, men det var kun hans, der groede, og det er den store Ask, som staar her endnu, og som Skoledrengene fordem klavrede vældigt i.

Ludvig Damgaard fortæller ogsaa, at deres Brønd var sat af Kampesten fra Kirkegaardsdiget, men det var, som Stenene ikke var tilfreds med deres Plads i Brønden, thi de holdt ofte en værre Spektakkel, det var, som de slog sammen, og man hørte det ind i Sengen. Moder sagde jo nok, at det var Koen, man kunde høre, mellem den og Sovekamret var der kun en Væg, men vi vidste nok, hvad det var.

To fte er kommen efter Damgaard, han er her 1843, men i 1848 flyttede han til Hornstrup.

Fra 1848 til 1853 var Mathiasen Degn her. Han lokkede en Pige og blev nok Møller sønderpaa.

1852 til 56 var Jens Chr. Schou Degn her, kom fra Ørre.

1856—1884 Nis Andersen Petersen, død 9. April 1884.

Han var en Gaardmandssøn fra Vedsted og havde stadig Lyst til Landvæsen. Han blev gift med en Datter fra Sønder Pugdal og fik en stor Del af denne Gaards Jorder i Medgift, en Tid havde han endog 8 Kør henne ved Skolen. Siden byggede han en Lade paa sin Jord fra Pugdal, men 1866 byttede han denne Jord med Niels Mouritsen og fik Bredekær i Nøvling, som han havde i 2 Aar, men han tabte meget paa den Handel. Det var

ogsaa ham, der fik den første Vejrmølle her til. Siden byggede han en Mølle ved Tranholm Bæk, som gik ved baade Vind og Vand. „Man skal skam spekulere,“ sagde Petersen, men Møllen gav ham kun Tab.

2 Aar før han døde, var han i Amerika, hvor han havde Sø.ner, og den Tur var han svært optaget af og tænkte meget paa at opgive Skolen og rejse derover.

Lærer Petersen var sikkert intet Dusinmenneske, men han havde for mange Jern i Ilden til at være Lærer. Han var god til at holde Disciplin i Skolen og en udmærket Kirkesanger. Det er kun 10 Aar siden hans Enke Marie døde i Vildbjerg. En Datter af ham lever her og fortæller og skriver udmærket som Faderen. Hun har flere interessante Ting efter Forældrene, saaledes et værdifuldt 8 Dages Værk (Bornholmer) fra Vedsted, som hun er budt 1000 Kr. for. Hun har Faderens Bog, hvori han har skrevet mange Digte, enkelte er af ham selv. Frk. Petersen siger om sin Fader, at han var i Grunden ikke rigtig Lærer. Han spillede i Telt ved Niels Husted, spillede ogsaa Kort og var livlig. Det var jo ikke som det skulde være — men den Gang. Fader fik en skøn Død, der var et stort Følge ved Jordefærdens og Pastor Nyeborg holdt en sjælden god Tale ved hans Baare.

1884—1898. Peder Jørgen Hatt, født 1859. Dim. 1878 fra Jelling Sem. Kaldet til Embedet her 25. Juni 1884 af Bispen. Forflyttet 1. Novbr. 1898 til Holbæk. Tog for faa Aar siden sin Afsked og flyttede til København, hvor han døde ca. 1919. Hatts Ejendommeligheder og store Begavelse synes at være gaaet i Arv til Børnene, af hvilke flere er Videnskabsmænd og i gode Stillinger.

Da den ældste Søn tog sin Studentereksamen, var han omtalt i Landets Blade, fordi det var den fineste Eksamen, der nogensinde var taget i Danmark, og den Eksamen var han bleven forberedt til hjemme hos Faderen. Da han senere disputerede for Doktorgraden, vakte han ligeledes megen og fortjent Opmærksomhed.

I en noget lignende Retning gik det med de andre

Børn, saa det tilsidst betragtedes som en Selvfølge, at Hatt'erne fik Udmærkelse.

Lærer Thomasen siger, at Skolen her stod højt, da han kom efter Hatt.

1899— Thomas Købmand Thomasen er født paa Jegindø 1871. Dim. fra N. Nissum Sem. 1896. Samme Aar ansat ved Almstok og Guldbergsminde Skoler i Randbøl. Kom 1899 til Vildbjerg. Thomasen er en

Lærer Thomasen.

meget dygtig Lærer, der har en udmærket frisk og livfuld Maade at tale til Børnene paa. Han har en ypperlig Sangstemme, der kommer ham meget tilgode baade i Skolen og Kirken. Selv siger han: Jeg er glad for min Gerning og for de Mennesker, jeg arbejder iblandt. De viser mig inegen og ufortjent Tillid og Kærlighed. Mine „gamle Dreng og Piger“ er mine Venner. Thomasen har ogsaa været

Leder af Sangforeninger baade i og udenfor Vildbjerg. Han har taget megen Del i Arbejdet for sin Bys og Egns Opkomst, f. Eks. Jernbanesagen. Han har været Medlem af Menighedsraadet og Værgeraadet, og er gaaet stærkt op i Arbejdet for Afholdssagen.

En Tid var der ogsaa Tale om ham som Folketingskandidat, da Venstre stod delt her i Kredsen.

Andenlærere.

1) Niels Johan Nielsen var konstitueret her omtrent et Aar. 1908 blev han Førstelærer i Tolne.

2) Magnus Søby 1908—1911. Kommunalærer i Holstebro.

3) Lars Peter Jørgensen 1911—1914. Førstelærer i Vejrum.

4) Aage Gravenhurst Johnsen 1914—1915. Kommunalærer i Vejen.

5) Aage Jensen siden 1915.

Lær erinder.

- 1) Jensine Jensen, dimit. 1898, kom til Vildbjerg 1902. (Se nedenfor).
- 2) Maren Nielsen 1908—1913.
- 3) Oline Else K. Jensen fra 1913. I 1916 gift med Andenlæreren. Virker begge ved Skolen endnu.

Frk. Jensine Jensen er en afholdt Lærerinde. Hun er ogsaa Forfatterinde, har skrevet flere Bøger, og hendes „J. J.“ ses ofte under smukke Digte i Jule- og andre Hefter. Hendes sidste Bog „Løvspring“ (1919) er en Digtsamling, og heri findes Digtet: „Fjernt har dine Sønner, Danmark“. Digtet har sin Historie. Det blev fundet skrevet paa Væggen i en Jernbanekupe, der førte saarede Soldater fra Fronten hjem til Tyskland, og saa fortaltes det, og det blev skrevet i Bladene, at Digtet var skrevet af en saaret Sønderjyde. Der blev sat Melodi paa Sangen og Peter Kornelius gjorde Lykke med den paa sine Koncerter, medens Virkeligheden var den, at Frk. Jensen havde siddet og skrevet den i „Expressen“ mellem Glyngøre og Skive (Sallingtoget er ikke bekendt for Hurtighed), og da Forfatterinden ikke havde Papir, skrev hun Sangen paa Væggen. Det siger sig selv, at hun morede sig kosteligt over Historien med den „saarede“ Sønderjyde.

Indskriptionen paa den ny Kirkeklokke i Herning er ogsaa af Frk. Jensen.

Rødding Skole.

Som vi før har set, gjorde man ved 1740 Forsøg paa at leje en Stue i Rødding til Skolebrug. Siden byggedes der et Skolehus imellem Østergaard og Meldgaard, rimeligvis kort efter Skoleloven af 1814, men Børnene fra det vestligste af Sognet havde alligevel langt til denne Skole, derfor ser man i Sogneforstanderskabets Møder, at det af og til drøftes at flytte Skolen 600 Favne i Vest, der hvor Bjerrevejen stødte til Vildbjergvejen, og noget efter

1850 flyttedes Skolen til sin nuværende Plads ca. 1 km. Den første Skole var en lille uanselig Bygning.

Den nuværende Skole er bygget 1899, tilbygget 1901. I 1908 blev her bygget en Forskole med Bolig til en Lærerinde. Skolen har altsaa udviklet sig til nu at have 4 Klasser med 1 Lærer og 1 Lærerinde.

Degnen i Vildbjerg var ogsaa Lærer i Rødding helt ind i Lærer Hatts Tid, men det lader ogsaa til at om Vinteren har somme Tider en ueksamineret Mand holdt Skole baade i Rødding og Merrild. Lærer Jensens Formand i Embedet var en almindelig Bondemand, Kristian Markussen, som i de sidste Aaringer var fast ansat. Lærer C. Jensen er den første eksaminerede Lærer i Rødding og den første, som er kommen til at bo i den nuværende Bolig.

Carl Jensen er født i Ørum Sogn ved Grenaa 1869. Dim. fra Vesterbro Sem. 1894. Var Lærer i Mejrup fra ca. 1895 til 1900, da han blev Lærer i Rødding. C. Jensen er en dygtig og interesseret Skolemand og stærkt vokset sammen med Befolkningen. Udenfor Skolen udfolder han en ret betydelig Virksomhed som Foredragsholder, mest historiske Foredrag. Har udgivet „Verdenshistorie for Aftenskoler“, 1. Oplag forlængst udsolgt, 2. Udgave ventes.

Lærer Jensen

Er for Tiden Formand i Værgeraadet, Hjælpekassen og for Venstreforeningen.

Ingen Jordlod til Skolen. Da Jensen kom, var der intet plantet ved Skolen, nu er der en smuk Have med gode Læforhold, saa Skolen ligger hyggeligt.

Lærerinderne er:

Frk. Kristine Simonsen 1909—15.

Frk. Jensine Gregersen 1915—16.

Frk. Agnes Knudsen 1916—19.

Frk. Marie Madsen fra $\frac{1}{1}$ 1920.

Til Rødding Skole hører et Legat paa 100 Kr. (50 Rd.). Gavebrevet er fra 1830 og skænket af Gaardmand Jens Hansen og Hustru i Thusing. Renterne skulde anvendes til at købe nyttige og gudelige Bøger til Brug i Rødding Skole ved Børnenes Indøvelse i Indenadslæsning. Nu benyttes Renterne af de 100 Kr. til at købe gode oplysende Bøger for, og disse uddeles som Præmier til Skolens flinkeste Elever.

Skolen i Merrild.

Foruden i Vildbjerg og Rødding holdtes der ogsaa om Vinteren 3 Dage om Ugen Skole i Merrild, og flere kan fortælle om, da de sad paa Skolebænk i Niels Merrilds Øverstestue. Den første Lærer, som Erik Merrild, der er født i Merrild 1855, kan huske, er Chr. Larsen, en gammel Mand, som havde sit Ophold i Snebjerg Fattighus. Han fik 8 Skilling om Dagen og sin Middagsmad hos Beboerne. Det var ikke noget fedt Embede, siger E. Merrild, men hans Lærergerning var ogsaa meget mangelfuld, tillige var han døv; han var her heller ikke mere end 1 Vinter. Saa blev Chr. Kamp Lærer her 2 a 3 Vintre, det var en Karl, vi havde Respekt for. 1864 blev han indkaldt og blev siden Stabssergent i Viborg.

Siden holdt Niels Chr. Ferk Skole i Merrild og Rødding, og da han rejste til Amerika, blev en Husmand Chr. Trug fra Rødding Lærer i hans Sted, og det var nok den sidste. Derefter gik nogle Børn fra det østligste af Merrild til Nøvling Skole. Resten henvistes til Vildbjerg.

Vildbjerg By.

Staden paa Bjerget.

Det Sogn er heldigt stillet, som har et naturligt af alle anerkendt Midtpunkt. Og saadan er det med Vildbjerg. Vel er Kirkebyen ikke lige midt i Sognet, men der kan dog ikke være Tale om nogen anden Samlingsplads, og saadan har det sikkert været siden Kirken byggedes her for mange Hundrede Aar siden.

Byen ligger jo paa et Bjerg, men heldigvis ikke paa noget højt Bjerg, kun en 20 Fod hæver det sig op fra Rødding Aa og Tranholm Bæk. Men Byen ligger saa højt, at den syner godt i Landskabet, og Vandafledningen er udmærket.

Fra Byen har man en frisk og vid Udsigt over Egnen til alle Sider. Ejendommeligt kan det være at staa her en Sommeraften, naar „Nattens dæmrende Taager har sig paa Engen lagt“, da ligger Vildbjergbakken som en Ø i Havet. Men Byen ligger ikke alene godt for Sognet, den ligger ogsaa godt for den Egn heromkring, som har gjort den til en blomstrende Handelsby.

Men lad os nu faa et lille Rids af Byens Historie. Omtrent til Krigsaaret 1864 laa her midt paa Bjerget Kirken og Skolen, og lidt Øst for denne Fattighuset. Skolen var jo Kirkens Datter og Fattigvæsenet hørte ogsaa under Kirken, saa det var naturligt nok, at disse 2 Huse laa paa Kirkens Ejendom.

1863 undergik Kirken en stor Restauration; der kom nyt Ovre paa den, nye Vinduer indsattes osv. Det gamle Kirketømmer købte Degnen Nis Petersen, og med det til Hjælp byggede han en Lade paa den Jord, som han havde arvet fra Sønder Pugdal. Og det var nok samme Efteraar at han flyttede Vejrmøllen hertil. Møllenæringen var jo givet fri, og Degnen var nok en af de første, der havde en Fornemmelse af, at Pladsen her vilde komme til at betyde noget. Ved en Auktion i Ljørring mødtes Niels Merrild og Nis Petersen, og den første siger til Degnen, at han havde hørt, at han havde Møllefeber; han kunde

Gadeparti fra Vildbjerg.

godt købe hans Mølle i Merrild. Og Handelen blev nok gjort samme Dag, Degnen skulde give samme Sum, som Niels Merrild i sin Tid gav for den. Imidlertid fortrød Degnen det, eller det var maaske hans Kone, der var imod Handelen. En skønne Dag kommer Degnen og hans Kone kørende til Merrild for at faa Handelen gjort om, og Degnen bød nok flere Hundrede Rigsdaler for at Handelen maatte gaa tilbage, men det kunde ikke ske; Niels Merrild var ogsaa ved at blive opmærksom paa Vildbjerg By. Møllen blev flyttet til sin nuværende Plads,

og der blev opkastet et Dige omkring den. Nu var alt-saa Degnen baade Skolelærer, Møller og Landbruger. Men de, der gik i Skole til ham den Gang, kan ogsaa fortælle, at saa stor en Virksomhed gik slemt ud over Skolen. 1866 byttede Nis Petersen Møllen og den arvede Jordlod med Niels Moritsen og fik Bredkær i Nøvling. Samme Aar byggede Niels Mouritsen saa Gaarden i Vildbjerg op efter den Plan, Degnen havde lagt. Paa søndre Ende af Stuehuset staar Aarstallet 1866. Nis Petersens Lade stod til 1888, da Mouritsen ombyggede den.

Ved Møllen lod Niels Mouritsen ogsaa bygge Stald, Bageri m. m.

Saadan lidt efter 1870 lejede Niels Husted den vestre Ende af det søndre Hus i Mouritsens Gaard og her drev han Handel i nogle Aar, Omsætningen var ikke stor, men Husted havde dog en Hest, hvormed han hjemkørte Varerne fra Holstebro. Somme Tider havde han ogsaa Dansetelt Syd for Huset. Husted gik imidlertid fallit, men det var paa Studehandelen, han døde henne i Nøvling. Det var altsaa det første Handelshus i Staden og heldigvis staar det endnu som et ærværdigt Minde, og man ser tydelig den tilmurede Dør paa Sydsiden, hvor Kunderne gik ind og fik smaa Pakker af Varer, men forholdsvis store Flasker med Brændevin.

Saa kom Niels Karl oppe i Byen, siger man, og snart begyndte Hans Vilhelm og Mads Jensen lidt Handel i Neder Burgaard.

1876 byggede Niels Karl Jensen fra Over Burgaard den Bygning, som nu L. M. Andersens Enke bebor og begyndte her Købmandshandel. 1879 overdrog han Forretningen til Lars Meldgaard Andersen som nu er død, men Enken fortsætter Forretningen med en Søn som Hjælper. Niels Karl byggede saa paa den anden Side af Gaden, men tog snart fat ude i Ejsingkærs Mose.

Den næste Købmandsforretning, der kom frem skal være grundlagt af Thomas Jensen Syd for Kirken. Th. J. døde 1899, og Pedersen-Leth driver nu her stor Købmandshandel.

1876 købte Niels Merrild Kirkejorden i Vildbjerg, den laa Nord og Vest for Kirken, Prisen var 910 Kr., det var en ret stor Jordlod med 3 Skpr. Hartkorn. Og nu saa man tit en Bekendtgørelse i Herning Folkeblad om, at Niels Merrild solgte Byggegrunde i den gode Vildbjerg Kirkeby, hvor der var Trang til de og de Haandværkere.

1881 eller 82 brændte Møllen, og Aaret forud var Bageriet m. m. ved Siden af brændt. Det var mod Aften i Havrehøsten, at Møllen brændte i ganske stille Vejr. Siden gik det op, at det var Møllersvenden, der havde brændt den af, men inden det opdagedes, havde han afbrændt 2 andre Møller. Niels Mouritsen lod saa opføre

Generaldirektør Tegner og Mouritsen
ser paa Banelinien.

en tidssvarende Mølle paa samme Plads, den staar her endnu og ejes af M. Svendsen, der driver en stor Kornforretning ved Siden af Møllen.

1882 døde Sivert Jensen i Over Burgaard, og hans

Enke solgte Gaarden. Niels Mouritsen købte Jorden Vest for Vejen, og Dyrslæge Knudsen Jorden Øst for Vejen.

1883 byggede Dyrslægen Ny Overburgaard, som staar endnu, men Jorden er omtrent bortsolgt fra den.

Samme Aar byggede Niels Mouritsen Kroen, her hvor Merrildvejen den Gang stødte mod den anden Vej.

Nu begyndte der saa smaat at komme Gang i Sagerne, men stille gik det alligevel med Byggeriet de første Aaringer. Der var noget, der manglede, og det var

Jernbanen.

Man var jo klar over, at der vilde komme Bane fra Holstebro til Herning. Men nu var det lige at faa den drejet omad Vildbjerg, som ikke laa ganske i Retningen, og der var jo ogsaa andre, der var paa Tærne. Og her var Vildbjerg heldig, at det havde Niels Mouritsen, ellers kunde det have knebet haardt nok med Linien over Vildbjerg. En Tid gik det langsomt med Forhandlingerne, men saa med en Gang blev Banen afstukken og hurtig bygget, og i Efteraaret 1904 blev den aabnet for Driften. Om faa Aar bliver Vildbjerg endnu et større Knudepunkt, thi da kommer Skive-Skernbanen over Vildbjerg.

Da Banen var afsat, blev der Gang i Støvlerne her paa Bjerget, nu vidste man, at her blev en god Plads for Forretningslivet.

I 1896 begyndte Tømrer Chr. Iversen en Tømmerhandel i Byen, som nu er en stor Forretning.

I 1898 afstod Bager Mourits Jensen sin Bagerforretning og gik over til Købmandshandel, 1902 overtog Jens Jensen Forretningen og driver en meget stor Handel.

Skomagermester Thue Pedersen er Byens ældste Haandværker og begyndte allerede Forretning her 1882.

Men naar man hører, at Byen har 50 Butiker, er man klar over, at man ligesaa godt straks kan holde op med at nævne Navne paa Indehaverne af dem.

Til Byen fører 7 Hovedveje: 1. Fra Ørre over Romvig. 2. Fra Vinding over Ejsingkær. 3. Fra Tihøje og Rødding. 4. Fra Timring over Lysgaard. 5. Fra Møltrup

over Præstegaarden. 6. Fra Herning over Merrild. 7. Fra Sinding.

Byggegrunde i Byen koster fra 1—5 Kr. pr. □ Al.

Den største Del af Byen ligger paa Over Burgaards Mark. En Del paa den gamle Kirkejord. Og lidt paa Sønder Pugdals Jorder.

I 1919 lagde man Kloak i Vildbjerg, som udmunder 3 Steder. Det kostede en god Skilling. Men 1920 bro-lagde man alle Gader, og det kostede 200,000 Kr. paa Grund af den høje Kurs paa svenske Penge, Stenene kom fra Sverig. Amtet betaler en Fjerdedel af Bro-lægningen. Det var en slem Omgang for Kommunen. Skatteyderne vil faa det at føle, men det er ogsaa en herlig Ting, før var her smadrede Gader, nu er det en Fornøjelse at gaa og køre paa dem. Det betaler sig nok godt i Længden.

Stationsbyer er ofte grimme, men Vildbjerg er en smuk By, der ligger godt samlet omkring Kirken, her er ogsaa flere kønne Bygninger.

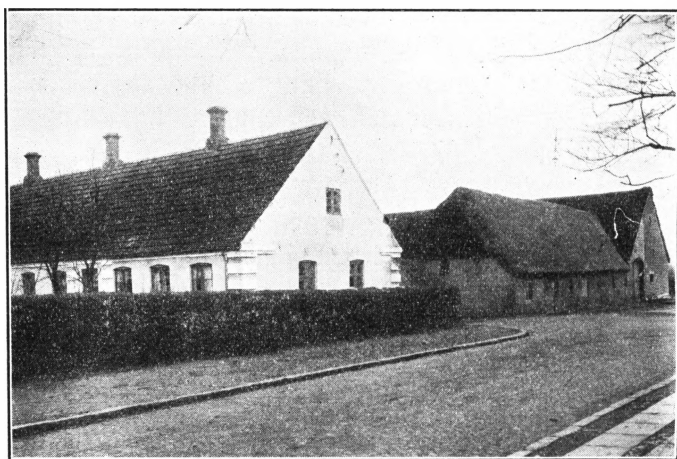
Men jeg skal ærligt indrømme, at for mig er Niels Mouritsens gl. Gaard det interessanteste i Byen. Her kom jeg ved 1880, da jeg var en Snes Aar. I Gaarden var en Hingst, som vi holdt til hjemme. I ca. 40 Aar derefter var jeg saa godt som ikke i Vildbjerg, og da jeg nu kom der igen for et Par Aar siden, faldt det mig særligt i Øjnene, at denne Gaard saa bestemt ud som for 40 Aar siden og var en mærkelig Kontrast til de nymodens Huse, som gaar lige ind imod den. For 40 Aar siden var der ingen Huse her i Nærheden. Gaarden ligger som en Nørreport for Byen, idet al Færdsel med Vejen Nord fra skal igennem Gaarden.

Men Billedet her af Gaarden er altfor flot, havde det været taget fra Hovedgaden, vilde det have givet et sandere Indtryk.

Nu bor Chr. Dichmann i Gaarden, det er ham, der tager Præmier af sin udmærkede Besætning ogsaa ved store Skuer, men han er ingen Spekulant, han tænker ikke engang paa at sælge Byggegrunde til Byen.

Laden her er snart det eneste Sted i Byen, hvor løse Eksistenser kan skjule sig, der kommer da ogsaa en hel Del af den Slags, og da Dichmanns er meget gæstfrie, sker det ikke sjældent, at de om Morgen kommer ind og faar Frokost, men hvis de ikke efter denne ser milde ud, saa er Dichmann ikke tilfreds med dem.

Men kære Læser, lad os nu tage en Spadseretur fra denne Nørreport gennem Hovedgaden i Syd til Mindehøjen, hvor vi ser Dannebrog vaje paa sin høje Stang.

Niels Mouritsens Gaard.

Denne Gade vil jo nok komme til at hedde Niels Mouritsens Gade. Straks paa venstre Haand har vi Forsamlingshuset bygget her 1902, men det har ikke været taget stærkt i Brug. Nu er her dog en Ungdomsforening paa over 100 Medlemmer. Paa den anden Side er Afholdshotel og en lille Boghandel. Før vi kommer til Stationsvejen har vi Poul Kiilerichs store Manufakturbutik. Op for Jernbanestationen ligger Kirken med en smuk Indgang til Kirkegaarden. Naar vi har passeret Merrildvejen, har vi paa venstre Haand Adolph Jensens Kolonial- og Delikatessehandel. A. Jensens Fader er „C. Jensen, forhenværende Skolemester i Timring“, som han skriver

sig for i Bladene, naar man ser hans fornøjelige Stykker om de gamle Krigere, som vi sulteføder. Lærer Jensen har ganske Ret i, hvad han skriver. Skønt han er op imod de 90, er han en meget livlig Mand. Nabo til er Missionshuset Gilgal, over hvis Dør der staar: Hør Herrens Ord. I Sommer er Huset helt ombygget, og der er sat en Etage paa. I den store høje Sal er 400 Siddepladser, og saa er der endda en mindre Sal, der kan lægges til. Huset indviedes 14. Juli 1921. Fra Gilgal drives der et organiseret Menighedsarbejde, og det bruges meget. Huset er oprindeligt bygget 1893 og ligger med Bredsiden til Gaden, og da det er langt tager det megen Plads op, men Plads var der nok af den Gang, nu vilde man lægge Gavlen mod Gaden. Lidt længere henne har vi Apoteket bygget 1915. Paa Vinduerne er malet Hjejler. Apoteker Jermer holdt Sølvbryllup 24. Oktbr. 1920.

Paa den anden Side har vi Kroen, bygget 1883, med sin gamle Kørestald. Nu kaldes Kroen ogsaa Gramstrups Hotel, og det er et godt Sted at komme. Lidt Syd for har vi saa den jævne Tomt af Over Burgaard, Syd for bor Peder Grimstrup. Og saa kommer Dr. Fischers Palæ, der er meget smuk med en stor velholdt Have. Dr. Fischer er afholdt og har en meget stor Praksis. 11. Novbr. 1919 holdt han 25 Aars Jubilæum som Læge i Vildbjerg under stor Deltagelse. Allerede 1884 byggedes der Lægebolig i Byen, men paa et andet Sted.

Øst for Dr. Fischers har vi Markedspladsen, som ogsaa bruges til Dyrskuer og Sport.

Men nu faar Gaden Ende, og Vejen deler sig i to, den ene gaar mod Sydøst, den anden mod Sydvest, men i denne Trekant mellem Vejene har vi Vildbjerglund, et beplantet Anlæg for Byen.

Det der her tiltrækker sig ens Opmærksomhed er den smukke sønderjyske Mindehøj, som er lagt ligefor Gaden.

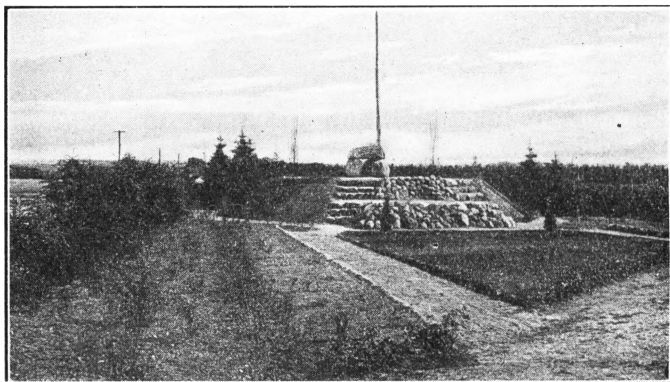
Det er en Seværdighed af Rang og en original Idé af Stationsforstander Arboe. Jorden til Højen er tildels sammenkøbt af Befolkningen i Kommunen, og naar man saa de mange Læs her skulde til for at bygge denne Høj,

saa fik man rigtig en Forestilling om, hvilket Arbejde vore Forfædre har haft med at samle deres Gravhøje med deres primitive Redskaber.

Genforeningsdagen den 9. Juli 1920 blev en stor Højtidsdag i Vildbjerg.

Fra 11 til 12 var der Klokkeringning. Kl. 3 Takke-Gudstjeneste ved Pastor Zeuthen. Kirken var stuvende fuld, saa hver Staaplads i Midtergangen og Koret var optaget. Præsten prædikede over Ordet: „Ikke ved Magt og ikke ved Styrke, men ved min Aand, siger den Herre Zebaoth,“ og betonede, at vort Folk burde lære tre Ting

Mindehøjen

af det Under, som var sket: At se Guds vældige Magt og slaa vor Lid til ham, at være visse paa at Ret og Retfærdighed engang vinder Sejr over Uretten, og at bie og vente i Udholdenhed og Tro paa Guds Time.

Derefter Procession med Musik til Vildbjerglund. Unge Piger bar Fanen, der skulde hejses paa Mindehøjen. De gamle Veteraner blev kørt i 2 Vogne, smykkede med Blomster og Grønt. Fra 3-Aarskrigen var der kun én — Anders Birkmose. Der var nok 1500 Mennesker tilstede.

Ved Mindehøjen bød Formanden for Festkomiteen, Stationsforstander Arboe, den store Forsamling Velkommen og betonede, at det var en sjælden Festdag, vi oplevede,

idet det var første Gang i 300 Aar, vort Land gik frem i Størrelse. Han udbragte et Leve for Kongen.

En ung sønderjysk Pige fra Als hejste derpaa Flaget paa Mindehøjens store Stang, medens Flagmarchen spillede. Seminarieførstander Krogsøe talte for Sønderjylland og Lærer Thomasen for de gl. Veteraner. Arboe takkede alle, der havde bidraget til Højen og dens Udsmykning og overgav den til Aktieselskabet „Vildbjerglund“, hvis Formd. Købmand J. Jensen takkede for Gaven.

Den vellykkede Fest sluttede med: „Kongernes Konge“. Af Fabrikvirksomhed er der meget lidt i Byen.

Her er Elektricitetsværk, som forsyner Byen med Lys og Kraft. Her er et Mejeri, der begyndte som Fællesmejeri, men i 1891 gik over til Andelsmejeri. Før Krigen var Mælkemængden nær op mod 5 Millioner Pd., saa sank det stærkt under Krigen, for atter at stige rask igen. Molbech Pedersen er Bestyrer. Mejeriet har aldrig gaet om Søndagen.

I 1901 stiftedes Haandværkerforeningen, hvis Formand hele Tiden har været Malermester Poulsen. 1911 stiftedes en Borgerforening, som Tømmerhandler Iversen var Formand for, nu Holbæk.

Pengeomsætningen sker særlig gennem Vildbjerg Handels- og Landbrugsbank.

Som sagt, Vildbjerg er en god Handelsby, og nu er her nok 750 Indbyggere.

Niels Mouritsen.

Fjelstrup paa Sindinggaard var Egnens første Mand til sin Død 1859. Hans Arvtager blev særlig Krarup i Skibbild. Men nu kom der en Tid, da Bønderne vilde have deres egne Folk i de ledende Stillinger, og nu var Niels Mouritsen den Mand, der kunde repræsentere dem, og saadan fra 1870 hørte man altid hans Navn nævne, vel især i vestre Side af Herredet.

Niels Mouritsen er født 9. Februar 1838 i Rødding og fik naturligvis en simpel Skolegang derude i Biskolen, og da han var ung, var der ingen Højskoler eller andre

Steder til videre Uddannelse for Bøndersønner, naar de da ikke ligefrem skulde gaa den studerende Vej. Niels lærte naturligvis heller ikke at skrive Dansk som de Lærde, til hvem man godt kan regne Krarup, men han var en Karl i Praksis. Som vi har set, blev han gift med Datteren i Neder Burgaard, og her boede han 1863 og 64. Saa kom han til Gaarden Bredkær i Nøvling og var her i 2 Aar, og her var han Nabo til Justitsraad Krarup paa Skibbildgaard, som da var i sin Velmagt og sad inde med mange offentlige Bestillinger. Niels Mouritsen har jo nok tænkt, at saadanne Ting kunde en Bonde ogsaa besørge. Krarup har næppe huet N. Mouritsen. I sin interessante Bog om Hammerum Herred har han et Afsnit om kendte Mænd, og her omtales mange, men Niels Mouritsen er ikke nævnt, hvad der dog var god Grund til.

Som vi før har set, kom N. M. igen til Vildbjerg 1866 og boede i 38 Aar i den Gaard, han her byggede, og som endnu kaldes Niels Mouritsens Gaard, somme Tider ogsaa Vildbjerggaard. Gaarden er en Nørreport for Byen og siger: Hertil og ikke længere! Her begynder Landet!

Niels Mouritsen.

Niels Mouritsen var i Besiddelse af store Evner, et stort Fremsyn og en rig Arbejdskraft. Han var i mange Aar Vildbjergs betydeligste Mand og maaske ogsaa Herredets og kendt i vide Kredse. Og han fik en Mængde Tillidshverv, Folk kunde lide ham, han talte lige godt med Høj og Lav, gjorde ingen Forskel, siger man. Han blev Sogneraadsformand, Amsraadsmedlem, Landvæsenskommissær, Repræsentant for Kreditforeningen og Formand for Repræsentantskabet, Medlem af Jernbanekommissionen, Formand for Landboforeningen for hele Hammerum Herred, Repræsentant for Hedeselskabet, Skatteraadsmedlem m. m.

Mangeaarig Sogneraadsformand i Vildbjerg, Niels Korskøj siger: „Der er mange dygtige Mænd her i Kommu-

nen, ogsaa ret mange, men der er ingen, der rager op som Niels Mouritsen, han kunde repræsentere baade hjemme og ude, og han kunde tale lige godt med alle Stænder; der burde sættes en Sten for ham i Vildbjerg“.

Det som Vildbjerg særlig maa takke Niels Mouritsen for, er at han fik Jernbanen her omad, herfor virkede han tidligt og sildigt og gjorde mange Rejser til København i den Anledning.

At en Mand som Niels Mouritsen havde mange Modstandere siger sig selv. Værst syntes jeg, de var imod ham ovre i Gjellerup, de sagde slemme Ting om ham, at han var en Stræber, vilde være Rigsdagsmand osv. I et privat Selskab kom dette paa Tale, og da hørte jeg Mouritsen sige: „Ja, de er altid saa kloge derovre“.

Thomas Nielsen og N. M. kunde heller ikke sammen, det var særlig Politik der skilte dem. Ved et politisk Møde i Herning blev Th. N. meget vred paa ham og truede ham med at anklage ham for Retten. Men Niels Mouritsen var ikke saa ræd af sig, og naar man saa denne brede Skikkelse trine roligt frem, saa havde man en Fornemmelse af, at her var en Mand, der ikke var saadan at flytte med, og det forstod Th. Nielsen jo ogsaa. Mouritsen var egentlig ikke veltalende, men han forstod jo godt at slibe sine Pile, saa de ramte Modstanderen haardt.

Den første Gang, jeg saa Niels Mouritsen, var i Tvis Kro, maaske i 1874. Han havde købt 4 Svin af min Fader, som skulde leveres der. Vor Karl og jeg, som Dreng, drev dem saa derhen, og de gik i Kørestalden til N. M. kom. Saa skulde de jo læsses paa hans Vogn. Mouritsen siger til en Mand, der agede med ham, saadan halvt i Spøg: Kan du holde dem Jens. Og Jens tog fat i Halen paa en af Svinene, som imidlertid løb rundt med ham, thi det var kraftige Svin. Det vakte jo almindelig Moro. Men nu greb N. Mouritsen Grisen i Halen, og han kunde holde den om end med stor Anstrængele, man saa, at det var en Mand ogsaa med legemlige Kræfter, og det var jo noget, der imponerede en Dreng, saa den Situation staar altid levende for mig.

Nogle Aar efter kom jeg af og til over til Niels Mouritsens med en Hoppe til Hingst og blev da altid budt ind, thi det var et meget gæstfrit Sted, det var jo Konen og Datteren, der tog sig af saadanne Gæster, men Niels Mouritsen var ogsaa derinde, han havde som Bønderne intet Kontor, men havde sine Papirer i Dagligstuen. Nu vidste man jo, at han var en meget klog Mand, det kunde man ogsaa se af hans mægtige Hoved, men havde man ikke vidst det, havde man næppe tænkt derpaa, thi han saa ud som enhver anden Bonde, gik ikke i Frakke; den Gang gik en Bonde i sit Hjem aldrig med Frakke paa, naar der da ikke ligefrem var Gilde. Det man særlig lagde Mærke til ved N. Mouritsen derhjemme, det var den rolige Maade han færdedes paa, han raabte ikke op, at Konen skulde hente det eller det, enhver passede roligt sit Arbejde, N. M. havde allerede den Gang mange Hverv og gennemgik sine Papirer og Breve, og der sad gerne i Nærheden en eller to Mænd, som han skulde hjælpe med et og andet, men megen Støj gav det ikke Anledning til.

Den samme Stue staar endnu næsten uforandret, det vil sige, den er bleven meget finere, saadan er det jo allevegne. I Gibsdækket er repareret et stort Hul. Det var engang, at en Skorstenspipe faldt ned og gik gennem Tag og Loft lige ned i Stuen foran Niels Mouritsen, som sad og læste sin Avis.

Nogen smaalig Aand var Niels Mouritsen ikke. Da han var her at taksere til Kreditforeningen, og vi gik over Marken, spurgte jeg om, hvormeget omtrent han troede jeg kunde laane paa Ejendommen. — Den ka du laan møj o; sagde han straks. En Forsigtigpeter vilde have udtalt sig helt anderledes.

Naar han paa „Vestjylland“ blev genvalgt til Kreditforeningsrepræsentant, sagde han altid til den mægtige Forsamling: No ka I lig dernier (i Restavrationen) folang hva I vel, a betaaler! Og Folk sad ikke det Ord overhørigt. Det har ikke været nogen lille Regning, der kom paa den Konto.

Engang der var Valg i Vildbjerg Kro, havde N. Mouritsen en Modkandidat, der i sin Tale rev stærkt ned paa ham. Derefter talte N. M. paa sin rolige Maade uden at gøre Gengæld. Og Folk stemte paa ham. Bag efter sagde Mouritsen: Hjemme i mit Hjem staar et vel-dækket Bord, nu kan I lige gaa derhen og forsyne jer saa meget I vil. Og det lod Folk sig ikke sige to Gange.

Ret vemodigt er det at tænke paa, at Niels Mouritsen ikke var med ved Aabningen af den Bane, han havde virket saa meget for. Nogle Dage før kom der et lille Prøvetog, og ved Stationen spurgtes der af mange: Hvor er N. Mouritsen? Da Toget lige havde sat sig i Gang, kom han ombundet om Hovedet, Toget standsede, nogle af de ledende Banemænd gik ud og hilste paa ham og talte med ham. Den Dag, Banen rigtig aabnedes, laa han dødssyg i sit Hjem og sagde, at det, han nu interesserede sig for, var af komme med det Tog, der gik til Himlen. Faa Dage efter døde han, nemlig den 19. Oktober 1904. Han døde af Kræft, som begyndte i Læben. Syd for Kirkens Kor staar en smuk Mindesten over ham, hvorpaa bl. a. staar disse tungsindige Ord:

Hvad Fordel har Mennesket af al sin Møje, som han plager sig med under Solen.

(Præd. 1. Kap 3. V.)

En mægtig Kampesten vil sikkert blive rejst i Byen for Niels Mouritsen.

Lauritz Krogh.

Lauritz Krogh.

Min gode Ven, Sognefoged Lauritz Krogh, er fra Ørre, som jeg, og jeg husker udmærket, da han begyndte at gaa i Skole, det var en smuk Dreng og Kunster var der i ham, skete det saa, at Degnen kom efter ham, var hans udmærkede Søster, Mette, meget ulykkelig.

1885 kom han til Vildbjerg og var Købmand her i 10 Aar. Saa blev han Sognefoged og er det

endnu, han er tillige administrerende Direktør i Handels- og Landbrugsbanken.

Ifjor læste man følgende i Herning Folkeblad:

„Onsdagen den 7. Januar 1920 fejrede Sognefoged Lauritz Krogh i Vildbjerg 25 Aars Jubilæum som Sognefoged under stor Opmærksomhed fra alle Sider. Politimester Poul Hansen overbragte personlig sin Lykønskning og overrakte Jubilaren et smukt Sølvbæger med Inskription. Endvidere var der Gaver fra Herredets Sognefogder, Vildbjerg-Nøvling Sogneraad og fra Vildbjerg Bank, af hvis Direktion Jubilaren er Medlem.

Og endelig var der en Mængde Lykønskninger og Telegrammer fra Venner og Bekendte.“

Kroghs første Hustru var en Datter af Niels Mouritsen, hans anden Kone er Marie Selmer fra Kjellerupegnen.

Krogh har haft meget at gøre med nærværende Sognehistorie.

Jordemoder Kirsten Andersen.

Naar man saadan skriver om et Sogn, bliver Mændene altfor meget omtalt i Forhold til Kvinderne. Der er mig derfor en stor Glæde at skrive om en Kvinde, og da særlig om Kirsten Andersen. Hun er for Resten ogsaa fra Ørre.

Kirsten Andersen

Kirsten kom ca. 8 Aar gammel til Sønder Talund i Ørre, som da laa lige nede ved Storaen; her var hun, til hun blev konfirmeret, saa tjente hun 3 Aar i Toppergaard i Hodsager, Lønnen var 8 Daler til at begynde med og steg det sidste Aar til 12 Dlr. Saa var hun 2 Aar i Meldgaard i Maabjerg, men længtes tilbage til Ørre og kom derfor til Lille Bredvig i Ørre og var her i 2 Aar, Lønnen var aarlig 20 Daler (40 Kr.). Her var noget at bestille, om Vinteren skulde hun jo daglig binde den halve Trøje (Bol) paa 5 Kvarter lang, hjælpe

at malke m. m. saa man maatte passe Tiden. Ude blev man jo ikke skaanet, Pigerne hjalp ved alt. I L. Bredvig havde de saaledes 5 Markmøddinger, dem hjalp Kirsten at fylde ud, og maatte jo sprede dem bagefter, der blev blandet meget Jord i Møddingen den Gang, saa Fyld manglede ikke; men Kirsten var altid i straalende Humør. Siden kom hun igen til Maabjerg, og nogle Aar efter blev hun gift.

1879 blev Kirsten Andersen Distriktsjordemoder i Vildbjerg. Den 9. Novbr. 1919 holdtes der stor Jubilæumsfest i Gæstgivergaarden for hende, den Dag fyldte hun nemlig 70 Aar og havde tillige været Jordemoder i Vildbjerg i 40 Aar. I de 40 Aar har hun taget imod godt 3800 Børn. Gæstgivergaardens Sal var pyntet til Fest. Over 200 Mænd og Kvinder fra Kredsen var til Stede. Fru Pastorinde Zeuthen holdt Festtalen for Kirsten og overrakte hende en Lykønskingsadresse med 339 Underskrifter og en Bankbog paa 1500 Kr. og en smuk Sølvskaal med Indskription: „Fra taknemmelige Beboere“. Fra Amtet var der 4 smukke Sølvskeer. Saa var der endvidere store Gaver fra hendes Børn og Svigerbørn. I Dagens Anledning var digtet 4 Sange til Kirstens Pris, og flere havde Ordet. Jo, Kirsten er afholdt, saa det forslaar noget. Alle er da ogsaa enige om, at hun ser ud til kun at være 50, saa spændstig som hun er. Men hun blev jo 70 og faldt saaledes for Aldersgrænsen, saa der er jo en anden Distrikts-Jordemoder, men det er Kirsten, der har Søgningen, for heldigvis siger Loven da ikke, at de afgaaede ikke maa praktisere. Jo, der er meget at takke for, siger Kirsten. Den lille Pension slaar da heller ikke til mere end til en Pige.

Lars Hansen.

Danmarks ældste Indremissionær er Lars Hansen, som nu har boet i over 50 Aar i Vildbjerg paa Kirkens gamle Jord Vest for Kirken. 1868 blev Lars Hansen antaget som Indremissionær og betegnedes „som en ydmyg, sagtomdig, ærlig og velskikket Troens Mand“. Den 26. Jan.

1922 fylder han 87 Aar, og skønt han næsten er blind og gaar daarligt, rejser han dog ud og taler og synger for Folk „en bette Vers“. Da jeg forleden var inde hos ham, var han oppe paa Mors og havde nylig besøgt Pastor Zeuthen i Vamdrup. 1918 blev der holdt 50 Aars Jubilæumsfest for ham.

Lars Hansen.

I min Barndom og Ungdom hørte Lars Hansen med ind i Landskabet, ham hørte jeg tale i Skolen, og hjemme kom han ogsaa af og til med sin tykke Bogtaske. Folk sagde jo mange sære Ting om ham, men Lars Hansen gik lige ufortrøden sin Herres Ærinde. Han er Veteran fra 64.

7. Januar 1920 holdt Kreaturhandler Chr. Andersen og Hustru Guldbryllup.

Ved Folketingsvalget 27. April 1920 stemte Vildbjerg-Nøvling Kommune med 95 %, det højeste Tal her omkring.

Den 3. Juli 1920 døde i Vildbjerg en af de gl. Veteraner, Frederik Harlev, 85 Aar. Han kunde ind til det sidste fortælle om sine Oplevelser i Krigsaarene, og han fulgte levende Begivenhederne i sidste Krig. Hans Enke er 86. De holdt for faa Aar siden Diamantbryllup og var Genstand for stor Opmærksomhed.

Den 9. Oktober 1920 døde en anden Veteran fra 64, Peder Wahr. Han stammede fra Aulum, men boede mange Aar i Vildbjerg. Var Dragon i '64 og en Tid Ordonnans for General de Meza. Han var en god Fortæller.

Hjemmene.

Det man har mest Udbytte af, naar man samler ind til en Sognehistorie er det, at man faar saa mange gode Venner, man bliver rigtig bestyrket i det, at der er mange gode Mennesker og udmærkede Hjem i et Sogn. Og intet vilde være interessantere for Læseren og mig, om jeg her fortalte hvilke Mennesker og Hjem, der gav mig de bedste Indtryk. Men den Slags kan det jo ikke gaa at sige, man maa bære det i sit Hjerte som en Gave og Skat fra Gud og Mennesker.

Der er intet mere fornøjeligt, naar man f. Eks. kommer ind i en Bondegaard ved Middagstid, da at kunne blive bedt til Bords sammen med alle Gaardens Folk, Børn, Tjenestefolk og det hele. For det første er man jo sulten og glæder sig til Maden. Men dernæst kan det ikke andet end glæde en dybt at se paa saadanne sunde, gode og ufordærvede Folk, som der findes om i Hjemmene. Jeg synes saaledes der er saa mange udmærkede Tjenestefolk. Og Børnene, de er jo særlig med og spændte paa, om man virkelig kan faa nogen Fornøjelse af den fremmede. Og jeg maa jo tænke: Blot man nu havde den Evne som Ole Nygaard havde, straks at kunne komme i Lag med Børnene og faa deres Fortrolighed. Men man skal ikke gruble for meget over de Evner, man mangler, men glæde sig over dem, man ejer, ens Pund er altid stort nok til at bruge. Nu lægger Husfaderen sine arbejdsvante Hænder sammen paa Bordet og beder en stille Bøn som Tak for Maden.

Jeg ved snart ikke hvordan det gaar til, men bagefter kommer jeg rigtig i Snak baade med Manden og Konen om Guds Ord. Det er ikke fordi de vil diskutere, men fordi de har en levende Trang til at tale om disse Ting, som virkelig lever i Hjertet, og det er jo ogsaa værd at høre, om jeg kan snakke med om den Slags Ting. Jeg kan jo synes, at deres Bibelstade er for trangt, men jeg føler mig i høj Grad opbygget af, hvad de siger, og er grundenig med dem i det væsentlige, og jeg forstaar, at

i dette Hjem og saa mange lignende er Kilden til det rige Menighedsliv i Sognet.

Jeg sidder i et lille Hjem, her er mindre og simplere Bohave end i det andet, af Bøger er der kun Bibelen og nogle faa gudelige Bøger. Det kniber haardt at faa Brevene sat sammen til Sønnen i Amerika; det er ikke nemt med det Skriveri, som man saa sjældent kommer til. Og naar man saa hører Mand og Kone fortælle, hvor kan da ikke Modersmaalet klinge i deres Mund!

Ja, thi det er virkelig Modersmaalet her lyder uden at være ødelagt af fremmed Indblanding. Manden fortæller fra hans Forældres Tid, og Konen gennemgaar de Sagn, hun kender fra Egnen.

Eller jeg er i et dannet Hjem, hvor alt er smagfuldt udstyret, Billederne er gode, Bøgerne mange, Datteren spiller godt og hendes smaa Søskende er smukt paaklædte og Sproget, det udviklede danske Sprog, klinger sødt i alles Munde. — Jeg gribes af Begejstring over alt det rige og mangfoldige der findes i de gode Hjem.

Det var Meningen, at der nu skulde komme et interessant Uddrag af Sogneforstanderskabets Protokoller fra omkring 1840. Men nu bliver der ikke Plads denne Gang.

INDHOLD.

	Side
Indledning	5
Sognets Navn	8
Almindelig Oversigt	10
Vildbjerg for 300 Aar siden	13
De Vildbjerg Mænd	14
De 9 Ejerlav	17
Merrild	17
Skulkær Vold	24
Holken	23
Præstegaarden	27
Aagaard	32
Gammelager	33
Lysgaard	35
Burgaard	39
Pugdøl	41
Ejsingkær	45
Stentoft	50
Helleskov	51
Rødding	54
Meldgaard	57
Vestergaard	58
Bjerregaarde	61
Røddinglund	65
Tihøjene	68
Et Minde	71
Thusing	73
Odsbjerg	74
Efter en Runde i Sognet	75
Kirken	78
Den gamle Kirke	78
Uddrag af Kirkeregnskaber	84
Den ny Kirke	90
Brorsons Visitatser	95
Præster	98
Skolen	115
Vildbjerg By	124
Hjemmene	141

KONRAD UNDERSTRUP

Stamtavle over Slægten Lundsgaard.
1913.

Slægten Lundsgaard.
Levnedsskildringer og Stedsbeskrivelser.
(Et Tillæg til Stamtavlen).
1915.

(Udsolgt).

Ørre Sogn.

1915.

(Udsolgt).

Sinding Sogn.

1917.

(Udsolgt).

Af Bindestuens Saga.

Et Jubilæumsskrift.

(1918).

